

თ. ჩხეიძე ძ. ქველასაძე

**მინის რესურსის
და მიწათსარგებლოების
აქტუალური საკითხები
საქართველოში**

თბილისი 2015

ს/მმდ პროფ. თინა ჩხეიძე

აკადემიური დოქტორი ქეთევან ქველაძე

**მიწის რესურსის და მიწათსარგებლოების
ატმოსფერული საპრობლემო საძიებო მუშაოები**

წიგნში მიწა განხილულია, როგორც ბუნებრივი რესურსი, ქვეყნის სიმდიდრე და სახელმწიფოს საფუძველი, რომელსაც მოელა და გაფრთხილება ესაჭიროება. ნაწი- ენებია რომ მიწის ოპტიმალურ გამ-ოყენებაზე დამო- კიდებული მოსახლეობის, როგორც სასურსათო უს-აფრთხოება, ისე სიღარიბე და შიმშილი.

წიგნში ასევე განხილულია საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდ-გენის შემდეგ ქვეყანაში გატარებული აგრარული რეფორმის შედეგი ორი ათეული წლის გადასახედდან.

ნაშრომი გათვალისწინებულია მკითხველთა ფართო წრისათვის. მიგვანი, რომ ის დაინტერესებს ყველას, ვის- თვისაც ძვირფასია მშ-ობლიური მიწა და ქვეყნის მომავალი.

რედაქტორი:

რ. გოგოხია ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი.

რეცენზენტები:

- ნ. ჭითანაძე**, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, საქართველოს სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი.
- გ. მარგველაშვილი**, სოფლის მეურნეობის მეცნიერბა
თა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს სოფლის
მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი.
- გ. ერქომაიშვილი**, თსუ, ასოცირებული პროფესორი.

შესავალი

ნებისმიერი ქვეყნის განუხრელი ეკონომიკური განვითარების საფუძველი თავისი ბუნებრივი რესურსების ერთობლიობით მდგრადი ეკოლოგიური სისტემაა, რომლის რაციონალური გამოყენებაც უზრუნველყოფს ცხოვრების მაღალი დონის მიღწევას.

ეს უკანასკნელი დიდად არის დამოკიდებული სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკასა და მის გააზრებულ მართვაზე.

კაცობრიობა უკანასკნელ პერიოდში ძალზე შეაწუხა ბუნებრივი რესურსების მოპოვებისა და ამოწურვის პრობლემებმა. ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ისტორია ცხადყოფს, რომ მისი ნებისმიერი ფორმით მოპოვებას და გამოყენებას მუდამ თან სდევს ეკოლოგიური პრობლემები. განსაკუთრებული უარყოფითი შედეგით ხასიათდება ტყის, წყლის, მიწის არარაციონალური გამოყენება.

ბუნებათსარგებლობამ არნახულ მასშტაბებს XX საუკუნეში მიაღწია. როცა მრეწველობის და ტრანსპორტის განვითარებამ სულ მეტი და მეტი ბუნებრივი რესურსების გამოყენება მოითხოვა, როცა დაიწყო მიწის, ტყის და სხვა რესურსის სტიქიური და მტაცებლური გამოყენების მასშტაბების ზრდა.

მოსახლეობის ზრდასთან ერთად შესამჩნევი გაიზარდა მიწის რესურსების და განსაკუთრებით სახნავი მიწის ტერიტორიის წილის ყოველწლიური შემცირება, მაგალითად XX საუკუნის შუა ხანებში მოსახლეობის ერთ სულზე იგი 0,5 ჰა-ს შეადგენდა. ამჟამად, კი მხოლოდ 0,2 ჰა ფართობი მოდის.

სწორედ ამიტომ, სულ უფრო აუცილებელი გახდა ბუნებრივი რესურსების ამოწურვისაგან დაცვა, ე.ი. ობიექტებზე ანტროპოგენული ნეგატიური მოქმედების მინიმიზაციის პრინციპების დანერგვა და რეალიზაცია, რაც მიიღწევა ბუნებათდაცვითი ღონისძიებების ეკოლოგიზაციით.

მიწის რესურსების მოვლა-პატრონობა სასიცოცხლო მნიშვნელობის პრობლემაა. ეკოლოგიური კატასტროფის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია კარდინალურად შეიცვალოს ბუნებისადმი მომხმარებლურ-მტაცებლური დამოკიდებულება. მიწის ინტენსიური გამოყენებისას საჭიროა ფიქრი არამარტო იმაზე, თუ როგორ გამოვძალოთ მიწას დოვლათი, არამედ იმაზეც, თუ როგორ გავზარდოთ მისი ნაყოფიერება, სასურველია გამოირიცხოს ან მაქსიმალურად შემცირდეს ისეთი ობიექტების მშენებლობა და ექსპლუატაცია, რომლებიც აზიანებს ან საფრთხეს უქმნის გარემოს (გიგანტური ჰესები და წყალსატევები, ატომური ელექტროსადგურები, გარემოსათვის მავნე საწარმოები და სხვა).

საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ დაიწყო ქვეყნის ეკონომიკის ტრანსფორმაცია. ქვეყანა დაადგა მბრძანებლური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გზას. ამასთან დაკავშირებით საქართველოში ჩატარდა მთელი რიგი რეფორმები, რომელთა შორის იყო - აგრარული რეფორმა, რომელიც დაიწყო მიწის რეფორმით, მისი ძირითადი მიმართულება მიწაზე კერძო საკუთრების საფუძველზე საადგილ-მამულო ურთიერთობების

სრულყოფა იყო, რომელმაც მიწის პრივატიზაციით აამოქმედა კერძო საკუთრების, იჯარის, გირავნობის კანონები.

მიწაზე კერძო საკუთრებამ მოითხოვა მიწის ბაზრის არსებობა, ხოლო მიწის ბაზარი, თავის მხრივ, საჭიროებს პრივატიზებული მიწების შესახებ აუცილებელ საინფორმაციო მასალას, რომელიც უზრუნველყოფს პრივატიზებული მიწის ყოველი ნაკვეთის ყოველმხრივ აღრიცხვას და მის დიფერენცირებულ შეფასებას, რადგანაც მიწას, როგორც გაყიდვის ობიექტს, უნდა გააჩნდეს გასაყიდი ფასი.

ახალი ეკონომიკური მექანიზმის ამუშავების ძირითად საშუალებად მიჩნეულ იქნა მიწის გადასახადი, რომლის დადგენა ხდება მიწის ხარისხობრივი შეფასების მონაცემების მიხედვით.

მიწაზე გადასახადის დასადგენად საჭიროა ყველა იმ ფაქტორის გათვალისწინება, რომელიც დადებითად ან უარყოფითად მოქმედებს ნიადაგის ნაყოფიერებაზე, რადგანაც სწორედ ნიადაგის ნაყოფიერების დონით ფასდება მიწის ვარგისიანობა. მიწის ნაკვეთის ფასის დასადგენად ტარდება ნიადაგის ბონიტირება და დგება კადასტრი. ყურადღება ექცევა ნაკვეთის ადგილმდებარეობას, ბუნებრივ პირობებს, მის დაშორებას ქალაქიდან. თითოეული შეფასების შემდეგ მიიღება კომპლექსური კოეფიციენტი, რომელიც საფუძველად ედება ნაკვეთზე მიწის გადასახადს.

ნაშრომის პირველ თავში განხილულია ტერმინების: მიწისა და ნიადაგის განსხვავებულობა. ნაჩვენებია და დასაბუთებულია, რომ სოფლის-მეურნეობრივი წარ-

მოების ძირითად საშუალებას წარმოადგენს ნიადაგი და არა მიწა, როგორც ეს მიღებულია სამეცნიერო ლიტერატურაში და რომ, ნიადაგი უნაყოფო მიწისაგან ნაყოფიერებით განსხვავდება. ამავე თავში, ყურადღება ეთმობა მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების საკითხს, რომ მიწა არის ერის სიმდიდრე და სახელმწიფოს საფუძველი და მისი თავისუფალი გასხვისება-გაყიდვა ერის ინტერესებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილი არ არის.

ნაშრომის მეორე თავში განხილულია გარემოს დაცვის პრობლემები გლობალიზაციის პირობებში. ნაწვეენებია, რომ გარემოს დაცვა მსოფლიოს ყველა ქვეყნისათვის უპირველესი საზრუნავია და რომ ეკოლოგიურ ფაქტორს სახელმწიფო საზღვრები არ გააჩნია, რამდენადაც ლოკალური ეკოლოგიური მოვლენები შეიძლება გლობალურ კატასტროფაში გადაიზარდოს. (მაგ. ისე როგორც ჩერნობილის კატასტროფის შემთხვევაში მოხდა).

მსოფლიოს სხვა ქვეყნების მსგავსად საქართველოც კისრულობს ვაღდებულებას დაიცვას ბუნებრივი და კულტურული გარემო, ხელი შეუწყოს ბუნებრივი რესურსების, მათ შორის მიწის რაციონალურ და მდგრად გამოყენებას.

მიწის რაციონალურად გამოყენების და დაცვის საკითხები მრავალმხრივი და მრავალასპექტიანია. თითოეული ასპექტი კი, თავის მხრივ, შემადგენელი ნაწილებისაგან შედგება. მაგ. მიწის რაციონალურად გამოყენების საკითხში საჭიროა განიხილებოდეს: ნიადაგის წყლისმიერი და ქარისმიერი ეროზია, მიწის

გაუდაბნოება, ნიადაგის დაბინძურება, ნიადაგის ნაყოფიერების კლების ტენდენცია, ნიადაგის დამლაშება, დაჭაობება და სხვა.

მესამე თავი ეთმობა საქართველოში მიწის რესურსების ოპტიმალურად გამოყენების საკითხს. განხილულია მიწასთან დაკავშირებული ისეთი საკითხები, როგორიც არის: სასურსათო უსაფრთხოება, სიღარიბე, უმუშევრობა და ჩატარებული რეფორმის შედეგები.

ბოლო წლებში ქვეყანაში შექმნილი პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური სიტუაცია იძლევა საფუძველს დავასკვნათ, რომ საქართველოში ჩატარებული მიწის რეფორმა წარუმატებელი აღმოჩნდა.

რეფორმის წარუმატებლობის ერთ-ერთი მიზეზი, საბაზრო პირობებში სახელმწიფოს როლის შეუფასებლობა იყო. სახელმწიფომ ბაზარს მიაჩნდო ეკონომიკის მართვა. ბუნებათსარგებლობის სახელმწიფო პოლიტიკამ (კერძოდ, მიწის რესურსების საკითხში) ვერ გაამართლა.

ავტორები საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ პერიოდს (სტატისტიკაზე დაყრდნობით) ორ ეტაპად განიხილავენ. პირველი ეტაპი მოიცავს აგრარული (მიწის) რეფორმის პერიოდს, რომელიც გრძელდებოდა 2012 წლამდე და მეორეა 2012 წლის შემდგომი პერიოდი, როდესაც შეიცვალა ბუნებათსარგებლობის სახელმწიფო პოლიტიკა.

მიწის რეფორმა, როგორც აღვნიშნეთ, მთელი რიგი ხარვეზებით ჩატარდა. მიწის პრივატიზაციის პროცესი ქოტურად და გაჭიანურებით მიმდინარეობ-

და. დღესაც კი არ არსებობს რიგი პრივატიზებული მიწის ნაკვეთების პასპორტიზაცია. მთელ რიგ საპრივატიზაციო ნაკვეთებს არ ჩატარებიან ბონიტირება და არ შედგენილა კადასტრი, რამაც უარყოფითად იმოქმედა მიწის გადასახადის მოცულობის დადგენაზე. აღინიშნება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების სავარგულების არა დანიშნულებისამებრ გამოყენების ფაქტები. საგრძნობლად შემცირდა ქვეყნის სახნავი მიწის ფართობი, დაუმუშავებელი დარჩა (სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზებით) როგორც პრივატიზებული, ისე სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი სახნავი ფართობები.

ყოველივე ამას ემატება სტატისტიკური მონაცემების უქონლობა, განსაკუთრებით 2006 წლის შემდეგ. არ არსებობს ოფიციალური მონაცემები თუ რა რაოდენობის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა დარჩა სახელმწიფო საკუთრებაში და რა რაოდენობით გაიყიდა ღია აუქციონის წესით. რა რაოდენობით არის გაცემული იჯარით და რა რაოდენობის მიწა მიეყიდათ აუქციონზე პირდაპირი გაყიდვით არა საქართველოს მოქალაქეს.

ნაშრომი გათვალისწინებულია მკითხველთა ფართო წრისათვის. მიგვაჩნია, რომ ის დააინტერესებს ყველას, ვისთვისაც ძვირფასია მშობლიური მიწა და ქვეყნის მომავალი.

T. Chkheidze K. Kveladze

**ACTUAL ISSUES OF
LAND RESOURCE
AND LAND TENURE IN GEORGIA**

TBILISI 2015

Tina Chkheidze *Doct. of Agr. Sc. Prof.*
Ketevan Kveladze *Acad. Doctor*

ACTUAL ISSUES OF LAND RESOURCE AND LAND TENURE IN GEORGIA

The work deals with land as a natural resource, country's wealth and basis of the state, which needs care and protection. It is shown that commodity safety as well poverty and hunger of population depend on optimal use of land.

There are also discussed the results of agrarian reform after two decades of restoration of independence of Georgia.

The work is dedicated to a broad sections of readers, economists and agrarians and those interested in the future of Georgia.

Editor-in-chief: R. Gogokhia, Doct. of Economic Science,
professor

Reviewers:

N. Chitanava, Doct. of. Economic Sc. prof. Academician
of the Academy of Agricultural Science.

G. Margvelashvili, Doct. of Agrar. Sc. prof. Academician
of the Academy of Agricultural science.

G. Erkomaishvili, Associated prof of T.S.U.

INTRODUCTION

The basis of economic development of any country is a stable ecological system of its natural resources, the rational use of which provides the achievement of high level of living.

This is greatly dependent on public economic policy and its management.

Recently the humanity was greatly concerned with the problems of extraction and exhaustion of resources. The history of natural resource use shows that its extraction in any form and its use result ecological problems. Especially negative results are characteristic to irrational using of forest, water and land.

In XX century nature use achieved unprecedented scales when industry and transport development required the using of more and more natural resources when the growth of scale of spontaneous and aggressive use of forests, land and other resources began.

Together with population growth the annual decrease of land resources and arable lands inclusive have become apparent. Therefore the protection of natural resources from exhaustion became more necessary i.e. the introduction and realization of minimization principles of anthropogenic negative impact on the territories, that can be attained by ecologization of nature protective measures.

Care and protection of land resources is a vital problem. To avoid ecological disaster it is necessary to change cardinally the consumptive and aggressive attitude towards land. In the process of intensive using of land one must think not only how to take wealth from land but how to increase its fertility. It is desirable to exclude or reduce at most the construction and exploitation of objects damaging or endangering the environment.

Since the restoration of independence of Georgia the transformation of national economy, the transition from command to market economy have begun. In this connection quite a number of reforms have been carried out including agrarian reforms in Georgia. The main direction of it was the improvement of agrarian relations on the basis of private property in land which owing to land privat-

ization put in force the laws of private property, leasing and lien.

The main instrument to put in action a new economic mechanism is land tax which is fixed according to the data of qualitative assessment of land.

To fix the land tax it is necessary to consider all factors influencing positively or negatively on land fertility. To fix the price of land it is necessary to carry out soil rating and establish land cadastre.

The first chapter of the work discusses the terms: the difference between land and soil. It is shown and grounded that the main means of agricultural production is soil not land as it is used in scientific literature and that soil differs from infertile land by fertility.

The same chapter emphasizes the issue of rational use of land resources and that land is national wealth and the basis of the state and its free selling and alienation is not expedient from the standpoint of national interest.

The second chapter of the work discusses the environmental problems in globalization. It is shown that environmental protection is of global concern and that ecological factors have no boundaries because local ecological phenomena may result global disaster (the case of Chernobyl).

Like other countries of the world Georgia commits to protect natural and cultural environment to assist in rational and stable use of natural resources including the land.

The issues of rational use and protection of the land are multi-lateral and multi-aspected. The issue of rational using of land must include the discussion of water and wind erosion of soil land, desertification, land pollution, reducing tendency of land fertility, salinization, bogging up etc.

The third chapter deals with the issue of optimal use of land resources. There are discussed the issues connected with food safety, poverty, unemployment and the conducted results of reforms.

Т. ЧХЕИДЗЕ К. КВЕЛАДЗЕ

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ
И ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ В
ГРУЗИИ**

ТБИЛИСИ 2015

*Тина Чхейдзе Докт. Сельскохозяйств. наук, профессор
Кетеван Квеладзе Академический доктор*

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ И ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ В ГРУЗИИ

В книге земля рассмотрена как природный ресурс, богатство народа и основа государства, которая нуждается в уходе и защите. Показано, что от оптимального использования земли зависит как продовольственная безопасность, также нищета и голод населения.

В книге также рассмотрен результат проведенной аграрной реформы в стране после восстановления независимости Грузии за последние двадцать лет.

Работа предназначена для широкого круга читателей. Мы считаем, что она заинтересует всех, кому дорога родная земля и будущее страны.

Редактор:

Р. Гогохия, Доктор Экономических наук, профессор

Рецензенты:

**Н. Читанава, Доктор Экономических наук, профессор,
Академик Академии сельскохозяйственных наук
Грузии**

**Г. Маргвелашвили, Доктор Сельскохозяйственных наук,
профессор, Академик Академии сельскохозяйст-
венных наук Грузии**

Г. Еркоманшвили

Ассоциированный профессор ТГУ

ВВЕДЕНИЕ

Основой устойчивого экономического развития любой страны является устойчивая экологическая система ее природных ресурсов, рациональное употребление которых обеспечивает достижение высокого уровня жизни.

Оно сильно зависит от экономической политики государства и его осмысленного управления.

За последний период человечество сильно озабоченно проблемами добычи и истощения природных ресурсов. История пользования природными ресурсами показывает, что их добыча и использование в любой форме всегда сопровождаются экологическими проблемами. С особым негативным результатом характеризуется нерациональное использование леса, воды, земли.

Природопользование невиданных масштабов достигло в XX веке, так как развитие индустрии и транспорта потребовало употребление все больше и больше природных ресурсов, тогда и началось увеличение масштабов стихийного и хищнического использования земли, леса и других ресурсов.

Вместе с увеличением населения наметилось ежегодное уменьшение земельных ресурсов и особенно доли территории пахотной земли. Именно поэтому, более актуальным стало защита природных ресурсов от истощения, т.е. введение и реализация принципов минимизации антропогенного негативного действия, что достигается экологизацией природоохранительных мероприятий.

защита и уход за земельными ресурсами – проблема жизненного значения, во избежание экологической катастрофы необходимо кардинальное изменение потребительского и хищнического отношения к природе. При интенсивном использовании земли нужно думать не только о том, как изъять богатство земли, но и о том, как увеличить ее плодородие, желательнее исключить или максимально уменьшить строительство и эксплуатацию таких объектов, которые вредят или создают угрозу окружающей среде.

После восстановления независимости Грузии началась трансформация экономики страны. Страна перешла от командной к рыночной экономике. В связи с этим в Грузии были проведены реформы, в том числе – аграрная реформа, начавшаяся с земельной реформой, ее основным направлением было совершенствование правоотношений на основе частного имущества, кото-

рыс путем приватизации земли задёйствовали законы о частном имуществе, аренды и залога.

Основным средством задёйствования нового экономического механизма был налог на землю, который устанавливается по данным качественной оценки земли. Для определения налога на землю следует усмотреть все те факторы, которые положительно или отрицательно влияют на плодородие почвы, так как именно уровнем плодородия почвы оценивается пригодность земли. Для определения цены участка проводится бонитировка почвы и устанавливается кадастр.

В первой главе работы рассмотрены термины: различимость земли и почвы. Показано и аргументировано, что основным средством сельскохозяйственного производства является почва, а не земля, как это принято в научной литературе и, что почва от неплодородной земли отличается плодородием. В этой же главе, внимание уделяется вопросу рационального использования ресурсов, что земля – богатство нации и основа государства и ее свободное продажа–отчуждение целесообразно исходя из интересов народа.

Во второй главе работы рассмотрены проблемы защиты окружающей среды в условиях глобализации. Показано, что защита окружающей среды для всех стран мира является первостепенной заботы и что экологический фактор не имеет государственных границ, поскольку локальные экологические явления могут перерасти в глобальную катастрофу. (Например, Чернобыльская катастрофа).

как и другие страны мира, Грузия обязуется защитить природную и культурную среду, способствовать природным ресурсам использованию, в том числе земли.

Вопросы защиты и рационального использования земли разносторонняя и многоаспектны. В Вопросе о рациональном использовании земли необходимо рассмотреть: водная и ветровая эрозию почвы, опустыниение земли, загрязнение почвы, тенденция уменьшения плодородия почвы, засоление почвы, заболачивание и др.

Третья глава посвящается вопросу оптимального использования ресурсов земли в Грузии. Рассмотрены следующие вопросы связанные с землей: продовольственная безопасность, нищета, безработица и результаты проведенных реформ.

თავი I

მიწა როგორც გუნებრივი რესურსი, ერის სიმდიდრე და სახელმწიფოს საფუძველი

1.1 საქართველოს მიწის ზონები

მიწა ერისათვის მისი სახელმწიფო ტერიტორიაა, სასიცოცხლოდ აუცილებელი სივრცეა, რომელიც არსებითად განსაზღვრავს ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური დამოუკიდებლობის ხარისხს და ფაქტობრივად წარმოადგენს ერის არსებობის და განვითარების აუცილებელ პირობას.

საქართველო მდებარეობს ჩრდილოეთი განედის $43^{\circ}35'$ და $41^{\circ}03'$ -ს და აღმოსავლეთი განედის $40^{\circ}04'$ და $46^{\circ}44'$ შორის. უკიდურესი ჩრდილოეთი წერტილი ყოფილ სოფელ აიბგასთანაა (მდინარე ფსოუს ნაპირზე, აფხაზეთში), სამხრეთი-ელდარის ველის სამხრეთ ნაწილში (აზერბაიჯანის საზღვართან), დასავლეთი – დაბა ლესელიძესთან) სადაც მდინარე ფსოუ შავ ზღვას ერთვის, აღმოსავლეთი – მდინარეების: აგრიჩაისა და ალაზნის შეერთების ადგილას.

საქართველო მერიდიანის გასწვრივ 275 კმ-ია გადაჭიმული, ხოლო პარალელის გასწვრივ – 560 კმ-ზე.

საქართველო სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში რუსეთს, აზერბაიჯანს, სომხეთს, თურქეთს და შავ ზღვას შორის მდებარეობს. სანაპირო ზოლის სიგრძე დაახლოებით 310 კმ. მიწის საზღვრის სიგრძეა 1838 კმ, რომელიც მოსაზღვრე ქვეყნების მიხედვით შემდე-

გნაირადაა დანაწილებული: რუსეთთან საღერის სიგრძე - 894 კმ-ია, აზერბაიჯანთან - 445 კმ, სომხეთთან - 224 კმ, თურქეთთან - 275 კმ. სულ საქართველოს სახელმწიფო საზღერის სიგრძე დაახლოებით 2 148 კმ-ია.

საქართველოს ტერიტორია მისი გეოგრაფიული პირობების გამო იყოფა ორ ნაწილად: აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოდ. საქართველო მთიანი ქვეყანაა, მისი ტერიტორიის უმეტესი ნაწილი ზღვის დონიდან ათას მეტრზე ზემოთ მდებარეობს.

საქართველოს მიწის რესურსების ტერიტორიული განაწილება ექვემდებარება ვერტიკალური ზონალობის კანონს. ზღვის დონიდან სიმაღლის მიხედვით გამოიყოფა 6-ი ზონა.

- I. ზონა (ზ.დ. 250 მ.-დე), დასავლეთ საქართველოს სუბტროპიკული ზონა.
- II. ზონა (ზ.დ. 250-500 მ.-დე) მებაღეობა, მებოსტნეობა, მევენახეობა.
- III. ზონა (ზ.დ. 500-1000 მ.-დე) ბუნებრივი საკვების სავარგულები, მეცხოველეობა და თავთავიანი კულტურები.
- IV. ზონა (ზ.დ. 1000-1500 მ.-დე) სათიბ-საძოვრები, მემინდერეობა.
- V. ზონა (ზ.დ. 1500-2000 მ.-დე) სათიბ-საძოვრები.
- VI. ზონა (ზ.დ. 2000 მ. ზევით) მიწათმოქმედებისათვის გამოუყენებელი ფართობებია.

საქართველოს მთელი სივრცე სამი ტიპის ფართობისაგან შედგება: სამიწათმოქმედო ფართობი,

ბუნებრივ-სამეურნეო ფართობი და გამოუსადეგარი (უვარგისი) ფართობი, მათგან:

- I. სამიწათმოქმედო ფართობია 18,1%
- II. ბუნებრივ – სამეურნეო ფართობია 64,9%
- III. გამოუსადეგარი ფართობია 17%

უვარგისი ფართობი, უფრო სწორად – სოფლის მეურნეობისათვის ბუნებრივ სამეურნეო თვალსაზრისით გამოუსადეგარი ფართობი 17%-ია, რაც რაოდენობრივად დიდი არ არის, განსაკუთრებით თუ მხედველობაში მივიღებთ საქართველოს ოროგრაფიულ–ტოპოგრაფიულ თავისებურებებს. მაგრამ მცირეა სამიწათმოქმედო, ანუ დამუშავებული ფართობი – 18,1% და მეტად დიდი ბუნებრივ -სამეურნეო ფართობი 64,9%.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს 2002 წლის მონაცემებით, საქართველოს ტერიტორია მოიცავს 7 628,4 ათას ჰა-ს. საიდანაც სასოფლო-სამეურნეო საერგულებს უჭირავს 3 025,8 ათასი ჰა (39,7%); მათ შორის სახნავია - 801,8 ათასი ჰა, მთელი სასოფლო-სამეურნეო საერგულის 26,5%; მრავალწლიანი ნარგავებია - 263,5 ათასი ჰა (8,7%); სათიბი - 143,8 ათასი ჰა (4,8%); საძოვარი 1 796,6 ათასი ჰა. (59,4%). [4,6]

ქვეყნის ტერიტორიის 60,3%, ანუ 4 602,6 ათასი ჰა დაკავებულია ტყე-ბუჩქნარით, წყლით, გზებით, შენობა-ნაგებობებით და სხვა (კლდეები, ხრამები, ქვიშრობები, ეროზირებული, დამეწყრილი მიწები, მყინვარები, სასაფლაოები) ფართობებით.

ქვეყნის მიწის ფონდი განაწილებულია კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფო საკუთრების ფორმით.

1. კერძო საკუთრებაშია 948,9 ათასი ჰა, რომელშიც შედის:

მოქალაქეებზე რეფორმამდე არსებული საკარმიდამო და კოლექტიური მეზაღეობის მიწები და რეფორმის შემდეგ მათზე დამატებით გადაცემული მიწის ფართობები სულ 934,3 ათასი ჰა. და ასევე,

არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებიდან ყოფილ მოსარგებლეზე კერძო საკუთრებად გამოცხადებული 14,6 ათასი ჰა.

2. სახელმწიფო საკუთრებაშია 6 679,5 ათასი ჰა., აქედან:

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებისაა 2 822,3 ათასი ჰა. (აქ აღირიცხება სამეცნიერო-კვლევითი, სასწავლო დაწესებულებები, საცდელ-სასელექციო სადგურები, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოები, კოოპერატივები, სააქციო საზოგადოებები, დამხმარე არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ორგანიზაციები 3 857, ათასი ჰა. საიდანაც:

დასახლებულია (ქალაქების, დაბების და კურორტის დასახლებები) ----- 88,4 ათასი ჰა;

დაცული ტერიტორიებია ----- 300,7 ათასი ჰა;

ტყის ფონდია ----- 2 456,2 ათასი ჰა;

მრეწველობის, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის, რადიომაუწყებლობის, ტელევიზიის, სხვა საინფორმაციო საშუალებების, ენერგეტიკის, თავდაცვის და სხვა დანიშნულებისაა ----- 171,9 ათასი ჰა;

რელიგიური ორგანიზაციებისა ----- 4,9 ათასი ჰა;

წყლის ფონდია ----- 835,1 ათასი ჰა.

ამრიგად, ქვეყნის მიწათსარგებლობა 7 628,4 ათას ჰა-ს შეადგენს.

საქართველოს ბარი მთელი ტერიტორიის 46%-ს მოიცავს, სადაც განლაგებულია თითქმის მთელი მრეწველობა, მოსახლეობა და ძირითადი სამიწათმოქმედო ფართობები.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობი (2004 წლის მონაცემებით) 3 025,8 ათასი ჰა-ს შეადგენდა. ხოლო საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის 2008 წლის მონაცემებით, აღრიცხულია მხოლოდ 838,0 ათასი ჰა. სად დაიკარგა 2 187,6 ათასი ჰა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა, დღემდე გაურკვეველია.

მიწის რესურსების გამოყენება ათასწლეულებს ითვლის. მისი მნიშვნელობა თვალსაჩინოა იმით, რომ მიწის რესურსების მეშვეობით კაცობრიობა თითქმის მთლიანად (95%-ით) იკმაყოფილებს სურსათზე მოთხოვნილებას. მიწის რესურსების (129 მლნ კმ² ანუ ხმელეთის 86,6%) მხოლოდ 1/5 შეიძლება გამოყენებული იქნეს სახნავ სათესად. იგივე მაჩვენებელი მსოფლიოს ქვეყნების ძირითადი ნაწილისათვის კიდევ უფრო უმნიშვნელოა. ცნობილია, რომ ერთი ადამიანის გამოსაკეებად საჭიროა მინიმუმ 0,1 ჰა მიწის დამუშავება. სახნავი მიწის ფართობის წილი სწრაფად მცირდება – თუ რამდენიმე ათეული წლის წინ (1960წ.) დედამიწის მოსახლეობის ერთ სულზე 0,5 ჰა სახნავ-სათესი ფართობი მოდიოდა, ამჟამად ეს მაჩვენებელი (0,21 ჰა)

მნიშვნელოვნადაა შემცირებული. მწვავედ ღვას მიწის რესურსების და მისი გამოყენების პრობლემები ბუნებრივად არამდგრად და მთიან რეგიონებში.

რაც შეეხება საქართველოს მიწის ფონდის მდგომარეობას 2015 წ. მიხედვით, იგი გაურკვეველია, 2004 წლის შემდეგ არ არსებობს მის შესახებ რაიმე ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემი.

2004 წლამდე საქართველოში ფუნქციონირებდა სახელმწიფო მიწის მართვის დეპარტამენტი, რომელიც უზრუნველყოფდა ქვეყნის მიწის ფონდის აღრიცხვასა და მიწის ბალანსის შედგენას, რომელიც რატომღაც გაუქმდა. მიწასთან დაკავშირებული საქმიანობა დაეკისრა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროებს. მიუხედავად ამისა, დღესაც უცნობია რა რაოდენობის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა გადავიდა არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის კატეგორიაში, რა მდგომარეობაა ქვეყნის დროებით ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, რა რაოდენობის მიწის სავარგულები დარჩა ქვეყანას, როგორია მათი ტრანსფორმაცია, რა ღონისძიებები ტარდება (თუ ტარდება) ეროზიის, დამლაშების, გაუდაბნოების და ა.შ. წინააღმდეგ.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა, როგორც გასაბჭოებამდე, ისე გასაბჭოების შემდეგ.

1991 წ. საბჭოთა კავშირის დაშლისა და საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის მომენტისათვის ქვეყანა იმ საზღვრებში იქნა აღიარებული, რომელიც მას ჰქონდა საბჭოთა ხელისუფლების წლებში (69,7

ათასი კვ. კმ).

საქართველოს ადმინისტრაციულ საზღვრებში მოქცეული ტერიტორიიდან: 2838,3 ათასი ჰა. (33,3%) დაკავებულია ტყით; 11,5 ათასი ჰა (0,2%) - მინდორსაცავი ტყის ზოლებით; 154,7 ათასი ჰა. (2,1%) დაფარულია მერქნიანი ბუჩქნარით; 17,1 ათასი ჰა. ჭაობით (0,2%); 876,5 ათასი ჰა. წყლით (11,5%); საიდანაც მდინარეებით და ნაკადულებით დაკავებულია 91,3 ათასი ჰა (1,2%); წყალსაცავებით 17,9 ათასი ჰა (0,2%); მყინვარებით-21,3 ათასი ჰა. (0,3%); ტბებით-17,5 ათასი ჰა. (0,2%); ტბორებით-1,0 ათასი ჰა. (0,01%); მაგისტრალური არხებით და შიდა ქსელებით-49,0 ათასი ჰა. (0,6%); შავი ზღვის ტერიტორიული წყლებით-678,5 ათასი ჰა. (8,9%); გზებით-291,2 ათასი ჰა (3,8%); შენობებით-108,1 ათასი ჰა. (1,4%); დაზიანებული მიწებით-6,3 ათასი ჰა. (0,1%); არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების გამოუყენებელი მიწებია-298,9 ათასი ჰა. (3,9%); აქედან კლდეებით დაკავებულია-18,4 ათასი ჰა. (0,2%); ქვიშრობებით-2,4 ათასი ჰა. (0,03%); ხრამებით და ხევეებით-171,3 ათასი ჰა. (2,2%); სასაფლაოებით-4,1 ათასი ჰა. (0,05%); ეროზირებული და დამეწყრილი-102,7 ათასი ჰა (1,3%).

იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ საქართველოს მთავრობა განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევს ქვეყნის ისეთ ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალს, როგორიცაა მიწა, რომელიც მოიაზრება ნებისმიერი საზოგადოების არსებობისათვის აუცილებელი დოვლათის წარმოების მყარ ეკონომიკურ საფუძვლად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო http://moe.gov.ge/index.php?sec_id=43&lang_id=
2. ნ. იაშვილი, – საქართველოს სსრ მიწის ფონდი, თბ., 1961.
3. ჟ. ზონენაშვილი, საქართველოს მიწის რესურსი, საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრი – ბიულეტენი №16, 1998.
4. ნ. ბერუჩაშვილი, ზ. დავითაშვილი, ნ. ელიზბარაშვილი, საქართველოს გეოგრაფია, 2008.
5. ბიზნესი და კანონმდებლობა №24 : SOS! : მიწა - ერის არსებობისა ... www.nplg.gov.ge/.../library.exe?...
6. გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო ... მიწა moe.gov.ge/index.php?sec_id=43&lang_id= მიწა და მიწის რესურსები
7. Грузинская ССР за 20 лет, Тб.,1941.

12 საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები

ყველა იმ ფართობს, რომელიც ამა თუ იმ სამეურნეო დანიშნულებით გამოიყენება, „სავარგული“ ეწოდება. სავარგული შეიძლება იყოს სასოფლო-სამეურნეო და საერთოდ სამეურნეო მიწა.

„სავარგული“ მიწა ან შემოკლებით „სავარგული“, ნიშნავს დამუშავება-გამოყენებისათვის ვარგისი და სარგებლობის მომტან მიწას.

სავარგული სხვადასხვანაირია, ისევე, როგორც მრავალაფეროვანია თვით სოფლის მეურნეობა. ის გამოყენების ხანგრძლივობის მიხედვით შეიძლება იყოს მუდმივი ან დროებითი.

საქართველოს მიწის რესურსები ხასიათდება სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მაღალი ბუნებრივი ნაყოფიერებით.

სახნავად გამოყენებული მიწა მიღებულ მოსავალს გადასცემს მინერალურ საკვებს და წყალს, რის გამოც იფიტებიან და საჭიროებენ ამ გაცემული საკვები ელემენტებით აღდგენა-შეესებას, რაც ხდება ბუნებრივი და ხელოვნური გზით. ხელოვნური გზა გულისხმობს ნიადაგში მინერალური და ორგანული სასუქების შეტანა ხდება ხელოვნურად, ხოლო ბუნებრივი გზა – სახნავი ფართობის ბუნებრივ პირობებში რამდენიმე წლით დაასვენებას რათა მიწამ, რომ აღიდგინოს ნაყოფიერება.

დიდი ხნით დასვენებულ სახნავს ყამირი ეწოდება. ასეთ ნაკვეთებზე ამოდის და მკვიდრდება ველური მცენარეულობა. აქ ნაყოფიერების აღდგენა მხოლოდ

ბუნებრივი ძალების მოქმედებით ხდება. ყამირი, კორდნართან ერთად, მიწათმოქმედების უძველესი სისტემის გადმონაშთია ეს მაშინ, როდესაც მიწებს 5-10 წლით ასვენებდნენ, არ გამოიყენებოდა და იქცეოდა კორდად. [1]

ყამირი ახლა ეწოდება მიწის ისეთ ნაკვეთს, რომელიც წინათ იყო მოხნული, ახლა წყლით ან ბუჩქნარით არის დაფარული და გამოიყენება, როგორც ბუნებრივი საძოვარი.

გაუტეხელი ყამირი ამჟამად იშვიათია.

ნასვენი (ასეთ ნაკვეთს აღმოსავლეთ საქართველოში ანუ ულს ეწოდებენ), როგორც სახელწოდება მიგვანიშნებს, ისეთი მიწებია, რომლებიც „ისვენებენ“ ნაყოფიერების აღდგენის მიზნით რამდენიმე წელიწადს.

თუ ნაყოფიერების აღდგენა მარტო ბუნებრივად მიმდინარეობს, მაშინ მას ეწოდება „გლეხური ნასვენი“, ხოლო თუ ამ ნასვენს ადამიანი იყენებს პირუტყვის საძოვრად და ამ მიზნისთვის ართმევს საკვებს და ამავე დროს საქონელი ტყეების ნიადაგს, რითაც ის კარგავს სტრუქტურუიანობას, ასეთ ნასვენს „ნაჩხატი“ ეწოდება.

რაც მეტი დრო გადის, მით უფრო აქტიურად ერევა ადამიანი გამოფიტული სახნავი მიწის გაკულტურება-განოყიერებაში. დასვენებულ ნაკვეთში ნაყოფიერების აღდგენის დასაჩქარებლად ნაკვეთს ჯერ აოშავენ ნაწვერალს და შემდეგ ნიადაგს გადახნავენ, რათა შეიქმნას კოშტოვანი სტრუქტურა წყალჰაერის უკეთ მოქმედებისათვის – ასეთ ნასვენს „ხნულად ნასვენი“ ეწოდება.

არის შემთხვევები, როდესაც ნასვენზე თესვენ სასოფლო-სამეურნეო მცენარეულობას იმ მიზნით, რომ ამოსული მცენარეები ჩაიხენას, როგორც ორგანული სასუქი ნიადაგის გასამდიდრებლად, უმთავრესად თესვენ პარკოსნებს რომლებიც ამდიდრებენ ნიადაგს აზოტით. ამას ეწოდება სიდერატები.

თუ რომელ მეთოდს გამოვიყენებთ ნიადაგის ნაყოფიერების აღსადგენად, დამოკიდებულია ბუნებრივ-გეოგრაფიულ პირობებზე. მაგ. ყამირის დატოვებას (ნასვენად ან ანეულად) უფრო ეტანებიან აღმოსავლეთ საქართველოში, მაგ. შირაქში.

სახნავის მიტოვებას ტყე-ბუჩქნარის აღმოსაცენებლად – გასატყევებლად მისდევენ მთიან რაიონებში - მთა-თუშეთში, ხევსურეთში, რაჭა-ლეჩხუმში.

ეს წესები ორიენტირებულია დროსა და ბუნების ძალებზე. ბუნება თვითონ აღადგენს ნაყოფიერებას, მაგრამ სამეურნეო ცხოვრების ტემპის შეცვლისა და სახნავი ფართობების სიმცირის გამო, მოცდის დრო აღარ არის, და ადამიანი იძულებულია გასწიოს მატერიალური ხარჯები ნიადაგის ნაყოფიერების აღსადგენად. ამიტომაც, რომ ნასვენი ფართობები თანდათან მცირდება [1].

საქართველოს მთელი ფართობის 43,2%-ს სავარგულები შეადგენს (1998 წლის მონაცემებით). მიწების სიმცირე განაპირობებს შრომატევადი ინტენსიური კულტურების სიჭარბეს, რამდენადაც ისინი მიწის მცირე ფართობიდან მაღალი ღირებულების პროდუქციას იძლევიან.

სასოფლო-სამეურნეო მიწების სულადობრივი ნორმა საქართველოსთვის შეადგენს 0,5 ჰა-ს, სოფ-

ლის ერთ სულზე – 1,1 ჰა იანგარიშება, აღმოსავლეთ საქართველოში ეს ნორმა 1,4-ჯერ მაღალია, ვიდრე დასავლეთ საქართველოში.

საქართველოში მიწით უზრუნველყოფა დიდი სიჭრელით ხასიათდება, რაც გამოწვეულია მისი ტერიტორიის ვერტიკალური ზონალობით, მაღალმთიანი რაიონების მოსახლეობის დაბალი სიმჭიდროვით, ბუნებრივი საკვები სავარგულების მაღალი წილით და სახნავი მიწების დაბალი ნორმით.

1. სავარგულების კლასიფიკაცია

სავარგულების კლასიფიკაცია სამიწათმოქმედო სტატისტიკაში ერთ-ერთი ძირითადი სააღრიცხვო მაჩვენებელია. აღსანიშნავია, რომ ევროპულ ქვეყნებში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება სავარგულების ამომწურავ კლასიფიკაციას. 1939 წლის 27 მაისის დადგენილების თანახმად, გათვალისწინებულია მიწების შემდეგი კლასიფიკაცია [5]:

1. სახნავი მიწები (მინდვრის სახნავი, კორდი, ყამირი);
2. სათიბი ფართობები (სატბორი, მშრალი, დაჭაობებული);
3. საძოვარ – საბაღახო მიწები (ველის, მთის);
4. მიწები სპეციალური სასოფლო-სამეურნეო გამოყენების;
5. მიწები ნაგებობებისა და შენობების ქვეშ;
6. ტყეები და ბუჩქნარები;
7. მიწები, რომლებიც არ არიან გამოყენებული სოფლის მეურნეობაში (ჭაობები, ხევები, სილნარები, ქვა – ქვიშიანი და სალკლდოვანი ადგილები,

ბიცი და ბიცობი, მდინარეები, ტბები, ქუჩები და შესახვევები).

ამ კლასიფიკაციას საფუძვლად უდევს მიწის ნაკვეთების დანიშნულება მათი სამეურნეო გამოყენების მიხედვით, რაც დაკავშირებულია მიწის ნაკვეთის ბუნებრივი სიმდიდრის ხასიათთან.

სავარგულები შედგენილობის მიხედვით სხვადასხვა ჯგუფებად ნაწილდება. პირველყოვლისა, თვალსაჩინოა ორი ჯგუფი – კულტურით ჩამოყალიბებული და ბუნებრივ-სამეურნეო სავარგულები. პირველი ხასიათდება ნიადაგების დამუშავებით და დარგვა-დათესვით, მეორე კი ადამიანისაგან საჭიროებს შრომას მხოლოდ დოვლათის აღება-გამოყენებისათვის.

საქართველოს მიწის ფონდი 1998 წლის აპრილის მდგომარეობით, 6949,4 ათას ჰა-ს უდრიდა. აქედან სოფლის მეურნეობაში გამოსაყენებელი სავარგულების რაოდენობა 43% იყო, ხოლო ცოტა მეტი - 43,3% ტყესა და ბუჩქნარზე მოდიოდა [2].

საქართველოს ბუნებრივი პირობები სასოფლოს-სამეურნეო სავარგულების დიდ სიჭრელეს განაპირობებს, რაც – აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო მიწების ხვედრითი წილის განსხვავებულობით არის გამოხატული. მაგალითად, აღმოსავლეთ საქართველოში სავარგულების წილი მთლიანი ფონდის 70%-ს შეადგენს, ხოლო ზემო იმერეთში, აჭარასა და აფხაზეთში დიდი მასივები ტყეებს უკავია და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები მხოლოდ 30%-ია.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ხვედრითი წილი მაღა-

ლია, მათგან სახნავი მიწები მცირეა, საშუალოდ 11%. უფრო მაღალია აღმოსავლეთ საქართველოში (13%), დასავლეთში კი ზოგან მხოლოდ 3%-ია.

მთიანი რელიეფის გამო, საქართველოში სავარგულების ათვისების მდგომარეობა ისევ ვერტიკალური ზონალობის კანონს ექვემდებარება. რის გამოც ბარში ათვისებული ტერიტორიების მასშტაბები უფრო დიდია, ვიდრე მთიანეთში, ამიტომ სოფლის მეურნეობრივი წარმოება ზოგან პრიმიტიულია და ექსტენსიურ ხასიათს ატარებს (მთიანეთში), ზოგან კი შედარებით ინტენსიურს (ბარში). მთიან რეგიონებში გართულებულია სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენება და ამიტომ იძულებულნი არიან, ისარგებლონ მხოლოდ ცოცხალი გამწევი ძალით (ხარი, კამეჩი, ცხენი). ისევ რელიეფის გამო, სავარგულები წვრილკონტურებიანია. მთაში იშვიათია 1 ჰა ფართობის ნაკვეთები, ბარში კი გვხვდება რამდენიმე ათეულ ჰექტრიანი ნაკვეთები. სახნავი მიწების უმეტესობა განლაგებულია 10° დაქანების ფერდობებზე. უფრო მეტი დახრილობის ფერდობები სათიბ-საძოვრებადაა გამოყენებული.

მიწის სავარგულები მუდმივ ცვლილებებს განიცდის, რაც სხვადასხვა მიზეზითაა გამოწვეული, მაგ. მწარმოებლურ ძალთა განვითარება ტერიტორიის გაფართოებას მოითხოვს, რაც, თავის მხრივ, იწვევს მიწის სავარგულებით მოსარგებლეთა თანაფარდობის ცვლას. სავარგულების სტრუქტურის და მათი ხარისხის ტრანსფორმაციას იწვევს აგრეთვე ახალი მიწების ათვისება, მეღიორაციული ღონისძიებების გატარება, მიწების დამლაშება, ეროზიული პროცესები, დაჭაობება და სხვა. არახელსაყრელი მოვლენები იწვევს

საეარგულების ფართობების შემცირებას და მიწის ფონდის ხარისხობრივი შედგენილობის გაუარესებას. ამიტომ მიწის რესურსები განიცდის განუწყვეტელ რაოდენობრივ და თვისებრივ ცვლილებებს.

თანამედროვე პირობებში, ურბანიზაციასთან დაკავშირებით, მიწების გამოყენების საკითხი აგრარულ მოთხოვნილებებს ვერ თუ არ ითვალისწინებს. სულ უფრო და უფრო მცირდება სასოფლოს-სამეურნეო დაიშნულების მიწების რაოდენობა და იზრდება არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების ფართობები. რაც, ჩვენი აზრით, სასურსათო დეფიციტის ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზია.

მიწების დინამიკის ანალიზიდან ჩანს, რომ საქართველოს მიწის ფონდის სასოფლო-სამეურნეო ათვისება შემცირდა (3447,2 ათასი ჰა. 1950წ. და 2991,1 ათასი ჰა. 1998წ.) 1950 წლის მდგომარეობით, საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო საეარგულები შეადგენდა მთელი ტერიტორიის 49,6% - 1998 წლისათვის კი 43 %-მდე დავიდა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი კლება განიცადა სახნავმა მიწებმა (მოცემულ პერიოდში 270,3 ათასი ჰა-თი) მიწების ეს კატეგორია ინტენსიურად მცირდებოდა 60-80-იან წლებში.

აღსანიშნავია, რომ დამუშავებაში მყოფი მიწების მაჩვენებელი 1990 წელს ყველაზე დაბალ ზღვარზე იყო (933,8 ათასი ჰა.), ამ პერიოდიდან ქვეყანაში განვითარებული ღრმა სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისის გამო, სასოფლო-სამეურნეო წარმოება კატასტროფიულად დაეცა (მაგ. 1992 წელს დამუშავებული იყო 737 ათასი ჰა რაც 2,5%-ით ნაკლებია ვიდრე 1950 წელს), შეიცვალა სასოფლო

სამეურნეო სავარგულების სტრუქტურაც. გაიზარდა ბუნებრივი საკვები სავარგულების ხვედრითი წილი, ხოლო დამუშავებული მიწების წილი გამყდმებით მცირდებოდა (1950-90 წლებში სათიბ-საძოვრები გაიზარდა 20,5 ათასი ჰა-თი, ხოლო შესაბამისად შემცირდა დამუშავებული მიწის ფართობი).

ბუნებრივი საკვები სავარგულების ფართობების ზრდა, ძირითადად ხდება საძოვრების ხარჯზე. საძოვრების კატეგორიებში გადავიდა მიწები, რომლებიც სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული არ იყო. მეორე მხრივ, საძოვრების ზრდა ხდებოდა მიგდებული სახნავი მიწების ხარჯზე, რაც გაუდაბნოების პროცესის გარკვეულ გამოვლინებას წარმოადგენს. დამუშავებული მიწების დაბალ კატეგორიაში გადაყვანა გამოიწვია ეროზიის, ღვარცოფის, მეორადი დამლაშების და ა.შ. წინააღმდეგ არასაკმარისმა ბრძოლამ. დახრილი ფერდობების მიტოვებამ და სხვა.

1990 წლიდან, მრავალწლიანი კულტურების ადგილზე ბევრ რაიონში მარცვლოვანი და სასურსათო კულტურები გავრცელდა. დასავლეთ საქართველოში ამოიძირკვა ჩაი, რომლის ადგილი დაიკავა სიმინდმა, ხოლო აღმოსავლეთში ზოგან ვაზის ადგილი მზესუმზირამ და საზამთრომ. ქართლის ხილის ბაღები ხორბალმა შეცვალა. ეს ცვლილებები უკავშირდება თვით ცხოვრების მიერ პროდუქტებზე წამოყენებულ მოთხოვნებს. სსრკ-ს დროს საქართველოში მარცვლეული კულტურების ადგილი დაიკავა მრავალწლიანმა ნარგავებმა. აღმოსავლეთში ვენახმა და დასავლეთში - ჩაიმ. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ საკმარისი ხორბალი და საერთოდ მარცვლეუ-

ლის ნათესები ქვეყანას ნაკლები ჰქონდა და გაჩნდა პურის უკმარისობა. ამიტომ, მოსახლეობის საკვები პროდუქტებით უკეთ უზრუნველყოფისათვის დაიწეს მარცვლეულის მოყვანა.

მოსახლეობის მიწით უზრუნველყოფის დინამიკის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით დამუშავებული მიწების ნორმა თითქმის 2-ჯერ შემცირდა, ხოლო სახნავი კიდევ უფრო მეტად.

მიწით უზრუნველყოფის სულადობრივი ნორმის შემცირება ორი ფაქტორის ზემოქმედებით მოხდა: ერთი მხრივ, იზრდება მოსახლეობის რაოდენობა, ხოლო მეორე მხრივ, მცირდება დამუშავებული მიწების აბსოლუტური ფართობი. ასე, მაგ. 1959 -98 წ.წ. მოსახლეობის რიცხოვნობა გაიზარდა 25%-ით, ამავე პერიოდში დამუშავებული მიწების ფართობი შემცირდა იგივე მაჩვენებლით.

ზოგადად სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ტრანსფორმაციის სურათი შემდეგნაირია: დამუშავებული მიწების დიდი ნაწილი გადაყვანილია ნაკლებად ინტენსიური სავარგულების კატეგორიაში – საერთოდ მოუვლელ და დაბალპროდუქტიულ საძოვრებში. ხოლო გარკვეული ფართობები საერთოდ გამოთიშულია სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვიდან. ე.ი. გადაყვანილია სოფლის მეურნეობაში გამოუყენებელი მიწების კატეგორიაში. უკანასკნელი 50 წლის მანძილზე, სასოფლო-სამეურნეო მიწების ფონდს გამოაკლდა 50 ათასი ჰა მიწა. ამავდროულად არასასოფლო-სამეურნეო მიზნებისთვის ათვისებული იყო 150 ათასი ჰა მიწა. არასასოფლო-სამეურნეო მიზნებისთვის კი გა-

მოიყვებოდა 4 000 ჰა. ახალი მიწა.

რაც შეეხება საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მდგომარეობას 2015 წლის მიხედვით, ისევე როგორც საქართველოს მიწის ფონდის შემთხვევაში, ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები არ გაგვანია 2004 წლის შემდეგ, რაც მიწის მართვის დეპარტამენტის გაუქმდა, საქართველოს სავარგულების ტრანფორმაცია არ აღრიცხულა. ამიტომ, არ არის ცნობილი რამდენია ამჟამად სახნავი, სათიბი, საძოვარი და ა.შ. ფართობები. რამდენია ეროზირებული, დამლაშებული და დაჭაობებული მიწის ფართობები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ნ.იაშვილი, სსრ მიწის ფონდი, თბ., 1961.
2. ჟ. ზონენაშვილი, საქართველოს მიწის რესურსები, საქართველოს სტრატეგიული განვითარების ბიულეტენი №16, თბ., 1998.
3. <http://qronikaplus.ge/?p=1688>
4. Posted on april 27. 2011 by irina
5. В.С Немчинов, Сельскохозяйственная статистика с основами общей теории, 1945, ст.124.

13 მიწა - სახელმწიფოს ხელშეუხებელი საზღვრე

საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ სახელმწიფოს მიერ გატარებულ აგრარულ პოლიტიკაში შეინიშნა მთელი რიგი ნაკლოვანებები, მათ შორის იყო ნაჩქარევად და მოუმზადებლად ჩატარებული მიწის პრივატიზაცია, რომელიც დაიწყო 1992 წლიდან. მიწის პრივატიზაცია ითვალისწინებდა მიწების განაწილებას და განაწილებული მიწების კერძო მფლობელობაში გაცემას.

მიწების განაწილება დაიწყო წინასწარი საკადასტრო სამუშაოების ჩატარების გარეშე. მიწის განაწილება ხდებოდა ისე, რომ არ იყო შემუშავებული საკუთრების სამართლებრივი საფუძვლები. იურიდიულად მიწა კვლავ სახელმწიფო მფლობელობაში რჩებოდა, ამიტომ კერძო ფერმერს არ ჰქონდა მკაფიოდ გასაზღვრული უფლებები. მხოლოდ 1996 წელს იქნა მიღებული კანონი „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ“ (როცა მიწის პრივატიზაციით განაწილება თითქმის დამთავრებული იყო).

საქართველოს აგრარულ სექტორში შექმნილი სიტუაციის მიხედვით, მიწის მესაკუთრეთა უფლებების დაცვის ასოციაციის მიერ მომზადდა კანონპროექტი „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის პრივატიზების შესახებ“, რომელიც ჩვენი აზრით, სერიოზული ხარვეზებით ხასიათდებოდა [1].

კანონპროექტში გარკვევით იყო ჩამოყალიბებული მისი ძირითადი მიზანი, კერძოდ, „სახელმწიფო სა-

კუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის და მასზე განთავსებული სხვა უძრავი ქონების პრივატიზაციის გზით, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფონდის სრულად ათვისება, მისი რაციონალურად გამოყენება, ასევე მიწის ბაზრის განვითარების ხელშეწყობა“.

კანონპროექტი მოითხოვდა მიწის სრულ პრივატიზებას და მიწის ბაზრის საჩქაროდ შექმნას. პროექტი არ ითვალისწინებდა, რომ სწორად ჩატარებულ მიწის პრივატიზებას წინ უნდა უსწრებდეს აუცილებელი საკადასტრო სამუშაოები, რაც არ ჩატარებულა და რომლის ჩატარებისათვის მსოფლიო ბანკის ექსპერტების მიერ საქართველოსათვის ნაგარაუდები იყო 20-25 წელიწადი. 1992 წლიდან დღემდე ასეთი სამუშაო სრულყოფილად არ ჩატარებულა, არ არის დამთავრებული მიწის ინვენტარიზაცია, ბონიტირება და საერთოდ მიწის საკადასტრო სამუშაოები, რის გარეშეც შეუძლებელია მისი ფასის დადგენა, მიწის ეკონომიკური ნაყოფიერების შეფასება, მიწის კატეგორიების დაზუსტება, რასაც მიწის ბაზარი მოითხოვს, ხოლო ამ მხრივ, რაც გაკეთებულია (ეს ეხება უკვე პრივატიზებულ მიწის ფართობებს), ისიც ნაჩქარევი და უხარისხოა. ზემოაღნიშნული კანონპროექტი არ ითვალისწინებს წინა პრივატიზების დროს დაშვებულ შეცდომებს და მოითხოვს სასწრაფოდ გაიყიდოს ის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები, რომლებიც პრივატიზებას გადაურჩა, რაც დღევანდელ ვითარებაში ყოველად დაუშვებელი და გაუმართლებელია შემდეგ მიზეზთა გამო:

1. კანონპროექტი `სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების მთლიანად ათვისების საბაბით უგულვებელყოფის სახელმწიფოს ეკონომიკურ როლს, როგორც წარმოების ერთ-ერთ ფაქტორს, მაშინ, როცა თანამედროვე ეკონომიკურ სისტემაში მისი როლი აუცილებლად გასათვალისწინებელია. საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის რთული პროცესის რეგულირების დროს სახელმწიფო ასრულებს მნიშვნელოვან ეკონომიკურ ფუნქციას, რომლის დანიშნულებაა იმ ეკონომიკური ამოცანების განხორციელება რომელთა გადაწყვეტა ბაზარს არ შეუძლია. ამიტომაც, რომ თანამედროვე მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფოს წილი ქვეყნის მთლიან საწარმოო ქონებაში 40%-ის ფარგლებშია. ქართველი ეკონომისტების აზრით, ქვეყნის რეალური პირობების შესაბამისად, სახელმწიფო საკუთრება საქართველოში სასურველია 30-35%-ის ფარგლებში მერყეობდეს.

2. რაც შეეხება სახელმწიფოს როლს აგრარულ სექტორში, ცნობილია, რომ სოფლის მეურნეობა სახელმწიფოსაგან მოითხოვს პროტექციონიზმს, კერძოდ, მიწის საკითხებში მისი როლი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, რაც კანონპროექტში არ ჩანს. მთელ რიგ ქვეყნებში მიწას მთლიანად განკარგავს სახელმწიფო (ჩინეთი, ისრაელი და სხვა), სადაც მიწა საერთოდ არ იყიდება, ზოგ ქვეყანაში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების 20-70%-ს აკონტროლებს სახელმწიფო (მაგალითად საფრანგეთი, ა.შ.შ.), განკარგავს მიწის ფონდის 40%-ს, აქედან სასოფლო-სამეურნეო სავარგული გაიცემა მხოლოდ იჯარით სარგებლობა-

სა და მფლობელობაში.

3. საქართველოს მიწის ფონდის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების სავარგულების მთლიანი პრივატიზაციის შემთხვევაში სახელმწიფოს აღარ დარჩება სარეზერვო მიწის ფართობი, რომლის არსებობა აუცილებელია ექსტრემალურ შემთხვევაში (მიწისძვრა, მეწყერი, წყალდიდობა და ა.შ.) უსახლკაროდ დარჩენილი და დევნილი მოსახლეობის დასაბინავებლად სხვა.

4. როგორც 1992 წელს ჩატარებული პრივატიზების დროს, ისევე დღესაც, არ არის ჩატარებული წინასწარი საკადასტრო სამუშაოები, არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკური მონაცემები მიწის კატეგორიების საზღვრების, საპრივატიზაციო საერთო ფონდის და სხვ შესახებ, რასაც მოითხოვს სავალუტო ფონდი და მსოფლიო ბანკი.

5. მიუღებელია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მცირე ზომის ნაკვეთებად დაყოფა.

საქართველო მცირემიწიანი ქვეყანაა. მისი ტერიტორიის მხოლოდ 13%-ია სასოფლო-სამეურნეო სავარგული, რაც თანდათან მცირდება (დეგრადაციის, ეროზიის, გაუდაბნოების, დამლაშების და ა.შ.) და გადადის დაბალ კატეგორიაში. უარყოფითი პროცესების წინააღმდეგ ღონისძიებების განხორციელება (ტერასების გაშენება, ირიგაციული ქსელის გაყვანა, მელიორაცია, ა.შ.) მოითხოვს დიდძალ კაპიტალდაბანდებას, რასაც მცირე ფართობის კერძო მეპატრონე ვერ შესძლებს. გარდა ამისა, მცირე კონტურიან ნაკვეთებზე სასოფლო წარმოების მექანიზაცია შეუ-

ძლებელია. ასეთი სამუშაოების ჩატარება მხოლოდ სახელმწიფო მასშტაბით არის შესაძლებელი (სახელმწიფო პროგრამების შედგენა, კრედიტების გამოყოფა, ღოტაციები და ა.შ.) ამიტომ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების მცირე კონტურებად დაყოფა და კერძო პირებს გაყიდვა ხელს კი არ შეუწყობს მიწის რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებას, არამედ დაასუსტებს ქვეყნის სოფლის მეურნეობას და შეამცირებს მის პოტენციალს.

6. გარდამავალ პერიოდში მიწის ბაზრის ჩამოყალიბების დაჩქარების მიზნით დაუშვებლად მიგვაჩნია მიწის სასაქონლო ბრუნვაში ჩართვა.

მიწა ჩვეულებრივი საქონელი არ არის, ის ბუნებრივი რესურსია, რომლის შექმნაში ადამიანს შრომა არ დაუხარჯავს. მიწა ერის სიმდიდრეა, ჩვენი წინაპრების მიერ დაცული და მემკვიდრეობით ჩვენთვის გადმოცემული. ჩვენ ვაღდებულნი ვართ კი არ გავასხვისოთ ის, არამედ შევინახოთ და ჩვენ შთამომავლობას გადაეცეთ.

7. მიწის ღია აუქციონზე გაყიდვა ითვალისწინებს მიწის თავისუფალ გაყიდვას, რომელშიც მონაწილეობის უფლება აქვს ყველა დაინტერესებულ მოქალაქეს და კერძო სამართლის იურიდიულ პირს ტერიტორიული ნიშნის მიუხედავად, რაც, ჩვენი აზრით, ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე მცირემიწიანი ქვეყნისათვის დაუშვებელია.

8. კანონპროექტის ავტორებს მიაჩნიათ, რომ სასოფლო-სამეურნეო მიწების გაყიდვით - 50-60 მლნ ლარით შეივსება სახელმწიფო ბიუჯეტი (რას წარ-

მოადგენს 50-60 მლნ ლარი იმ მილიარდობით საგარეო და საშინაო ვალთან, რომელიც ჩვენ ქვეყანას აქვს). დაეუშვათ, გაანგარიშებამ გაამართლა (რაც საეჭვოა) და მართლაც 50-60 მლნ ლარი შევიდა საქართველოს ბიუჯეტში, ეს ხომ მხოლოდ ერთჯერადი და არა ყოველწლიური შემოსავალია. ამ ფასად ჩვენი მამაკაპეული სიმდიდრის გაყიდვა არასერიოზულ ქმედებად მიგვაჩნია.

9. დაეუშვათ, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონპროექტი და პრივატიზებას დაექვემდებარა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები, გამოაცხადა სპეციალური და ღია აუქციონი, ვინ იყიდის ამ მიწებს? ცხადია, ჩვენი გლეხობა მას ვერ იყიდის, რომელიც უკიდურეს გაჭირვებას განიცდის, მათი უმეტესობა იმ საკარმიდამო ნაკვეთებსაც ვერ უვლის, რომელიც მათ პრივატიზების შედეგად ერგოთ (სოფელი არ არის უზრუნველყოფილი მანაქანა-იარაღებით, მომსახურებით, შხამ-ქიმიკატებით, სასუქებით და ა.შ.), ამიტომ ხშირია პრივატიზებული ნაკვეთების გასხვისების შემთხვევა (ისე, როგორც ეს „ვაუჩერს“ დაემართა), აქედან გამომდინარე, გასაგებია, რომ აუქციონზე გასაყიდ მიწას იყიდის ფულიანი მავანი („მიუხედავად ტერიტორიული ნიშნისა,“), რომელსაც იჯარით აქვს აღებული ასობით ჰექტარი საუკეთესო სასოფლო-საგარეული და ახლა ელოდება კანონის მიღებას (კანონპროექტი შესყიდვის უპირატესობას აძლევს იმ პირებს, რომლებსაც მიწის ნაკვეთები უკვე აქვთ იჯარით აღებული), რომ მიწა დაიმტკიცოს კერძო საკუთრებაში, შემდეგ კი როგორც უნდა ისე მოიხმაროს. ასეთ მესაკუთრეებს მიწები გაცემული აქვთ

ქვეყნით, რაც დამღუპველია სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისათვის (მცირეედიანი ქვეყანა ანადგურებს ნიადაგს, ამცირებს მის ნაყოფიერებას და რამდენიმე წლის ექსპლატაციის შემდეგ სავარგულს დაბალ კატეგორიაში გადასვლა ემუქრება).

10. კანონპროექტში აღნიშნულია, რომ „მიწის კერძო საკუთრებაში გაცემა (პრივატიზების წესით) ხელს შეუწყობს მიწის ფონდის სრულად ათვისებას, მის რაციონალურ და ეფექტიან გამოყენებას“. ისმის კითხვა - ნუთუ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულის რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებისათვის აუცილებელია საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების მასობრივად გაყიდვა?, ნუთუ, სხვა ალტერნატივა არ არსებობს? მაშ, რას ემსახურებოდა ჩვენი წინაპრების „ხიზნობისა“ და „ხოდაბუნების“ ინსტიტუტი, ან ებრაელთა თანამედრვე „კიბუცები“? თუ არა, საზოგადოებრივ-ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ დიდმნიშვნელოვან სამემკვიდრეო საქმეს?

„ხოდაბუნი“ იყო „კომლების სასოფლო-სამეურნეო კორპორაცია“ (ამხანაგობა), საწარმოო გაერთიანება სოფლის, დაბის თითოეულ კომლებში „ხელთა რაოდენობის“ მიხედვით. ი. ჭავჭავაძის აზრით სწორედ კომლსა და სათემო-სასოფლო თვითმართელობაზე დაფუძნებული ხოდაბუნები შეადგენდნენ ქვეყნის ეკონომიკურ ძაღდონეს.

თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს ამხანაგური გაერთიანების საუკეთესო მაგალითია ებრაელთა „კიბუცები“, რაც იგივე მიზანს ისახავს,

რაც ძველ საქართველოში „ხოდაბუნები“ და ამხანაგობები – შპს.

საქართველოში ცნობილი იყო აგრეთვე მიწაზე „ხიზნური“ საკუთრების ინსტიტუტი, რომელიც საბაზრო ეკონომიკის პირობებში დღესაც წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ.

„ხიზნობა“ არის ქვეყანაში შემოსული უცხო კაცის მიწასარგებლობის ფორმა. „ხიზნობის“ მაგალითს მიესადაგება დღეს ჩვენში შემოსული უცხოური ფირმების არა კერძო პირებისათვის გარკვეული სამეურნეო საქმიანობისათვის საჭირო მიწის ნაკვეთის გამოყოფა. მათთვის მიწის მუდმივ მფლობელობაში და მითუმეტეს კერძო საკუთრებაში გადასელა ეროვნული ინტერესების შელახვად უნდა ჩაითვალოს. მათ მხოლოდ დროებით სარგებლობაში უნდა გადაეცეს მიწის ფართობი, ისიც გარკვეული ნორმატიული შეზღუდვებით.

რა თქმა უნდა, კერძო საკუთრება მისაღებია, ასევე მიწის ბაზრის ჩამოყალიბებაც საჭიროა (თავის დროზე), მაგრამ გარდამავალ პერიოდში, როდესაც ჯერ კიდევ არ არის აღდგენილი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა, როდესაც მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარიანობა ნულის ტოლია, ჩვენი აზრით, ნამდვილად დაუშვებელი და დამღუპველია მიწის გაყიდვა.

რაც შეეხება საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების იმ სავაგულებს, რომელიც წინა პრივატიზებას გადაურჩა, ის უნდა დარჩეს სახელმწიფო საკუთრებაში, ხოლო მათი რაციონალურად

და ეფექტიანა გამოყენებისათვის უნდა გაიცეს მსხვილ ფერმერულ მეურნეობებზე იჯარის წესით მიზნობრივი დანიშნულებით მოხმარებისა და ფლობისათვის, რაც საქართველოს ბიუჯეტს იჯარის სახით არ ერთჯერად, არამედ ყოველწლიურ შემოსავალს მისცემს.

აღნიშნულმა კანონპროექტმა საქართველოს მოსახლეობის გარკვეულ ნაწილში შეშფოთება გამოიწვია, რის გამოც „მიწის მესაკუთრეთა უფლებათა დაცვის ასოციაციის“ მიერ მომზადებული კანონპროექტი წარმოდგენილი სახით პარლამენტმა არ დაამტკიცა.

საქართველოს კანონით - „სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწების შესახებ“ (მუხლი 4-ის I და II პუნქტი) აკრძალული იყო ქვეყანაში უცხოელების მიერ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის შეძენა. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 26 ივნისის პლენუმის დადგენილებით მსგავსი აკრძალვა ძალადაკარგულად გამოცხადდა, რის შედეგადაც უცხოელები, განსაკუთრებით ინდოელები და არაბები გააქტიურდნენ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებს მასობრივად ყიდულობენ. ცნობილია, რომ ინდოეთის მოქალაქე საიანი დარჯამატი თავის მოქალაქეებს „Facebook“-ით ეპატიუება კახეთში მიწის შესასყიდად, რადგან თურმე აქ მიწა და მუშახელი იაფი ყოფილა.

„გამჭირვალე საქართველოს“ ცნობით მეტად შემაშფოთებელი მაშტაბები მიიღო საქართველოს სასოფლო დანიშნულების მიწების მასობრივმა გაყიდვებმა.

საქართველოს ეკონომიკის სამინისტრომ 3 600 000 ლარად უკვე გაყიდა 65 000 000 კვ.მ-ზე მეტი მიწა. ეკონომიკის სამინისტროს აუქციონზე გამოტანილად აქვს 3 700 000 ჰა მიწა 680 000 ლარად [4].

კახეთის გარდა, საქართველოს სხვა რეგიონებში 1 კვ.მ 1 ლარი ღირს. მიწები ისე იყიდება, რომ მათი აღრიცხვაც კი არ წარმოებს.

საქართველოს მთავრობის არგუმენტი – მიწების გაყიდვით ბიუჯეტის შევსება, რა თქმა უნდა, არ არის ეკონომიკური კრიზისიდან გონივრული გამოსავალი.

საქართველოში არსებული რთული სოციალურ-პოლიტიკური ვითარების პირობებში სასოფლო-სამეურნეო მიწების გაყიდვა ბიუჯეტის შევსების მოტივითაც კი ყოველად დაუშვებელია.

ოპონენტების აზრით, უცხოელი მყიდველი ინვესტიციას დააბანდებს საქართველოს სოფლის მეურნეობაში, რაც ასე სჭირდება ქვეყნის ეკონომიკას. რაც შეეხება მიწას, უცხოელი მას ზურგზე ვერ მოიკიდებს და თან ვერ წაიღებს, ასე, რომ მიწაც და ინვესტიაციაც საქართველოში დარჩება.

რა თქმა უნდა, უცხოელი მყიდველი მიწას თან ვერ წაიღებს, მაგრამ მაქსიმალურ ექსპლოატაციოს გაუწევს მიწას და წაიღებს მიწის დოვლათს, რომელიც ჩვენ მოსახლეობას სჭირდება.

გარდა ამისა, მიწების გასხვისებას პოლიტიკური საფრთხეც ემუქრება, როდესაც უცხოელები ასობით ჰექტარის მფლობელები გახდებიან და დროთა განმავლობაში გამრავლდებიან, შემდეგ გამოაცხადებენ, რომ კომპაქტურად დასახლებულები არიან, მიწა მათი სა-

კუთრებაა და სურთ დამოუკიდებლობა. ისე როგორც ოსების შემთხვევაში მოხდა, მე პირადად მახსოვს დაახლოებით 50 წლის წინათ (1950-60 წ.) ცხინვალში ოსი ეროვნების მოსახლეობა იშვიათი იყო, შემდეგ გამრავლდნ და გამოაცხადეს, რომ მიწა მათია, დიდხანია აქ ცხოვრობენ და სურთ დამოუკიდებლობა (ამით დაინტერესება მეზობელ ქვეყნებშიც შეიმჩნევა).

ვისაც სურს ინვესტიციის ჩადება საქართველოს სოფლის მეურნეობაში, შეუძლია მიწების იჯარით აღება და დამუშავება.

მიწა ქვეყნის მთავარი ეროვნული სიმდიდრეა, რომელსაც განსაკუთრებული გაფრთხილება და დაცვა სჭირდება. მიწა სახელმწიფოს არსებობის საფუძველია. სახელმწიფოს არსებობისათვის სამი ძირითადი პირობაა საჭირო: ენა, მამული, სარწმუნოება.

ებრაელთა ისტორია ამის საუკეთესო მაგალითია. როგორც ცნობილია, ებრაელები უძველესი ერია, რომელთაც გააჩნია ენაც, სარწმუნოებაც, მაგრამ იმის გამო, რომ არ ჰქონდათ მიწა, ტერიტორია, მამული, არ ჰქონდათ სახელმწიფო, ამიტომ რამდენიმე საუკუნე უმიწაწყლოთ იყვნენ¹. დიდ ხანი არ არის, რაც ებრაელებმა დაიბრუნეს მიწა და შეიქმნა ისრაელთა სახელმწიფო. ახლა ისრაელები არცერთ გოჯ მიწას არ ყიდიან, არამარტო უცხოელებზე, არამედ საკუთარ მოქალაქეებზეც კი. იქ მიწა სახელმწიფო საკუთრე-

¹ პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ერთა ლიგამ დაამტკიცა პალესტინაზე ბრიტანეთის მანდატი, რომლის მიზანი „ებრაელთა ხალხისათვის ეროვნული სახლის“ შექმნა იყო.

1947 წელს გაერომ დაამტკიცა პალესტინის დაყოფა ორ სახელმწიფოდ ებრაელ და არაბულ ნაწილებად.

1948 წელს 14 მაისს ებრაელებმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს.

ბაა. ვისაც სოფლის მეურნეობაში დასაქმება სურს, შეუძლია იჯარით აიღოს მიწა რამდენიც სურს და დაამუშაოს.

კვლავაც ხაზგასმით გვინდა გავიმეოროთ მიწა ქვეყნისმთავარი ეროვნული სიმდიდრეა, რომელიც განსაკუთრებულ გაფრთხილებას და დაცვას საჭიროებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაზეთი „მიწის მესაკუთრე“, თბ., 2003, №14.
2. კანონი „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის პრივატიზების შესახებ“, 1996.
3. <http://www.nplg.gov.ge/L.../librer.exe?...>
4. მიწა - ქვეყნის ძირითადი რესურსი Posted on აპრილი 27.2011 by irina
5. თ. ჩხეიძე, მიწის გაყიდვა დღესდღეობით დამლუპველია, გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2003წ, 3 მარტი.

1.4 ნიადაგის გლობალური უზნაძცია

ნებისმიერი ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებას საფუძველად უდევს იმ ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის ოფტიმალურად გამოყენება, რომელიც ქვეყანას გააჩნია. მოსახლეობის ცხოვრების დონე დიდად არის დამოკიდებული რესურსული პოტენციალის რაოდენობრივ – ხარისხობრივ მაჩვენებელზე. თანამედროვე გლობალური ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, ბუნებრივი რესურსების გონივრული გამოყენების მართვა კიდევ უფრო მეტ აქტუალურობას იძენს.

ბუნებრივ რესურსებს, თანამედროვე პირობებში, ყოველი ქვეყნისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი ქვეყანა უპირატესობით სარგებლობს მაღალტექნოლოგიური, მაგრამ ბუნებრივი რესურსებით ღარიბი ქვეყნების მიმართ. საერთოდ კი, საკმაოდ ბუნებრივი რესურსების გარეშე მეტად რთულია არათუ ეკონომიკის განვითარება, არამედ არსებობაც კი.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა რესურსულ პოტენციალში ენიჭება მიწას, როგორც უვადო ეკონომიკურ აქტივს.

მიწა ეკონომიკურ ურთიერთობათა საფუძველთა საფუძველია. მიწის რესურსები ყველგან და ყოველთვის მოიაზრებოდა ნებისმიერი საზოგადოების არსებობისათვის აუცილებელი დოვლათის მყარ ეკონომიკურ საფუძველად. ის ადამიანის არსებობის უზრუნველსაყოფად ერთადერთი უალტერნატივო საშუალებაა, რამდენადაც ბუნებრივი რესურსებიდან, მიწის რე-

სურსს ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობისათვის შეუნაცვლებელი მნიშვნელობა გააჩნია.

მიწას, როგორც წარმოების ძირითად საშუალებას, კაცობრიობა თავისი არსებობის შესანარჩუნებლად იყენებს. იგი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პროცესთან უშუალოდ არის დაკავშირებული.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სოფლის მეურნეობის მიწის ცნებაში იგულისხმება მიწის ზედა ნაყოფიერი ფენა-ნიადაგი, რომელიც უზრუნველყოფს სასოფლო-სამეურნეო კულტურების განვითარებას. ამიტომ, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ საჭიროა ზუსტად განისაზღვროს რა არის სოფლის მეურნეობის წარმოების ძირითადი საშუალება მიწა თუ ნიადაგი?

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში (თბილისი, 1968 წ.) ტერმინები „მიწა“ და „ნიადაგი“ - სინონიმებად არის წარმოდგენილი, როგორც დედამიწის გარე, მყარი შრე. ასევე, სამეცნიერო ლიტერატურაში თითქმის ყველგან „ნიადაგი“ გაიგივებულია „მიწასთან“, რაც ჩვენი აზრით, არ არის მართებული, რადგანაც ტერმინები „ნიადაგი“ და „მიწა“ სხვადასხვა შინაარსობრივი დატვირთვის მატარებლებია.

წარმოდგენა ნიადაგზე, როგორც დამოუკიდებელ ბუნებრივ ისტორიულ სხეულზე, რომელიც განსხვავდება ნიადაგთწარმომქნელი უნაყოფო ქანისაგან, შეიქმნა XIX-ს 80 იან წლებში. მანამდე ნიადაგი განიხილებოდა, როგორც გეოლოგიური წარმონაქმნი.

ნიადაგური პირობების აღრიცხვა და ვარგისიანობის მიხედვით ნიადაგების დახასიათება დაიწყო ჯერ კიდევ XV საუკუნეში.

ნიადაგის ბუნების და წარმოქმნის პროცესების პირველი მეცნიერული განმარტება მოგვცა XVIII საუკუნეში დიდმა რუსმა მეცნიერმა მ. ლომონოსოვმა. მან სწორად განმარტა ნიადაგის წამოქმნა, როგორც ქანის დაშლისა და ზედა ფენაში მცენარეების ზემოქმედების შედეგი.

ნიადაგების სისტემური შესწავლა კი დაიწყო XIX საუკუნის 70-80-იან წლებში ნიადაგმცოდნეობის ფუძემდელის ვ.ვ. დოკუჩაევის (1846-1903) ხელმძღვანელობით. დოკუჩაევი ეკუთვნის ბუნებათმეტყველების კლასიკოსთა რიგს. მან პირველმა აღნიშნა, რომ ნიადაგის სხვადასხვაობა არ არის შემთხვევითი და რომ ნიადაგები ვითარდება და იცვლება გარკვეული მიზეზების ზეგავლენით, ნიადაგთწარმოქმნელ ფაქტორებთან ერთად იცვლება ნიადაგიც. ამის მიხედვით, დოკუჩაემა ჩამოაყალიბა და განავითარა გენეზისური ნიადაგთმცოდნეობა, რომელიც ნიადაგს იხილავს როგორც ბუნების სხეულს, შეისწავლის მას და არკვევს ბუნებაში ნიადაგების გავრცელების კანონზომიერებებს.

ნიადაგი არის დედამიწის ქერქის (ლითოსფეროს) ზედა ფხვიერი ნაწილი, რომელიც შექმნილია ქანის, ბიოსფეროს, ჰავის, რელიეფის ურთიერთზემოქმედების შედეგად.

დედაქანზე (სუბსტრატი, რომელიც ნიადაგთწარმოქმნის პროცესების ზემოქმედებით ნიადაგად გარდაიქმნება) დიდადაა დამოკიდებული ნიადაგის გრანულომეტრიული და ქიმიური შედგენილობა, აგრეთვე მასში წყლის, ჰაერის და სითბური რეჟიმი. ერთი და

იგივე ქანი სხვადასხვა გეოგრაფიულ ზონაში შეიძლება განსხვავებულ ნიადაგწარმოქმნის პროცესს განიცდიდეს, ხოლო ასევე სხვადასხვა ქანი ერთსა და იმავე ზონაში ერთსა და იმავე ნიადაგთწარმოქმნას ექვემდებარებოდეს.

ვ. დოკუჩაევის მიხედვით, ნიადაგი წარმოადგენს ბიოგეოცენოზის კომპონენტს, რის გამოც ის მონაწილეობს ბიომასის კვალწარმოების პროცესში (აგრობიოსცენოზის პროდუქციის სახით).

ნიადაგი, როგორც დედამიწის გარე შრის ლითოსფეროს ბაზაზე წარმოქნილი, მაგრამ დამოუკიდებელი, ბუნებრივ-ისტორიული სხეული, მეცნიერებამ აღიარა XIX საუკუნის ბოლოს, მაშინ როცა პოლიტეკონომიის ფუძემდებელი კ. მარქსი (1818 – 1883) დიდი ხნის გარდაცვლილი იყო, ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ მის ნაშრომებში ნიადაგი, როგორც დამოუკიდებელი ბუნებრივი წარმონაქმნი, არ ყოფილა ნახსენები და მას თავის ნაშრომებში ნიადაგი მიწასთან აქვს გაიგივებული. მიუხედავად ამისა, შესწავლილი და გაანალიზებული აქვს ნიადაგის ყველა თვისება. განსაკუთრებული ყურადღება კი გამახვილებული აქვს ნიადაგის ძირითად საწარმოო თვისებაზე - ნაყოფიერებაზე.

პოლიტეკონომიის კლასიკოსები ნიადაგის ნაყოფიერებას იხილავენ, როგორც ბუნებრივ-ისტორიულ, ისე სოციალურ-ეკონომიკურ კატეგორიას. კ. მარქსი თავის შრომებში [1, გვ. 78-79] ნიადაგის ნაყოფიერების შემდეგ სახეებს აღნიშნავს: „პირველყოფილი ნაყოფიერება“, „ბუნებრივი ნაყოფიერება“, „პოტენციური

ნაყოფიერება“, „ეკონომიკური ნაყოფიერება“, „აბსოლუტური ნაყოფიერება“, „შეფარდებითი ანუ დიფერენცირებული ნაყოფიერება“ და სხვა. ყველა ამ ცნების შინაარსი განმარტებულია მის შრომებში.

ცნობილია, რომ ადამიანი უძველესი დროიდან ამუშავებს ნიადაგს მოსავლის მიღების მიზნით, მასზე ახდენს ზემოქმედებას, შეაქვს სასუქები, რწყავს, აშრობს, ცვლის ნიადაგის ბუნებრივ თვისებებს და მასთან ერთად ნაყოფიერებასაც, რაც ქმნის ნიადაგის ეკონომიკურ, ანუ ეფექტიან ნაყოფიერებას. კ. მარქსი აღნიშნავს: „ნაწილობრივ სამიწათმოქმედო ქიმიის განვითარებაზე, ნაწილობრივ სამიწათმოქმედო მექანიკის განვითარებაზე არის დამოკიდებული ის, თუ რამდენად შეძლებს ადამიანი ერთნაირი ბუნებრივი ნაყოფიერების შემცველ ორი მიწის ნაკვეთს გამოაღებინოს ბუნებრივი ნაყოფიერება. მიუხედავად იმისა, რომ ნაყოფიერება მიწის ობიექტურ თვისებას წარმოადგენს, ეკონომიკურად იგი გულისხმობს განსაზღვრულ დამოკიდებულებას სამიწათმოქმედო ქიმიასა და მექანიკის განვითარების მოცემული დონის მიმართ და ამიტომ იცვლება განვითარების ამ დონესთან ერთად“ [1, გვ. 174,].

მიწა კი წარმოადგენს ლითოსფეროს გარეგან შრეს, როგორც ბუნებრივი სხეული და დედამიწის ზედაპირი. ქვეყნის ფარგლებში ის წარმოადგენს ხალხის სუვერენულ-ტერიტორიულ მთლიანობას, ისტორიასა და ჩამოყალიბებულ კულტურას.

მიწას აქვს სხვადასხვა მნიშვნელობა. დედამიწა – ჩვენი პლანეტაა. დედამიწა – ეს არის მატერიკი, კუნ-

ძული და ხმელეთის ნაწილი, რომელიც ამოწეულია მსოფლიოს ოკეანეების ზედაპირიდან. ზოგჯერ მიწა გაიგივებულია „ტერიტორიასთან“, (ტერიტორია მოიცავს არა მარტო დედამიწის ზედაპირს, არამედ ყველაფერს, რაც არის ზედაპირზე, მის ზემოთ და ქვემოთ). მეტად მნიშვნელოვანია, რომ შეუძლებელია მიწის გამიჯვნა დედამიწის ზედაპირისგან. მიწას აქვს იურიდიული ცნების პირობითი ხასიათი, რაც იმით გამოიხატება, რომ ამ ტერმინით აღინიშნება დედამიწის მთელი ზედაპირი იმისდა მიუხედავად, დაფარულია თუ არა ის ნიადაგური საფარით, აქვს თუ არა მცენარეულობა, გვხვდება თუ არა უდაბნოები. ან პირიქით მას ათანაბრებენ „ნიადაგთან“, რომელსაც ტერიტორიისაგან განსხვავებით აქვს მოცულობითი მახასიათებლები.

მიწა არის პირობითი კატეგორია, რომელსაც აქვს მხოლოდ ერთი განზომილება-ფართობი და იზომება კვადრატული მეტრებით, კილომეტრებით, ჰექტრებით. „ნიადაგი“ მიწისაგან განსხვავებით წარმოადგენს მხოლოდ დედამიწის ზედაპირის ნოყიერ ფენას, რომელიც ნიადათწარმომქმნელი ფაქტორების ხანგრძლივი ურთიერთმოქმედების შედეგად არის წარმოქმნილი.

მიწას ნიადაგისაგან განსხვავებით არ აქვს სისქე და არ შეიძლება გაზომილი იქნეს მოცულობის და წონის ერთეულებით, ნიადაგი კი შეიძლება იყოს სხვადასხვა სისქის, დაწყებული 10 სმ – 2-3 მეტრამდე და გაიზომოს როგორც კუბურ, ისე კვადრატულ მეტრებში.

ნიადაგის ეკოლოგიური მნიშვნელობა ისაა, რომ

მისი მეშვეობით ხორციელდება კავშირი ცოცხალ და არაცოცხალ ბუნებას, ატმოსფერულ ჰაერს, წყლებსა და წიაღისეულს შორის.

ნიადაგის განსაკუთრებული თვისება, რაც მიწას არ გააჩნია, – ნაყოფიერებაა. რაც უფრო ხანგრძლივად და სწორად ვიყენებთ ნიადაგს, მით უფრო მაღალია მისი ნაყოფიერება.

ნადაგის ნაყოფიერებაზეა დამოკიდებული სოფლისა (მემცენარეობისა და მეცხოველეობის) და სატყეო მეურნეობის განვითარება, მოსავლიანობა და პროდუქტიულობის გადიდება და ა.შ.

მიწა, როგორც სივრცე, ტერიტორია რომელიც აუცილებელია ნებისმიერი წარმოებისათვის, ადამიანის დასაქმებისათვის, და საერთოთ ნებისმიერი საქმიანობისათვის (მიწაზეა ქარხნები, აეროდრომები, გზები, ტბები, მდინარეები და ა.შ.) ამავე დროს, მიწის რესურსს არანაკლები მნიშვნელობის ფუნქცია ეკისრება. სოფლის და სატყეო მეურნეობაში. აქ მიწა გვევლინება, როგორც მათი განვითარების ბაზაც და ამავე დროს შრომის მთავარი საშუალებაც, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების პროცესი შეუძლებელია ნიადაგის გარეშე. მიწის ზედა ნოყიერი ფენის – ნიადაგის გარეშე მოსავლის მიღება შეუძლებელია. ადამიანი ნიადაგის, როგორც შრომის საშუალების, დამუშავებით იყენებს მის ქიმიურ, ფიზიკურ და ბიოლოგიურ თვისებებს. მიწათმოქმედებაში შრომის საბოლოო შედეგი – სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა დამოკიდებულია ნიადაგის ნაყოფიერებაზე. ე.ი. ნიადაგი ფიზიკურ, ქიმიურ, მიკრობი-

ოლოგიურ თვისებებზე.

ნიადაგის პროდუქტიულობაზე, ბუნებრივი თვისებების გარდა, გავლენას ახდენს მწარმოებლურ ძალთა განვითარების დონე და სხვა ფაქტორები, რომლებიც იცვლება დროსა და სივრცეში.

ყოველ გეოგრაფიულ ადგილზე მიწის ფიზიკური რაოდენობა ფიქსირებულია ერთხელ და სამუდამოდ, მიწა ჭიმვადობით არ ხასიათდება, იგი მკერივი და განსაზღვრულია. მიწა ფიზიკურად არ გარდაიქმნება და არ ისპობა. იგი პრაქტიკული თვალსაზრისით უძრავია და დასანახავი, მისი არც დამალვა და არც სადმე გადატანა შეიძლება.

ილია ჭავჭავაძეს ხალხისა და ქვეყნის საზრდოობისათვის მკვიდრ წყაროდ მიწათმოქმედება მიაჩნდა. ილია წერდა: „ჩვენი ძალღონე ჩვენი ცხოვრების და ვინაობის ბურჯი ჩვენი მკვიდრი და უტყუარი შემნახველი, ჩვენი სიკეთე და სიმდიდრე – მიწა და გუთანია. რომელ ერსაც ეს ორი საგანი ხელთ შერჩენია იმას თავი იმოდენათ კიდევ შეუნახავს, რომ შეუძლიან თავმომწონებით სთქვას: მე ერი ვარ და მკვიდრი ბინა მაქვს სადღეისოდაც და სამერმისოდაც. სხვა ყოველივე ფუჭია და წარმავალი, ვერც ერის ვინაობას დაედება საძირკველათ და ვერ ჯიშის, ერთი სისხლისა და ხორცის ადამიანთ თავს ერთად მოუყრის და ვერც ერად შექმნის, საქმე მიწაა და გუთანი“ [4].

მიწა, კაცობრიობის არსებობის ძირითადი ატრიბუტია, სოფლის მეურნეობაში ის შრომის საგანია.

დაშლილი ნიადაგის ადგილზე ახალი ნიადაგის შექმნა შესაძლებელია, მაგრამ იგი ძალზე რთული და

ძვირადღირებულია, თანაც ყოველთვის ეფექტური არ არის. ამავე დროს იმ რესურსებისაგან განსხვავებით, რომელთა განახლება (ნავთობი, გაზი, ქვანახშირი, ლითონი, მადანი) არ ხდება, ნიადაგის სწორად გამოყენება მიწათმოქმედებასა და სატყეო მეურნეობაში არამარტო იცავს, არამედ აუმაჯობესებს კიდევაც მას, ზრდის მის პროდუქტიულობას რაც მოსავლიანობის მატემაში გამოიხატება.

ნიადაგი – შეუნაცვლებელია იმიტომ, რომ მის გარეშე არ შეიძლება მცენარის ვეგეტაცია. ნიადაგი არ შეიძლება სრულად გამოითიშოს წარმოებიდან და სოფლის მეურნეობა მაინც არსებობდეს. ამ გაგებით ნიადაგი სოფლის მეურნეობაში შეუნაცვლებელი და ადამიანისთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია. იგი არის წარმოების მუდმივი საშუალება.

ხალხთა სამეურნეო ცხოვრებამ უამრავი შემთხვევა იცის, როცა უნაყოფო მიწა იქცა სასოფლო-სამეურნეო, მცენარეთა უხემოსავლიან, ძვირფას წალკოტად. სამეურნეო ისტორიაში არ არის იშვიათი პირუკუ მოვლენებიც, როცა იგი მწირი, ყოველგვარ მცენარეულობას მოკლებული ხდება.

ორმხრივი პროცესი ნიადაგის გამოყენებაში – მისი თვისებების განუხრელი გაუმაჯობესება და ნიადაგის თვისებათა დამრღვევი საქმიანობა – სხვადასხვა ქვეყანაში დღესაც გრძელდება.

მიწათმოქმედებაში ნიადაგის რაციონალურად გამოყენებისას, ხდება ნიადაგის ერთგვარი „გაკულტურულება“ და ის იძენს ახალ დადებით ნიშნებს. ნიადაგი საკმაოდ მგრძნობიარეა ისეთი ღონისძიე-

ბების მიმართ, როგორცაა მისი ფიზიკური, ქიმიური და ბიოლოგიური რეჟიმის, აგროტექნიკის, ქიმიზაციისა და მეღვინეობის რეგულირება ან ძირფესვიანი ცვლილება.

თანამედროვე ეპოქაში საზოგადოების მიერ ტექნიკურ საშუალებათა მზარდი, მასობრივი შემოქმედება ნიადაგზე, ხშირად არაჰარმონიულადაა შეთანწყობილი ნიადაგის დინამიკასა და პროდუქტიულობასთან. ასეთ შემთხვევაში ნიადაგური პროცესები (ეროზია, მტერის ქარიშხალი, დამლაშება, დაწიდულობა და გაქვევებულობა) უარყოფით შედეგს იწვევს.

შემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ჩვენ უფრო მართებულად მიგვაჩნია სოფლის მეურნეობის წარმოების ძირითად საშუალებად მივიჩნოთ ნიადაგი და არა მიწა.

ნიადაგის, როგორც შრომის საგნის ძირითადი თავისებურება განსხვავდება სხვა სახის შრომის საგნისაგან. ნიადაგის მთავარი მახასითებლებია: შეუნაცვლებლობა, განფენილობა, განსაზღვრულობა და სხვა. წარმოების ყველა სხვა საშუალება ადამიანის ადრინდელი შრომის შედეგია, ნიადაგი კი, უპირველეს ყოვლისა ბუნების წარმონაქმნია და არსებობს ობიექტურ რეალობაში ადამიანის ნების გარეშე.

მწარმოებლური ძალების განვითარების პროცესში წარმოების საშუალებები იზრდება ან მცირდება, უმჯობესდება ან ცვდება, საერთოდ სახეს იცვლის. ასევე არის ნიადაგი წარმოების პროცესში, იგი ცვდება, იღევა და საჭიროებს მის გამდიდრებას საკვები ელემენტებით.

აუამად, ჩვენი პლანეტის ხმელეთის მხოლოდ 10%-ია გამოყენებული სასოფლოს-სამეურნეო წარმოებისათვის, ანუ 15 მლნ კვ. კმ. აქედან 10% გამოყენებულია სახნავად, 17% საძოვრად და სათიბად, 23% ტყეებს უკავია, 8% დასახლებული პუნქტებია, 42% ისეთი მიწებია, რომლის ათვისება სასოფლო-სამეურნეო მიზნებისათვის არ ხერხდება.

საქართველო მცირემიწიან ქვეყანად ითვლება, რადგან აქ სახნავი მიწების ხვდრითი წილი მხოლოდ 10 %-ია.

ამრიგად, სოფლის მეურნეობის წარმოების ძირითადი საშუალება ნიადაგის გლობალური ფუნქციაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კ. მარქსი, კაპიტალი, ტ. III, ნაწ. II, გვ. 78-79, 1934.
2. В. Докучаев, Почвоведение, М., 1924.
3. გ. ტალახაძე, ზოგადი ნიადაგთმცოდნეობის საფუძვლები, თბ., 1983.
4. ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. V, 1955, გვ. 173-174.

თავი II.

საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკა გლობალიზაციის პირობებში

2.1 მიწის რესურსების დაცვის პრობლემები გლობალიზაციის პირობებში

გლობალიზაცია – XXI საუკუნის კაცობრიობის პრობლემა გახდა. მსოფლიოში აშკარად გამოიკვეთა ინტეგრაციისაკენ სწრაფვა სხვადასხვა სახელმწიფოებრივი წყობის ქვეყნების მხრიდან, რაც საეხებით კანონზომიერ მოვლენას წარმოადგენს, რადგანაც საზოგადოების განვითარების ისტორიამ გვიჩვენა, რომ სახელმწიფოებს არ შეუძლიათ იზოლირებულად, გარესამყაროსაგან მოწყვეტით განვითარება. ეს ნათლად გამოჩნდა – XX საუკუნის სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის ფონზე, რომლის მაგალითია გლობალიზაციის გაღრმავება მსოფლიოში, მსოფლიო საფინანსო ბაზრის წარმოქმნა, ტრანსეროვნული კორპორაციების გაძლიერება, ზეეროვნული ორგანოების როლის გაზრდა მსოფლიო პოლიტიკასა და ევროკავშირში, განვითარებადი ქვეყნებისათვის დახმარების აღმოჩენა, მსოფლიო თანამშრომლობის გაფართოება გლობალური პრობლემების გადაჭრაში - იქნება ეს გარემოს დაცვა, სეპარატიზმთან, სიღარიბესთან, შიმშილთან თუ ავადმყოფობასთან ბრძოლა.

სულ უფრო მასობრივი ხასიათი მიიღო ეკონო-

მიკურმა ინტეგრაციამ. ეკონომიკური გლობალიზაცია ობიექტურმა მიზეზებმა განაპირობა. მაგ. დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში, ვალუტის კურსის მერყეობით შექმნილი პრობლემებიდან თავის დაღწევის მიზნით, შემოდებული იქნა ერთიანი ვალუტა – ევრო, რაც ქვეყნებს შორის ეკონომიკური და ფინანსური ინტეგრაციის თვალსაჩინო მაგალითია.

გლობალიზაციის არსი სხვადასხვაგვარად განიხილება სხვადასხვა წყობის ქვეყნებისა და მოსახლეობის სხვადასხვა ფენის მიერ. ეს პროცესი სხვადასხვაგვარად აღიქმება, რამდენადაც მას ზოგი დადებით, ზოგი კი უარყოფით მოვლენად მიიჩნევს. მაგრამ, მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, მსოფლიო ინტეგრაციაში სულ უფრო მეტი და მეტი ქვეყნა ერთვება.

ჩვენთვის ძალზე საინტერესოა საქართველოს მდგრადი ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივები გლობალიზაციის პირობებში, თუმცა, ჯერ კიდევ გასარკვევია რა არის გლობალიზაცია და რას უნდა ველოდოთ მისგან? რა პერსპექტივები შეიძლება ჰქონდეს საქართველოს მდგრადი განვითარების ეკონომიკას გლობალიზაციის პირობებში?

ტერმინი „გლობალიზაცია“ –ინგლისურ სიტყვაა „globe“ – რაც დედამიწას, გლობუს ნიშნავს, ხოლო „global“ - მსოფლიოს, ყოვლისმომცველს. გლობალიზაცია კი –პროცესს. გლობალიზაციაში იგულისხმება მსოფლიო მასშტაბით წარმოების განსაზოგადოება – ინტერნალიზაცია. კაპიტალის თავისუფალი ბრუნვა, საერთო ბაზრის ჩამოყალიბება, ინფორმაციის, იდეების, თანამედროვე მენეჯმენტის და მარკეტინგის გა-

მოცდილების სწრაფი გაცვლა.

ტერმინი - გლობალიზაცია პირველად მოხვდა 1994 წელს გამოშვებულ ოქსფორდის სოციოლოგიის ლექსიკონში: რომლის მიხედვით გლობალიზაცია თეორიაა, რომელიც ცდილობს შეისწავლოს გლობალურ კულტურათა სისტემების ჩამოყალიბება.

ეკონომიკურ ლექსიკონში „გლობალიზაცია“ განმარტებულია, როგორც „მსოფლიოს ყველა ქვეყნის ეკონომიკის ურთიერთდამოკიდებულების ზრდა, რომლის საფუძველს წარმოადგენს წარმოებისა და კაპიტალის ინტერნაციონალიზმის გაღრმავება. გლობალიზაციის შედეგად თანაბრდება მეურნეობრიობის პირობები. ერთმანეთს უახლოვდება ფასები, საქონლის, მომსახურების, ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციის, სხვადასხვა ქვეყნის ფინანსური და საფონდო ბაზრების საქმიანობაში იხსნება ბარიერები“ [1].

გლობალიზაცია არის მსოფლიოს ტრანსფორმაციის უდიდესი ძალა, რომელიც პასუხს აგებს საზოგადოებისა და ეკონომიკის ევოლუციაზე. ასევე, მართვის ფორმებისა და მსოფლიო წესრიგის ცვლილებებზე, იგი თანდათან ანგრევს განსხვავებებს საშინაო და საგარეო პრობლემებს შორის [2].

გლობალიზაცია ეს არის დასავლური მოდერნიზაციის გლობალური დიფუზია, დასავლური კაპიტალისა და დასავლური ინსტიტუტების გაფართოება. გლობალიზაცია ნიშნავს ცხოვრების ჰომოგენიზაციას: ფასები, პროდუქტები, ჯანდაცვის დონე და ხარისხი, შემოსავლების დონე თანდათან თანაბრდება. ძალას იკრებს კაცობრიობაზე არნახული გავლენის მქონე

პროცესი, რომელიც ტრანსკონტინენტალური და რეგიონთაშორისი ნაკადების გენერირებას ახდენს, რომლის შედეგადაც იქმნება გლობალური მასშტაბის ურთიერთდამოკიდებულება. გლობალიზაცია არის ცოცხალი, დინამიკური პროცესი, რომელმაც მსოფლიო ახალ წესრიგამდე უნდა მიიყვანოს.

მეცნიერთა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ გლობალიზაციის სათავეები XV-ს დიდ გეოგრაფიულ აღმოჩენებს უკავშირდება. მეორე ჯგუფის აზრით, ეს არის დაკავშირებული XIX-XXსს მნიშვნელოვან საბუნებისმეტყველო აღმოჩენებთან, ხოლო მესამე ჯგუფი თვლის, რომ იგი XX ს მეორე ნახევრის ინფორმაციული ეპოქის დასაწყისს უკავშირდება.

ზოგი თვლის, რომ ეს პროცესი სულაც არ არის ახალი. ვაჭრობა ოდითგანვე არსებობდა, ახლა მხოლოდ დაიხვეწა ტექნოლოგიების გამო.

გლობალიზაციის განსაზღვრისას გამოიკვეთა ორი მიმართულება: ტექნიკური და პოლიტიკური. ტექნიკური განმარტების მიხედვით გლობალიზაცია არის ისეთი პროცესი, რომელიც საშუალებას აძლევს ადამიანებს გაადვილებული გზებით დაუკავშირდნენ ერთმანეთს, აწარმოონ ბიზნესი საერთაშორისო დონეზე, წამებში გაცვალონ და მოიპოვონ ინფორმაცია. პოლიტიკური განმარტებით – გლობალიზაცია წარმოადგენს დიდი პოლიტიკური მუხტის მატარებელ პროცესს, რომელიც საერთაშორისო არენაზე მყოფ ქვეყნებს და მის მოქალაქეებს სხვებთან შედარებით უფრო ხელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს.

ექსპერტთა ნაწილის აზრით, გლობალიზაცია

არის პროცესი, რომელიც განპირობებულია საბაზრო და არა სახელმწიფოებრივი ძალებით, რათა მოიზიდონ კაპიტალი და იფიქრონ კეთილდღეობაზე, ასევე ისარგებლონ საკუთარ ეკონომიკაზე თანამედროვე ტექნოლოგიების გავლენის ნაყოფით.

ასევე, გამოიკეთა გლობალიზაციის მხარდამჭერნი და მოწინააღმდეგენი.

გლობალიზაციის მომხრენი თვლიან, რომ: ეს პროცესი მთელი მსოფლიოსათვის სიკეთის მომტანი იქნება, რომ ეკონომიკური ინტეგრაცია ხელს შეუწყობს მსოფლიოში მშვიდობისა და დემოკრატიის შენარჩუნებას. ეს შეხედულება იმას ეფუძნება, რომ ვაჭრობის ორმხრივი სარგებლიანობა სტიმულს აძლევს ქვეყნებს შეინარჩუნონ სტაბილურობა და მშვიდობიანი ურთიერთობა, ვიდრე არასტაბილურობის შედეგად ნახონ წაგება ან ნაკლები სარგებელი.

ერთ-ერთ დადებით მხარედ მიიჩნევენ საერთაშორისო ვაჭრობის პროცესს, რაც ნებისმიერ ქვეყანას საშუალებას აძლევს ჩაერთოს ამ პროცესში და მიიღოს საჭირო სარგებელი. გლობალიზაცია ხელს უშლის ადგილობრივი მონოპოლიების წარმოქმნას, ზრდის კონკურენციას და აიძულებს ფირმებს დანერგონ ინოვაციები, გამოიყენონ ახალი ტექნოლოგიები, რაც საბოლოო ჯამში სასარგებლოა მომხმარებლისათვის.

გლობალიზაციაში იგულისხმება მსოფლიო მასშტაბით წარმოების განსაზოგადოება, ინტერნაციონალიზაცია, კაპიტალის თავისუფალი ბრუნვა, საერთო ბაზრის ჩამოყალიბება, ინფორმაციის, იდეების, თანამედროვე მენეჯმენტის და მარკეტინგის გამოც-

დილების გაცემა. უდავოა, რომ ჩაკეტილ სისტემაში ეროვნული ეკონომიკის განვითარების შესაძლებლობა შეზღუდულია.

გლობალიზაციის მოწინააღმდეგენი კი თვლიან, რომ ეს ის არის, რასაც საუკუნეების მანძილზე მესამე სამყაროში უწოდებდნენ კოლონიზაციას. ეს არის ეკონომიკურად სუსტი ქვეყნების ექსპლუატაცია მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკური სისტემის მიერ და მათი იძულება დამორჩილონ დასავლეთს და გახდნენ მათზე დამოკიდებულები.

გლობალიზაცია აღრმავებს უთანასწორობას მდიდარ და ღარიბ ქვეყნებს შორის და სიღარიბეს მსოფლიოში. XXს. მდიდარმა ქვეყნებმა 6-ჯერ გაზარდეს მთლიანი შიდა პროდუქტი, მაშინ როდესაც ღარიბმა ქვეყნებმა იგივე 3-ჯერაც კი ვერ მოახერხეს.

ასევე, უარყოფით მხარედ მიიჩნევენ უმუშევრობის ზრდას. გლობალიზაციის პირობებში ფირმებს თავიანთი წარმოების ქვეყნის ფარგლებს გარეთ გატანისა და უცხო მუშახელის დაქირავების საშუალება აქვთ. ამით მცირდება ადგილობრივ მუშახელზე მოთხოვნილება.

ზოგი გლობალიზაციას აღიქვამს, როგორც ტრაგიკული პროცესი, რომელიც თავის გზაზე ყველა ერს ანადგურებს.

უცხოური კაპიტალი ხელს უწყობს სახელწიფოს როლის ტრანზორმაციას. გარდამავალ და განვითარებად ქვეყნებში საგარეო ფაქტორის ზრდა ხელს უწყობს სახელმწიფოს მარეგულირებელ როლზე და ისტორიულ ფუნქციებზე უარის თქმას.

ტრანსეროვნული კომპანიები ზოგჯერ სიკეთის ნაცვლად უარყოფითად მოქმედებენ გარდამავალი ქვეყნების ეკონომიკაზე, ისინი ხშირ შემთხვევაში იწვევენ ადგილობრივი წარმოების შეზღუდვას, დათრგუნვას და უცხოური პროდუქციის თავსმოხვევას, თავისი დიდი კაპიტალით შემოქმედებენ ადგილობრივ ხელისუფლებაზე და რესურსებზე, რითაც ასე თუ ისე პოლიტიკურ სიტუაციასაც აკონტროლებენ.

ცნობილია, რომ ეს ორგანიზაციები უძლურნი არიან დიდი ქვეყნების: აშშ-ს, კანადის, იაპონიის წინაშე და სხვა ქვეყნებს არ ძალუძთ მათ ბაზრებზე შეღწევა, მათ კი კარს უხსნიან გარდამავალი და განვითარებადი ქვეყნების ბაზრებზე თავისუფლად შესადწევად.

არის მესამე ჯგუფი – ალტერგლობალისტებისა, რომელთა აზრით გლობალიზაცია ნორმალური მოვლენაა, რომ ის არის ცივილიზაციის გზაზე საზოგადოების ევოლუციის ბუნებრივი პროცესი და შეუძლებელია გლობალიზაციის შეჩერება ან შეწყვეტა. შესაძლებელია მხოლოდ მისი ისე შეცვლა, რომ იგი სოციალურად ორიენტირებული და მაქსიმალურად ჰუმანური, ანუ ადამიანისათვის სარგებლის მომტანი იყოს.

საქართველოს სპეციალისტების მოსაზრება ემთხვევა ალტერ-გლობალისტების შეხედულებებს [5,6], რომ ნებისმიერი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარება სამყაროსაგან იზოლირებულად შეუძლებელია, მაგრამ ამავე დროს საჭიროა შენარჩუნებულ იქნენ ეროვნული კულტურა და სხვა ფასეულობები.

საქართველოსათვის, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებისთვის, აუცილებელია გარე სამყაროსთან კავშირი, რასაც გლობალიზაციაც მოითხოვს. მაგრამ ამისათვის აუცილებელია საერთაშორისო მაშტაბით კონკურენტუნარიანი პროდუქტების წარმოება და მისი გასაღების ახალი ბაზრების ძიება. მაღალტექნოლოგიური და მეცნიერტევადი წარმოების განვითარება. მდგრადი ეკონომიკური სისტემის შექმნა და სხვა.

თანამედროვე მსოფლიო პრაქტიკა ნათლად ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება შეუძლებელია გლობალიზაციის ფუნდამენტურ პრინციპებთან შეუთავსებლად. იზოლაციაში ყოფნა სტაგნაციას ნიშნავს. აქედან გამომდინარე გლობალიზაციის პროცესში ჩართვა ჩვენი სტრატეგიული მიზანია, რაც ტრანსფორმაციის პროცესებთან ერთად ეკონომიკის პერსპექტიული განვითარების ლოგიკას განსაზღვრავს. ამასთანავე აღნიშნულ პროცესში ჩართვა და მონაწილეობა უნდა განხორციელდეს საკუთარი სახის და თვითმყოფადობის შენარჩუნებით. ქვეყნის წინაშე მდგარი სტრატეგიული მიზნიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს ამოცანა: მთელი საზოგადოებისა და პირველ რიგში ეკონომიკის რეკონსტრუქცია იმ იმედით, რაც ძირძველ ტრადიციებს ინოვაციასთან გააერთიანებს [5].

აღნიშნულისაგან განსხვავებულია, მაგრამ საყურადღებოა შემდეგი მოსაზრებაც: „ჩვენ ერთხელ და სამუდამოდ უნდა გავითავისოთ, რომ მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის პროცესებში საქართველოს კანონზომიერი ჩართვა მხოლოდ მაშინ იქნება

გამართლებული და ეფექტიანი, თუ ქვეყანა მტკიცედ მოიზრებს ეროვნული ეკონომიკური იდეოლოგიის სა-
მოსეულს“ [7, გვ. 36].

მიუხედავად აზრთა სხადასხეობისა, აღნიშნული პროცესი არსებობს, ფართოვდება მისი მასშტაბები, ძლიერდება და თანდათან იპყრობს მსოფლიოს, რა-
საც მოწმობს ისეთი ინსტიტუტების არსებობა, რო-
გორიცაა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მსოფ-
ლიო ბანკი, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია და
სხვა. დღეისათვის სახეზეა მსოფლიოში კულტურათა
გლობალიზაციის პროცესი – დასავლურმა კულტუ-
რამ გამოდევნა ან ჩაანაცვლა ეროვნული კულტურე-
ბი. მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში, იქნება ეს ინდოეთი
თუ იაპონია მოსახლეობა იცვამს ევროპულ ტანსაც-
მელს და უსმენს როკ მუსიკას და სხვა.

საქართველო ჩაბმულია ამ საყოველთაო პროცესში,
რაც გამოიხატება იმით, რომ იგი სარგებლობს დონო-
რი ქვეყნების დახმარებით, მსოფლიო ბანკის, მსოფ-
ლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მომსახურებით. ამჟამად
2014 წლისათვის საქართველოს მსოფლიოს საფინან-
სო ორგანიზაციების 13,4 მლრდ აშშ დოლარი ვალი
აქვს. ამ ურთიერთობების დადებითი თუ უარყოფითი
შედეგი საქართველოსათვის ჯერჯერობით უცნობია.

საქართველო, როგორც მსოფლიოს ერთერთი
გეოგრაფიული ნაწილი, (მცირე, მაგრამ მაინც) მიუხე-
დავად იმისა, სურს თუ არა სახელმწიფო მმართვე-
ლობას გლობალიზაციის პროცესში ჩართვა, მაინც
ექვემდებარება ამ საერთაშორისო პროცესს.

რაც შეეხება გარემოს დაცვის პრობლემას, ეს

საკითხი მსოფლიოს ყველა ქვეყნისათვის, როგორც განვითარებული, ისე განვითარებადი ქვეყნისათვის უპირველესია. ეს პრობლემა ქვეყნებს არ აძლევს საშუალებას ინტეგრაციის დროს აირჩიონ მათთვის ხელსაყრელი პირობები ან შეარჩიონ შესაფერისი პარტნიორები. გარემოს დაცვა ყველა ქვეყნისათვის აუცილებლობას წარმოადგენს, ამიტომ გარემოს დაცვის საკითხში სახელმწიფოთა გლობალიზაცია ობიექტურობას წარმოადგენს.

გარემოს დაცვის გლობალიზაცია პირდაპირ პასუხობს ტერმინ - „გლობალურის“ მნიშვნელობას. ტერმინი გლობალური (global)-ფრანგული წარმოშობისაა და ნიშნავს მთლიანს, ერთად აღებულს, რაც მთელ მსოფლიოს მოიცავს. გარემოს დაცვის პრობლემა მსოფლიოს ყველა ქვეყნისათვის მტკივნეულია, რადგანაც ეკოლოგიურ ფაქტორს სახელმწიფო საზღვრები არ გააჩნია. ამის საუკეთესო მაგალითია ჩერნობილის კატასტროფა. ჩერნობილში რეაქტორის აფეთქების დროს ბირთვული საწვავის ნაწილი გარეთ იქნა გამოფრქვეული. მისგან შექმნილი რადიოაქტიური გაზების ღრუბელი 3 დღეში გავრცელდა უკრაინისა და ბელორუსიის ტერიტორიაზე, შემდეგ გაიყო ორ ნაწილად. ერთმა მოძრაობა დაიწყო პოლონეთისა და შვეიცარიისაკენ (მეოთხე დღე), შემდეგ გადაუარა საბერძნეთს, თურქეთს, ლიბანს, სირიას (მე-8 დღე). მეორე ღრუბელმა გადაუარა ციმბირს და მე-18 დღეს მიაღწია ჩრდილო ამერიკას. ეს მაგალითი გვიჩვენებს, რომ მძლავრი ლოკალური მოვლენა, როგორ სწრაფად იწვევს გლობალურ ეფექტს. დიდი რაოდენობით პატარა ადგილობრივი ლოკალური მოქ-

მედებები იწვევენ გარემოს გლობალურ დეგრადაციას ბუნებრივი რესურსების გამოფიტვას, მთელი რიგი მცენარეების და ცხოველების დაღუპვას.

ბიოსფეროში მიმდინარე ყველა არახელსაყრელი ცვლილება, მაგ. მრეწველობისა და საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით გარემოს დაბინძურება და მოწამვლა, შხამქიმიკატებით ბუნებრივი ეკოსისტემის (ტბების, ტყეების) მოშლა, ზემოქმედებს როგორც ცოცხალ მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროზე, ისე ადამიანზე.

პოლიტიკურ - ეკონომიკურ და სხვა საკითხებში ქვეყნებს შორის ინტეგრაცია დამოკიდებულია მათ: სახელმწიფო წყობაზე, მათ ორიენტაციაზე, მათ არჩევანზე, როგორი გზით სურთ ერთმანეთთან ურთიერთობის განვითარება. რაც შეეხება გარემოს დაცვის საკითხს, ეკოლოგიური სიტუაცია, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არ უტოვებს ქვეყნებს ინტეგრაციის ფორმის არჩევანის საშუალებას, ყველა ქვეყანამ და სახელმწიფომ უნდა მიიღოს მონაწილეობა მსოფლიოში არსებული ეკოლოგიური კატასტროფების წინააღმდეგ ბრძოლაში: სწორედ ეკოლოგიურ პრობლემებს მიეძღვნა 1992 წელს რიო-დე-ჟანეიროში უმაღლეს დონეზე ჩატარებული შეხვედრა პლანეტა „დედამიწის“ პრობლემის შესახებ. რიო-დე-ჟანეიროში მხარი დაუჭირეს მდგრადი განვითარების იდეას, რომელიც 1983 წელს წამოაყენა საერთაშორისო კომისიამ და მიიღო „დეკლარაცია გარემოს განვითარების შესახებ“, რომელშიც განხილულია მდგრადი განვითარების კონცეფციის არსი და მიზნები, რაზეც ორიენტირებული უნდა იყოს მსოფლიოს ყველა ქვეყანა განვითარების საკუ-

თარი ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებისას. მდგრადი განვითარების არსში იგულისხმება განვითარების ისეთი მოდელი, რომლის დროსაც დაკმაყოფილდება, როგორც ახლანდელი, ისე მომდევნო თაობების ძირითადი სასიცოცხლო მოთხოვნილებები, ყოველ ადამიანს შეეძლება პირობები თვითრეალიზაციისათვის, მიუხედავად იმისა, რომელ ქვეყანაში ცხოვრობს და რომელ სოციალურ ჯგუფს მიეკუთვნება.

ეს დოკუმენტი ასახავს მსოფლიო შეთანხმებებს და პოლიტიკურ ვალდებულებებს, რომლებიც იკისრეს სახელმწიფოებმა განვითარებისა და ეკოლოგიური თანამშრომლობის საკითხში.

1995 წლის კონსტიტუციით საქართველომ იკისრა ვალდებულება დაიცვას ქვეყნის ბუნებრივი და კულტურული გარემო, ხელი შეუწყოს ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ და მდგრად გამოყენებას.

1996 წელს მიღებულ იქნა კანონი გარემოს დაცვის შესახებ, საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს კოორდინაციითა და მსოფლიო ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით დაიწყო გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის შემუშავების პროცესი.

გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნულ პროგრამას საფუძვლად დაედო მეცნიერული გამოკვლევები და სახელმწიფო ანგარიშები. გარემოს დაცვის ისეთ სფეროებში, როგორიცაა მოსახლეობის ჯანმრთელობა გარემოს მდგომარეობასთან მიმართებაში, ნარჩენების მართვა, მრეწველობისა და ენერგეტიკის სექტორთან დაკავშირებული ეკოლოგიური საკითხები,

კლიმატის ცვლილება, ოზონის შრის დაშლა, ბიომრავალფეროვნება, სატყეო მეურნეობა, ეკოლოგიური განათლება, გარემოს დაცვის კანონმდებლობა და ინსტიტუციური მოწყობა და სხვა.

XXს. 90-იანი წლების დასაწყისში საქართველოში ეკონომიკის დაქვეითებამ არაერთგვაროვანი გავლენა მოახდინა გარემოს მდგომარეობაზე. ერთი მხრივ შემცირდა ბუნებრივ გარემოზე საწარმოთა ზეწოლა, ხოლო მეორე მხრივ გაიზარდა მასზე მოსახლეობის ზეგავლენა. საკვები, ენერგეტიკული და სხვა პირველადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მიზნით. არსებული ინფრასტრუქტურის (სასმელი წყლის მიწოდების და საკანალიზაციო სისტემები, ჩამდინარე წყლების გამწმენდი და ნაპირსამაგრი ნაგებობები, საავტომობილო გზები და ა.შ.). მდგომარეობის გაუარესება კი ხელს უწყობს გარემოზე არასამრეწველო სექტორის ზემოქმედების ზრდას, ადამიანის ჯანმრთელობის გაუარესებას, რაც ამცირებს სამუშაო ძალის შრომის ნაყოფიერებას.

ჩვენ აქ ვეხებით გლობალიზაციის საკითხის ერთ-ერთ პრობლემას გარემოს დაცვის კუთხით, რომელიც საქართველოს წინაშე დგას, კერძოდ მიწის რესურსების დაცვის საკითხს. ეს პრობლემა მრავალმხრივი და მრავალასპექტიანია, თითოეული ასპექტი თავის მხრივ კიდევ შედგება შემადგენელი ნაწილებისაგან. დაცვის საკითხში საჭიროა განიხილებოდეს: ნიადაგის დაცვა ეროზიისაგან, გაუდაბნოებისაგან, საერთოდ დეფლიაციისაგან და ა.შ. რომლებიც მსოფლიოში მიმდინარე ეკოლოგიურ პროცესებთან დაკავშირებით გლობალუ-

რი ხასიათის შესწავლას მოითხოვენ.

გლობალურ შესწავლას მოითხოვს გაუდაბნოების საკითხიც, რომელიც ახლა დღის წესრიგში დგას მსოფლიო კაცობრიობის წინაშე. გაუდაბნოება, ეს არის ეკოსისტემის დეგრადაციის პროცესი. იგი წარმოადგენს გლობალურ გარემოსდაცვით პრობლემას, რომლის უარყოფით სოციალურ-ეკონომიკურ ზეგავლენას დღეს მსოფლიოში მწვავედ განიცდის 250 მლნ ადამიანი. მთელი ხმელეთის ერთი მესამედი (4 მლრდ ჰა-ზე მეტი) მშრალი მიწების კატეგორიას მიეკუთვნება, სადაც განსაკუთრებით დიდია გაუდაბნოების საფრთხე, პრობლემა ყველაზე მეტად დგას აფრიკაში.

გაუდაბნოება, როგორც აღვნიშნეთ უკავშირდება კლიმატურ ცვლილებებს. დედამიწაზე კლიმატური ცვლილებები გამოწვეულია დამატებითი სათბურის ეფექტით, რის გამოც 1860 წლიდან დედამიწაზე ტემპერატურამ აიწია $0,5-0,7^{\circ}\text{C}$ -ით. კეალსათბურის ეფექტის გამომწვევ გაზებს მიეკუთვნება CO_2 , N_2 და ფრეონი, რომლის გამოყენება დაკავშირებულია მრეწველობის განვითარებასთან.

XVIII. ბოლოდან ატმოსფეროში მოიმატა CO_2 და CH_4 -ის შემცველობამ. 1960 წლიდან 1990 წლამდე CO_2 -ის კონცენტრაცია გაიზარდა 315 PPM -დან 350 PPM-დე. CH_4 -ის კონცენტრაცია თითქმის გაორკეცდა. CO_2 -ის დამატებითი ზრდა დაკავშირებულია ძირითადად სათბობის წვასთან, ტყის მოსპობასთან, ჰუმუსის მინერალიზაციასთან და სხვა.

1994 წლის ოქტომბერში საქართველო შეუერთდა კონცეფციას კლიმატის ცვლილების შესახებ. 1996 წ.

საქართველოს პრეზიდენტის №630 ბრძანებულებით შეიქმნა კლიმატის ცვლილების პრობლემათა სახელმწიფო კომისია. მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება კონცეფციის ფარგლებში ქვეყნის ვალდებულებათა შესაბამისად კლიმატის ცვლილებისადმი ადეკვატური ადაპტაციის ღონისძიების და კლიმატის ცვლილების ეროვნული პროგრამისა და სამოქალაქო გეგმის შემუშავების შესახებ. შეიქმნა კლიმატის კვლევის ეროვნული ცენტრი.

სათბურის აირებიდან საქართველოში უმთავრესად გაიფრქვევა ნახშირორჟანგი (სათბობის წვიდან), სათბურის ეფექტის მიხედვით ამ აირის წილი საერთო ემისიაში 78 %-მდე შემცირდა 1990-1997 წლებში, მაგრამ ბოლო დროს შეინიშნება მისი ზრდის ტენდენცია. ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის კვალობაზე ნახშირორჟანგის ემისიებში გაიზარდა ავტოტრანსპორტის როლი.

კლიმატის კვლევის ეროვნულმა ცენტრმა შეაფასა საქართველოში კლიმატის ცვლილების გავლენის ინტენსივობა, საქართველოს მგრძნობიარობა კლიმატის ცვლილებებისადმი. კერძოდ, გააანალიზა საქართველოს ტერიტორიაზე ჰაერის საშუალოწლიური ტემპერატურისა და ატმოსფერული ნალექების საშუალოწლიური რაოდენობის ცვლილება ბოლო 80-100 წლის მონაცემთა მიხედვით და დაადგინა ცვლილებათა ზოგადი ტენდენციები:

ატმოსფეროს აიროვანი რეჟიმის შეცვლა განაპირობებს კლიმატის ცვლილებას და იწვევს ეკოლოგიური და სოციალური ხასიათის ძვრებს ბიოსფერო-

ში და მსოფლიო თანასაზოგადოებაში.

„მდგრადი განვითარების“ არსია ისეთი მოდელი, რომლის მიხედვითაც უნდა დაკმაყოფილდეს როგორც ახლანდელი, ისე მომდევნო თაობების ძირითადი მოთხოვნილებები, და ახლანდელმა თაობამ არ უნდა იცხოვროს მომავალი თაობების ხარჯზე.

საერთაშორისო სპეციალისტების აზრით, 35 წელიწადია საჭირო მხოლოდ იმისათვის, რომ არსებული ტექნოლოგიების ბაზაზე ნომინალური მშპ-ს მიხედვით მოსახლეობის ერთ სულზე, საქართველო ევროკავშირის დღევანდელ დონეს გაუთანაბრდეს [5]. აქედან გამომდინარე საკითხავია: როდის ან როგორ გადაიხდის მომავალი თაობა იმ ვალს, რომელიც ამჟამად საქართველოს მსოფლიოს მიმართ გააჩნია.

გლობალიზაციის პირობებში საქართველოს ეკონომიკას დასჭირდება დიდი ძალისხმევა ფეხი აუწყოს მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესს ისე, რომ შეინარჩუნოს „მდგრადი განვითარება“, თვითმყოფადობა და ეროვნულობა.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. გლობალური გარემოს დაცვის მიზნით საქართველოს შესაძლებლობების გამოვლენის გაძლიერების საჭიროებათა გამოვლენა, გაუდაბნოება, მიწის დეგრადაცია. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო, 2005.
2. მდგრადი განვითარების ეროვნული შეფასების ან-

გარიში. გარემოსა და ბუნებრივი დაცვის სამინისტრო, თბ., 2007.

3. რ. კაკულია - გლობალიზაცია და განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკის პრობლემები საქართველოში, მეცნიერება, 2003, ტ.III, გვ.104.
4. ნ. არევაძე, თ ჩხეიძე, გლობალიზაცია და მასთან დაკავშირებული ზოგიერთი პრობლემა, საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში, სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. IV, თბ., 2004.
5. ე. მექვაბიშვილი. ეროვნული სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა ეკონომიკის გლობალიზაციის პირობებში, ჟ. „სოციალური ეკონომიკა“, თბ., 2007, №7.
6. ვ.პაპაევა, ვ. ჩოხელი, “ახალი ეკონომიკა”, გლობალური ეკონომიკური კრიზისის რუსული სცენარი და საქართველოს ეკონომიკური სტრატეგია-საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. სამეცნიერო შრომების კრებული. 2003., ტIII.
7. რ. გოგხია, შერეული ეკონომიკური სისტემა: არსი, მოდელები, განვითარების ტენდენციები, თბ., 2004, გვ. 298.
8. Поздняков В.Я. -Экономика природопользования. М., 2003.
9. <http://gegeshidzesaba.wordpress.com/2002/04/29გარემოს%20დაცვა-4/>

22 ეროზია

მიწის ეროზია. მდგრადი განვითარების შენარჩუნების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს ნიადაგის დეგრადაციისაგან დაცვა წარმოადგენს, რაც უშუალო კავშირშია სასურსათო უსაფრთხოებასთან. სასურსათო პრობლემა მეტად აქტუალურია თანამედროვე მსოფლიოსათვის. რადგან დედამიწის მოსახლეობის მატება ადეკვატურ ზეგავლენას ახდენს სურსათზე მოთხოვნილების ზრდაზე. მოსახლეობის ზრდასა და სასურსათო უზრუნველყოფას შორის წინააღმდეგობა განსაკუთრებით კარგად ვლინდება, როდესაც ევხებით მიწის რესურსების გამოყენების საკითხს.

ეკოლოგიური თვალსაზრისით, საქართველოსათვის ერთ-ერთი ყველაზე საჭირობოროტო პრობლემა, რომელიც ნიადაგის დეგრადაციას იწვევს, არის **ეროზია**, რომელიც ერთ-ერთი სტიქიური უბედურებაა და უმთავრესად დაკავშირებულია ადამიანის არასწორ სამეურნეო საქმიანობასთან.

ტერმინი - „ეროზია“ საყოველთაოდ გავრცელებული ლათინური წარმომავლობის სიტყვაა (ეროსიო) და ეტიმოლოგიური მნიშვნელობის თვალსაზრისით „გამოჭმას“ ნიშნავს. ეროზიისაგან მიყენებულ უბედურებათა მაშტაბებს, ზოგჯერ მიწისძვრისა და წყალდიდობით მიყენებულ ზარალს ადარებენ, თუმცა, საზიანო და საზარალო შედეგების მხრივ, მათ შორის მსგავსებასთან ერთად, განსხვავებაც საკმაოდ თვალსაჩინოა.

თუ მიწისძვრას ადამიანსიათვის მყისიერი დამანგრეველი უბედურება მოაქვს, ეროზია კი თანდათან

ნობით, თვალთახედვისათვის შეუმჩნევლად, დროთა განმავლობაში ნელ-ნელა არღვევს ნიადაგის მთლიანობას.

მიწისძვრის უარყოფითი შედეგების თავიდან ასაცილებლად, სეისმოლოგიური მონაცემების საფუძველზე მყარად აგებენ შენობებს, ხიდებს, და სხვა ნაგებობებს. ასეთი წინასწარი პროგნოზებით ზოგ შემთხვევაში მომზადებულნი ხვდებიან მას და თავიდან იცილებენ მოსალოდნელ ნგრევას.

რაც შეეხება ნიადაგის ეროზიას, მისი სამომავლო მოქმედების უარყოფითი შედეგების გათვლა საკმაოდ ძნელია. ამიტომ, თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური აღჭურვილობის პირობებში ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებების წინასწარი განხორციელება ჯეროვანი სრულყოფით ვერ ხდება, თუმცა გარკვეული პროგრესი ამ მხრივაც შეინიშნება. სამწუხაროა ისიც, რომ ეროზირებული ნიადაგების აღდგენა ძალზე რთული და ძვირად ღირებული ან საეთოდ უშედეგოა, რადგან ეროზიის შედეგად ჩამორეცხილი ნიადაგის 10 სმ-იანი ფენის აღდგენას დიდი დრო და ზოგჯერ ასწლეულებიც სჭირდება.

ნიადაგის ეროზიის საზიანო გავლენის სპექტრი მხოლოდ ზემოხსენებული წყლისმიერი ეროზიის უარყოფითი მოვლენებით არ განისაზღვრება. ეკონომიკურ-ეკოლოგიური თვალსაზრისით საკმაოდ ანგარიშგასაწევ უარყოფით შედეგებს იწვევს ქარისმიერი ეროზიული მოვლენები. ქარი ჰაერში იტაცებს შხამქიმიკატებით გაჯერებული ნიადაგის ნაწილაკებს, რომლებიც ხვდებიან ადამიანისა და ცხოველის მხედ-

ველობისა და სუნთქვის ორგანოების ძალზე მგრძნობიარე ნაწილებზე და იწვევენ სხვადასხვა სახის დაავადებას.

ეროზიისაგან დაცვა არის ბრძოლა არამარტო ნიადაგის შენარჩუნებისა და ნაყოფიერების ზრდისათვის, არამედ ასევე ბრძოლა მაღალი მოსავლიანობისათვის, რაც ამავე დროს ნიშნავს მთელი ჩვენი ცივილიზაციის ოქროს ფონდის შესანარჩუნებას, რომელზეც ჩვენ პასუხისმგებელნი ვართ ყველა მომდევნო თაობების წინაშე.

ქარი დიდი რაოდენობით იტაცებს ნიადაგის ნაწილაკებს (სილასა და მტვერს) და გადააქვს სხვა ადგილებში, რითაც აშიშვლებს ადგილებს – ადგილასაღკდევეებს ქვენიადაგს და დედაჯიშებს. იქ კი სადაც ეს ბუდი, მტვერი და სილა გადააქვს, ავერანებს და უდაბურს ხდის გარემოს. პირველ შემთხვევაში ის თხრის ნათეს-ნარგავებს, შემდეგ კი სილისა და მიწის ქვეს მარხავს სასოფლო-სამეურნეო მცენარეებს.

„არცერთი სტიქიური უბედურება არ აყენებს იმდენ ზარალს სახალხო მეურნეობას, რამდენსაც ნიადაგების ჩამორეცხვა. საუკუნეების განმავლობაში იქმნება ნიადაგის საფარი უნაყოფო დედაქანზე, ხოლო რამოდენიმე წელში კი ჩამოირეცხება“ - წერს აკადემიკოსი ტ. კვარაცხელია [1].

ეროზია განპირობებულია, როგორც ბუნებრივი, ასევე ანთროპოგენული ფაქტორებით. ბუნებრივი ფაქტორებიდან აღსანიშნავია კლიმატურ-რელიეფური თავისებურებები, გეოდინამიკური პროცესები, მდინარეებისა და წყალსატევების სედიმენტაცია და

სხვა. ანთროპოგენული ფაქტორებიდან კი მოსახლეობის სიმჭიდროვე, ინტენსიური ურბანული განვითარება არარაციონალური ბუნებათსარგებლობა (არამდგრადი ტყით სარგებლობა, გადაჭარბებული ძოვება, არასწორი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკა, წყლის რესურსების არარაციონალური გამოყენება). ხშირად ნიადაგის ეროზიისა და შემდეგ დეგრადირების პროცესის მიზეზი ტყეების გაჩეხვაა. ტყეების განადგურებისას სწრაფად იცვლება ნიადაგის ფიზიკური თვისებები და ქიმიური შედგენილობა. კერძოდ, მცენარეების გარეშე დარჩენილი ნიადაგის ზედაპირზე იზრდება წყლის ჩამონადენის სიჩქარე, იცვლება წყლის ბალანსი, თერმული რეჟიმი და ნივთიერებების გარდაქმნის პროცესი. ასეთი ნიადაგი სწრაფად კარგავს მცენარეულობის თვითაღდგენის უნარს და ვითარდება ბლენდერი. ნიადაგის ნაყოფიერების აღსადგენად ხშირად ხელოვნურად შეაქვთ მასში მინერალური და ორგანული სასუქები (განსაკუთრებით ნიადაგი იფიტება მოსავლის აღების შემდეგ, კარგავს ქიმიურ ნივთიერებებს: აზოტს, ფოსფორს, კალიუმს, კალციუმს ა.შ.). მსოფლიოში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენებული მიწების 70%-ს (5200 მლნ. ჰა) ემუქრება დეგრადაცია.

კაცობრიობის არსებობა და მისი პროგრესული განვითარება, მიუხედავად საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური წყობისა, ყოველთვის დაკავშირებულია ნიადაგთან – გარემო ბუნების ამ უმნიშვნელოვანეს კომპონენტთან, რომლის როლი და დანიშნულება ადამიანის ცხოვრებაში ფრიად მრავალმხრივია. ცნობილია, რომ ნიადაგი სასოფლო-სამეურნეო წარმოე-

ბის ძირითადი საშუალებაა და სწორედ ამ სფეროში წყდება საზოგადოების მატერიალური დოვლათის შექმნის პრობლემები, რასაც თავის მხრივ, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს საზოგადოების თითოეული წევრის ნორმალური სასიცოცხლო პირობების უზრუნველსაყოფად.

ნიადაგის ეროზიული მდგომარეობა, მისი თვისებრივი მაჩვენებლების მიხედვით შეიძლება იყოს ნორმალური (მიმდინარეობდეს ნელა, თანდათანობით ისე, რომ ნიადაგის ნაყოფიერება შესამჩნევად არ ქვეითდება) და აჩქარებული, ანუ ანთროპოგენული (ტყეების გაჩეხვა, არასწორი რწყვა, ნიადაგის სტრუქტურის დაშლა, საქონლის უსისტემო ძოვება, მცენარეული საფარის მოსპობა და სხვა) [9]. ამიტომ, ნიადაგის ეროზიული მდგომარეობის ზუსტად შეფასებას, საჭირო დამცავი ღონისძიებების დროულად და კვალიფიციურად განხორციელებას უაღრესად დიდი ეკონომიკური მნიშვნელობა აქვს. ნიადაგის ეროზიული მდგომარეობა ორივე შემთხვევაში მინიმუმადე უნდა იქნეს დაყვანილი. ყველაფერი უნდა გაკეთდეს აშკარად თუ ფარულად მიმდინარე ეროზიული პროცესების აღსაკვეთად, რათა ნიადაგს შეექმნას ნორმალური კვლავწარმოების ფუნქციონირებისათვის ყველა საჭირო პირობა.

მთელ მსოფლიოში მიწის რესურსების დანაკარგმა მიაღწია უზარმაზარ მაშტაბებს - 20 000 000 კმ²-ს, რაც პლანეტის ახლანდელ სახნავ ფართობებს აღემატება. ყოველწლიურად ბრუნვიდან გამოდის 5-7 მლნ ჰა სხვადასხვა სახის სავარგული - ქალაქებისა და წარმოება-დაწესებულების მშენებლობით, ეროზიით

და დამლაშება-დაჭაობებით, გზებისა და სხვადასხვა ობიექტებისათვის გამოყოფილი მიწის ფართობებით და ა.შ.

მსოფლიო მიწათმოქმედებაში მიწის რესურსების დანაკარგისა და ნიადაგის დეგრადაციის შეუქცევადობის მკვეთრად გამოხატულმა ტენდენციამ, აგრეთვე ახალი მიწების ათვისების სიძნელეებმა და რაც მთავარია, სიძვირემ წინა პლანზე წამოსწია პრობლემა – დღეს არსებული მიწების დაცვისა და მათი პროდუქტიულობის ძირეულად გაუმჯობესების შესახებ.

ამიტომ, ჩვენი ქვეყნის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბუნებრივი რესურსის – ნიადაგის ეროზიისაგან დაცვა წარმოადგენს გადაუდებელ სახელმწიფოებრივ პრობლემას. დეგრადაციის (ნეგატიური ბუნებრივი მოვლენის) გამომწვევ ფაქტორთა შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს ისეთი აგროტექნოლოგიის განხორციელების საზიანო პრაქტიკა, როგორიცაა – მაღალი დაქანების ფერდობებზე ნიადაგის არასწორი დამუშავება, ტყის ჭრები და პირუტყვის უსისტემო ძოვება, არასრულყოფილი ირიგაციული ტექნიკის გამოყენება. მართლაც, ყოველივე ამას თან ახლავს ზედა ნაყოფიერი ფენის ჩარეცხვა და დეგრადირება.

ნიადაგის ნაყოფიერების დაქვეითება ნიადაგის დეგრადაციის შედეგია (ძირითადი მიზეზი ნაყოფიერების დაქვეითების და ნიადაგის დეგრადაციისა მდგომარეობს, როგორც აღვნიშნეთ, ნიადაგის მიერ ჰუმუსის დაკარგვაში, რაც ბოლო წლებში სისტემატიურ ხასიათს ატარებს. ცნობილია, რომ ჰუმუსით მდიდარმა შავმიწა ნიადაგებმაც კი ბოლო ათწლეუ-

ლობის განმავლობაში დაკარგა ჰუმუსის 1/4-ი ნაწილი. საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფონდმა დეგრადირების შედეგად, დროთა განმავლობაში, ასეული ჰექტარი ფართობი დაკარგა, რის გამოც სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ტრანსფორმაციის ასეთი სურათი გამოიკვეთა: დამუშავებული მიწის დიდი ნაწილი გადაყვანილია ნაკლებად ინტენსიურ სავარგულებში – მოუვლევ და დაბალ პროდუქტიულ საძოვრებში. გარკვეული ფართობები გამოითიშა სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვიდან, ე.ი. გადაყვანილია არა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფონდში. უკანსკნელი 50 წლის მანძილზე საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო მიწების ფონდს გამოაკლდა 50 000 ჰა ფართობი.

საგულისხმოა, რომ 1995 წელს მიღებულ საქართველოს კონსტიტუციაში ნათლადაა ჩამოყალიბებული ქვეყნის გარემო ბუნების დაცვის პრობლემები. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ბუნებრივი რესურსების რაციონალურად გამოყენებას. ქვეყნის ეკოლოგიური პრობლემები უნდა გახდეს, როგორც ეკონომიკური, ისე სოციალური განვითარების საფუძველი.

ეკონომიკურ-ეკოლოგიური თვალსაზრისით ქვეყნის ეკონომიკის ყველაზე დიდი პრობლემა ეროზია გამოწვეულია გარემოს დაცვითი მოთხოვნების უგულველყოფით, რაც გამოიხატება არასწორი სამეურნეო პრაქტიკით. წყლისმიერი ეროზიისაგან ჩამორეცხილი ნიადაგები კარგავენ ნაყოფიერებას, მცირდება ნიადაგის მოსავლიანობა. ეროზიით გამოწვეული ღვარცოფებისაგან ჩნდება ხრამები, ღვანტეები, ხეხები, რომლებიც ამცირებენ სასოფლო-სამეურნეო სავარ-

გულების ფართობებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ ერო-
ზიით ჩამორეცხილ ნიდაგებში შემავალი ქიმიური
კომპონენტები, კერძოდ, პერბიციდები და სხვა მანე-
ვლემენტებით გაუღენთილი ნიადაგის აგრეგატული
ნაწილაკები ხვდება ტბებში, მდინარეებში, წყალსა-
ცავებში და იწვევს მათ დაბინძურებას, რაც ზიანს
აყენებს ჰიდრო ფაუნას (თევსებსა და წყლის სხვა
ბინადრებს).

წყლით გამოწვეული ეროზია განსაკუთრებით ინ-
ტენსიურია მდინარეთა ხეობებში, მთაგორიან კალთებ-
ზე და რაც უფრო მკვეთრია დაქანება, მით უფრო
სწრაფად შიშვლდება გრუნტი, ჩნდება დედაჯიშები,
იკარგება ნიადაგი და წარმოიქმნება ხეობები. ეროზია
გამოვლინდება არამარტო ჰიდროგრაფიულ ქსელში
არამედ მის კალაპოტზე, ორივე ნაპირის დიდ ფართო-
ბებზე და რაც უფრო მკვეთრია დაქანება, მით უფრო
მეტ მანძილზე.

კვლევებმა ცხადყო, რომ სოფლის მეურნეობის
პროდუქტიულობის ზრდის ტემპის შენელების ძირი-
თადი მიზეზია მიწის რესურსების (კერძოდ) ნიადაგის
პოტენციალის კვლავწარმოებისადმი არასაკმარისი
ყურადღება, რაც იწვევს ნიადაგის დეგრადირებას და
მის თანმდევ ნეგატიურ შედეგებს.

ცნობილი ეკონომისტი ფ. გოგიჩაიშვილი სამა-
რთლიანად აღნიშნავდა, რომ „მშრომელი ვერ
უბრუნებს მიწას დანაკლისს – ზოგი შეუძლებლობისა
და ზოგიც უცოდინარობის გამო. ნიადაგს არც პატივს
აძლევს და არც ასვენებს, მიწა თანდათან იფიტება და
მეურნე მისგან მუდამ ნაკლებ მოსავალს იღებს“.

ნიადაგის რესურსებით რაციონალური სარგებლობის უზრუნველსაყოფად, გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით, საჭიროა დადგინდეს ნიადაგების ამჟამინდელი მდგომარეობა და მისი შემდგომი დეგრადაციის ტენდენციები. გამოვლინდეს ის ბუნებრივი და ანთროპოგენული ფაქტორები, რომლებიც ხელს უწყობენ ამ პროცესებს.

საჭიროა მოხდეს ნიადაგზე ეროზიული პროცესების მონიტორინგი და ეროზიის გამო ნიადაგის ნაყოფიერების შემცირებისა და მოსავლიანობის დაცემის შემთხვევაში ამოქმედდეს პრინციპი „ვინც დააშავა - ის იხდის“ ან „ვინც ხელი შეუწყო ეროზიის პროცესს - ის იხდის“.

მაგალითად, პროფ. ა. პანკოვი თელის, რომ ჩვენში დასამუშავებელი მიწებიდან გაზაფხულზე თოვლის დნობის დროს ყოველწლიურად გადაირეცხება და იკარგება 260 მლნ ტონა მიწის მასა. ჩვენი ნიადაგი მარტო ეროზიისაგან კარგავს მცენარისათვის იმაზე მეტ მასაზრდოებელ ნივთიერებას, ვიდრე თვით იღებს მინერალური სასუქების სახით [5].

ეროზიის შედეგად დეგრადირებული ნიადაგების ფართობი სწრაფად იზრდება, უკანასკნელი ასწლეულის მანძილზე წყლისმიერმა და ქარისმიერმა ეროზიამ მოიცვა 2 მლნ ჰა. ფართობი ანუ მსოფლიოს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 1/4 -ზე მეტი. ეროზია გლობალურ პრობლემად იქცა.

„ნათესების უდიდესი რაოდენობა აშშ-ში მარცვლეულის წარმოების რაიონებში იღუპება ე.წ. „შავი ბული“-სგან, რომელიც წარმოიქმნება ნიადაგის ერო-

ზიისა და მისი სტრუქტურის დაკარგვის გამო. ეროზიის დამღუპველობის გიგანტური მასშტაბის შესახებ შეიძლება ვიმსჯელოთ, აშშ-ში კონგრესის კომისიაში ბენეტის მიერ გაკეთებული განცხადებით, სადაც მან თქვა, რომ „ჩვენი ქვეყნის ხანმოკლე ისტორიაში ჩვენ თითქმის მთლიანად გამოვიყვანეთ წყობიდან 282 მლნ აკრი სახნავი მიწა, ეროზია განაგრძობს თავის დამრღვევ მოქმედებას კიდევ 775 მლნ აკრზე. დაახლოებით 100 მლნ აკრი სახნავი მიწა, მათ შორის ჩვენი ყველაზე ნოყიერი მიწების ნაწილი, საბოლოოდ მოსპობილია, ჩვენ არ შეგვიძლია ამ ნიადაგების აღდგენა“ [3].

1985 წელს, აშშ-ის პრეზიდენტ როლანდ რეიგანის ინიციატივით, კონგრესმა მიიღო კანონი “აშშ-ის სასურსათო უშიშროების შესახებ” მასში აისახა ქვეყნის შიგაპოლიტიკური მდგომარეობის ცვლილება და თავისი არსით იურიდიული საფუძველი ჩაუყარა სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების ახალ ეტაპს. პირველ ყოვლისა მან ხაზი გაუსვა სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას, როგორც ეკონომიკის განსაკუთრებულ დარგს, რომელიც სტრატეგიული მნიშვნელობისაა ა.შ.შ-სთვის. რეიგანმა რადიკალურად შეცვალა სახელმწიფოს მიდგომა სასოფლო-სამეურნეო რესურსების გამოყენებისა და სასურსათო უშიშროებისადმი. 1985 წლის კანონში უმთავრესი ადგილი უკავია სასოფლო-სამეურნეო რესურსების რაციონალურ გამოყენებას. ამასთან, პირველ პლანზე წამოიწია ნიადაგის ეროზიასთან ბრძოლის კონკრეტულმა პროგრამამ. მისი განხორციელება განიხილებოდა ა.შ.შ-ის მთავრობის მიერ არა მარტო როგორც მიწის ფონდის შენარჩუნების კომპანია არამედ აგრეთვე რო-

გორც ქვეყნის სასურსათო უშიშროების უზრუნველყოფა. ძველი მოწოდებები, განმარტებანი და შეგონებები შეცვალა უმკაცრესი ეკონომიკური და ადმინისტრაციული სანქციებით იმ მეურნეთა მიმართ, რომლებიც თავს არიდებდნენ ანტიეროზიული ღონისძიებების გატარებას.

1985 წლის კანონის კიდევ ერთი თავისებურებაა ის, რომ მან ფაქტობრივად პირველად განსაზღვრა აშშ-ის მიდგომა სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემის მიმართ დროის განჭვრეტვად პერიოდში. ყველა იმ ფერმას რომელიც ჩართულია ნიადაგის ერიზიის მაღალი დონით მქონე მიწის რესურსების დამუშავებაში, კანონმა დაავალა ნიადაგის დამცავი ზომების გატარება. წიგააღმდეგ შემთხვევაში ფერმერი კარგავდა ყველა სახელმწიფო სუბსიდიას. კანონმა დაავალა ყველა მეურნეობას წარედგინა სოფლის მეურნეობის სამინისტროში ნიადაგდამცავ ღონისძიებათა გეგმა 1990-1995 წლებისათვის. უკვე 80-იანი წლების ბოლოსათვის ასეთი გეგმები დამტკიცებულ იქნა სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ. ნიადაგდამცავი ღონისძიებები წარმატებულად იქნა განხორციელებული 90-იანი წლების დასაწყისიდან 13 მილიონ ჰექტარზე.

კანონით იყო დადგენილი ყოველწლიური სახელმწიფო ფულადი დახმარება იმ ფერმერებისათვის რომლებიც ნებაყოფლობით გამოიყვანდნენ ბრუნვიდან 10 წლის ვადით იმ ფართობს რომელიც ხასიათებოდდა ეროზიის მაღალი დონით ამით საფუძველი ჩაუყარეს მიწის სახელმწიფო ფონდს. სახელმწიფომ აიღო თავის თავზე იმ ფართობის გამდებლობა და ტყის გაშე-

ნებასთან დაკავშირებული ხარჯების 50%. სახნავი ფართობის ოდენობა, რაც კონსერვაციას ექვემდებარებოდა, შემოფარგლული იყო 25%-ით. გამდელობას დაქვემდებარა რესურვში გადაყვანილი მიწის 80%, ხოლო ტყის გაშენებას 40%. პირველად რესურვში გამოყოფილი მიწის ფართობი განისაზღვრა 10.2 მლნ-ი ჰექტრით. (თუმცა უკვე მაშინ კონგრესი ამზადებდა კანონს, რომლის თანახმად მისი გადიდება 14 მილიონ ჰექტრამდე იყო განსაზღვრული.) დადგინდა რომ მიწის ფონდის შექმნაზე სახელმწიფო დახარჯავდა 1.2 მლრდ დოლარს. ანუ წყლისა დამიწის რესურსების შენარჩუნებაზე გამოყოფილი მთელი თანხის 50%[4].

საქართველოსთვის, როგორც ძალზე მცირემიწიანი ქვეყნისათვის, მიწის ეროზია უმნიშვნელოვანეს პრობლემას წარმოადგენს. ყოველი ჰა მიწის დაკარგვა მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის ბუნებრივი გარემოს შენარჩუნებას და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას.

ბუნებრივი რესურსების განადგურებისაგან დაცვა შესაძლებელია მხოლოდ საზოგადოებისა და მთავრობის გაერთიანებული ძალისხმევით. ბუნებრივი რესურსების დასაცავად დაწესებულია მთელი რიგი საკანონდებლო აღმკვეთი ღონისძიებები, მაგრამ ეს ღონისძიებები არ შეხება ნიადაგის ეროზიას, მიუხედავად იმისა, რომ ნიადაგის ეროზია ითვლება ერთ-ერთ სტიქიურ უბედურებად. ეს იმიტომ, რომ ნიადაგის ეროზიული პროცესი შეიძლება შევადაროთ შენიღბული, გრძელვადიანი მოქმედების ნაღმს. ნიადაგის ეროზიის პროცესი არ არის თვალაჩინო, ისე, როგორც წყალდიდობა ან მიწისძვრა, ეროზიული პრო-

ცესები შეუმჩნევლად, ჩუმად, უხმაუროდ მიმდინარეობს, მაგრამ შეუჩერებელი სტაბილურობით. ამიტომ, არ ჩანს ეროზიის კონკრეტული გამომწვევი მიზეზი და დამნაშავე. ეკოლოგიურ დარღვევათა კანონდებლობა დამნაშავის არყოფნის გამო არ ითვალისწინებს ნიადაგის ეროზიის გამომწვევი, ან ნიადაგის ეროზიისაგან დაცვის თავისამრიდებელი დამნაშავის დასჯას. მაგალითად, საყოველთაოდ ცნობილია რომ ტყის გაჩეხვა, საძოვრების უსისტემო ძოვება და სხვა იწვევს ეროზიას. კანონით იკრძალება ტყის უკანონო ჭრა, ტყის უკანონო ჭრისათვის ისჯება ბრაკონიერი, მაგრამ არ ისჯება ამავე მოქმედებით გამოწვეული ეროზიისათვის, რომელსაც ნიადაგის ნაყოფიერების დაცემით უფრო მეტი უარყოფითი შედეგი მოსდევს, და რომელიც მხოლოდ წლის ბოლოს გამომჟღავნდება მოსავლიანობის შემცირებით. გაჩეხილი ტყე ყურადღებას იქცევს და მის აღდგენას მოითხოვს, იგივე ტყის გაჩეხვით ეროზირებული ნიადაგი კი განაგრძობს დეგრადირებულ მოქმედებას.

დედამიწაზე მოსახლეობის ზრდასთან ერთად მატულობს ეროზიისადმი არამდგრადი ტერიტორიების ათვისების ტემპი, რაც მათი დეგრადაციისა და გაუდაბნოების წინაპირობაა.

ამჟამად ეროზირებული ნიადაგების აღდგენის საკითხი მეტად მწვავედ დგას. რამდენადაც ეროზია მისი ზეგავლენის ქვეშ მყოფ რეგიონებში საფრთხეს უქმნის გარემოს მდგომარეობას. იგი ამავე დროს არის მრავალი პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემის (მოსახლეობის გადატაკების, შიმშილის, მიგრაციების, სოციალური კონფლიქტების) წარმო-

შობის მიზეზი.

ჩვენი აზრით, თუ გვეცოდინება ნიადაგის ეროზიის გამომწვევი მიზეზი, დრო და ხარისხი, შესაძლებელი იქნება ეროზიისაგან ნიადაგის დაცვა ისე, როგორც ვიცავთ ატმოსფეროს ჰაერსა და წყალს გატუჭყიანებისაგან.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. ტ. კვარაცხელია, ნიადაგების ჩამორეცხვა და სამთომიწათმოქმედების სისტემა, „კოლმეურნის კალენდარი“, თბ., 1951, გვ.128.
2. ა. გოგატიშვილი, ნ. იაშვილი, ნიადაგის აღდგენა, თბ., 1983.
3. М. Лавриченко, Упадок сельского хозяйства маршанизированных стран Западной Европы, ж. „Социалистическое сельское хозяйство“ М.1949, 112.
4. პ. კოლუაშვილი, რა უნდა გავიზიაროთ ამერიკის გამოცდილებიდან, ჟურნ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, თბ., 2015, №1.
5. ნ. იაშვილი, საქართველოს სსრ მიწის ფონდი, თბ., 1961, გვ. 97.
6. ქ. ქველაძე, ეროზირებული ნიადაგების რეკულტივაციის ეკონომიკურ-ეკოლოგიური უფექტები, თბ., 2007.

2.3 გაუღაბნოება – ეკონომიკის მდგრადი ბანკოთარების მნიშვნელოვანი პრობლემა

XXI საუკუნის ეკონომიკურ-ეკოლოგიურ პრობლემათა შორის ერთ-ერთი ძირითადია პრობლემას გაუღაბნოება. დიდი ხანია საერთაშორისო საზოგადოებამ გაუღაბნოება აღიარა უმთავრეს გარემოსდაცვით გლობალურ პრობლემად.

გაუღაბნოებას როგორც ტერმინს, ასევე მეტი განმარტება აქვს, მაგრამ ყველაზე გავცელებულია პრისტონის უნივერსიტეტის ლექსიკონის განმარტება, რომლის მიხედვითაც გაუღაბნოება არის პროცესი, როდესაც ნოყიერი მიწა გადაიქცევა უღაბნო ადგილად, რომლის შედეგია გაუტყევება, გვაღვა და არა-ჯეროვანი სოფლის მეურნეობა [2].

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გაუღაბნოებასთან ბრძოლის კონვენციის მიხედვით, გაუღაბნოება განისაზღვრება, როგორც “მიწის დეგრადაცია” (ნიადაგის ნაყოფიერების დაკარგვა, გამოფიტვა) არიდულ, სემიარიდულ და მშრალ, ნახევრადმშრალ ნოტიო რაიონებში.

გაუღაბნოებაში იგულისხმება ექსტრემალურ გარემოში, ნიადაგის და მცენარეულობის შეუქცევადი ტრანსფორმაცია და ტერიტორიის უღაბნოდ გადაქცევის პროცესი [3]. იგი ისეთი პროცესია, რომლის დროსაც ბუნებაში მიმდინარე არახელსაყრელი მოვლენები და ადამიანის საქმიანობა განაპირობებს ეკოლოგიური ვითარების გაუარესებას, კერძოდ, მიწის დეგრადაცია-გამოფიტვას.

ტერმინი „უდაბნო“, ქართულ ლექსიკონში განმარტებულია, როგორც დედამიწის დაუსახლებელი ცხელი, უწყლო, მცენარეებით ღარიბი, უმეტესად ქვიშითა და სილით დაფარული ნაწილი [1].

უდაბნოს დედამიწის 25% უკავია. იქ არსებული მძიმე კლიმატური პირობების გამო, სუსტად არის დასახლებული, მიუხედავად ამისა 700 მლნ ადამიანი, ანუ მსოფლიოს მოსახლეობის 14%-ი არიდულ ზონაში ცხოვრობს და 80 მლნ ადამიანი მოსახლვრე რაიონებში მის გავლენას განიცდის.

უდაბნოები ხასიათდება მცენარეულობის სიღარიბით და წყლის დაბალი უზრუნველყოფით, მკვეთრი კონტინენტური კონტრასტებით.

უდაბნო არამარტო ადამიანის საცხოვრებელი გარემოა, არამედ მისი სამეურნეო მოქმედების არეალიც. ადამიანი სულ უფრო მეტად უწყევს ექსპლუატაციას და სარგებლობს უდაბნოს მდიდარი წიაღისეულით, ბიოლოგიური ეკოსისტემით. უდაბნოს ეკოსისტემის ფუნქციონირება დამოკიდებულია ტენიანობაზე. იმის გამო, რომ უდაბნოში წლის განმავლობაში ტენიანობა არათანაბარია, ეკოსისტემა მეტად ღარიბია. ადამიანის ზეწოლა უდაბნოს ეკოსისტემაზე კიდევ უფრო აღრმავებს და ამძიმებს მდგომარეობას, რაც, ზოგ შემთხვევაში, იწვევს ეკოლოგიის არასასურველ სიტუაციას, ეკოლოგიური წონასწორობის რღვევას და მიწის დეგრადაციას. ამ ნეგატიურმა მოვლენამ გაუდაბნოების სახელწოდება მიიღო [8]. უდაბნოს, უხსოვარი დროიდან, მომთაბარე მეცხოველეობის საძოვრად იყენებდნენ, მაგრამ გადაჭარბებულმა,

უსისტემო ქოვებამ და არასასურველმა კლიმატურმა პირობებმა მიწა უნაყოფობამდე მიიყვანა. ამის შედეგია ის, რომ უდაბნოს ფართობები დედამიწაზე იზრდება. მაგ. საჰარის უდაბნოს ფართობმა სამხრეთისაკენ 600 კმ-ით გადაიწია, რაც მცხოვრებლებისათვის ტრაგედია გახდა. უწყლოდ, უბალახოდ, უსაკეობოდ გაწყდა პირუტყვი, იყო ადამიანთა მსხვერპლიც.

უდაბნოს დედამიწაზე უკავია უზარმაზარი მიწის რესურსები. ეს მიწები ყველა გამოყენებული იქნებოდა, იქ რომ იყოს საკმარისი ტენიანობა, იქ, მზის ენერგიაც და საკვები ელემენტებიც ნიადაგში საკმარისია. აქედან გამომდინარე, შეიძლება წელიწადში 2-3-ჯერ მოსავლის მიღება, თუ იქნება წყალი.

ამდენად, უდაბნოში ფასობს არა მიწა, არამედ წყალი, ამიტომაც არის უდაბნო მცენარეების, ცხოველების და ადამიანების გარეშე.

ჩვენ არასოდეს დაეფიქრებულვართ იმაზე, თუ რამდენი წყალია საჭირო ჩვენი საკვების მისაღებად².

უდაბნო არის დაუსახლებელი უდაბური ადგილი, სადაც ირგვლივ არ არის ადამიანი და არც მისი არსებობა იგრძნობა.

გაუდაბნოება კი არის პროცესი, რომელსაც შეუძლია ადამიანის ნორმალური საცხოვრებელი გარემო უდაბნოდ გადააქციოს.

² ერთი ნაჭერი პურისათვის საკმარისი ხორბლის მოსაყვანად საჭიროა 100-150 ლ წყალი, ერთი უღუფა ბრინჯის ფაფისთვის 500 ლ წყალი. ქალის ერთი პერანგის მოსაქსოვი ბამბის ქსოვილის მოსაყვანად საჭიროა 1000 ლ წყალი. ერთი ხორციანი კატლეტისათვის, რომელიც დამზადებული იქნება 100 გრამი ხორცისაგან, საჭიროა 3000-4000 ლ წყალი.

გაუდაბნოება, როგორც ტერმინი, იხსენიება ბევრად უფრო ფართოდ, ვიდრე „უდაბნო“. ამ ცნებაში იგულისხმება გარემოს შეცვლა, რომლის შედეგად მცირდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოება. ტერიტორიების გარდაქმნა „უდაბნოდ“ განიხილება როგორც ეკოსისტემის დარღვევის შეუქცევადი პროცესი, გამოწვეული როგორც კლიმატური (გვალვა), ისე ანთროპოგენული ფაქტორებით, ამ პროცესის ინდიკატორებად შეიძლება ჩაითვალოს დაუმუშავებელი მიწების ზრდა, პირუტყვის სულადობის შემცირება, მთიანი რეგიონების ინტენსიური გაუქაცრიელება.

ამრიგად, „გაუდაბნოება“ არ უნდა გავიგოთ ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით და გაუდაბნოებული ტერიტორია არ უნდა წარმოვიდგინოთ ნამდვილ უდაბნოსათვის დამახასიათებელ ეკოსისტემას მოკლებულ ქვიშის სამყაროდ. ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში „გაუდაბნოების“ შესატყვისი ტერმინებია: გავერანება, გაჩანაგება, გაპარტახება. ჩვენ ვთვლით, რომ გაუდაბნოების პროცესი უპირიანი იქნება მოვიხსენიოთ „გავერანების“ სახელწოდებით.

ეკოლოგიურ სამყაროზე ანთროპოგენულმა უარყოფითმა ზეწოლამ ბოლო ათწლეულის განმავლობაში გააძლიერა და გააჩაღრა დედამიწაზე ეკოლოგიური კატასტროფები, კაცობრიობა ისეთი გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების წინაშე დააყენა, როგორიცაა ოზონის შრის შემცირება, კლიმატის დათბობა, გაუდაბნოება, ბიომრავალფეროვნების შემცირება, შიმშილი, ავადმყოფობა, სიკვდილიანობის მატება და სხვა.

ნებისმიერი ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ ზრდას და განვითარებას საფუძვლად უდევს იმ ბუნებრივ-რესურსული (მიწა, წყალი, ტყე, სასარგებლო წიაღისეული, მცენარეული და ცხოველური სამყარო და სხვა.) პოტენციალის ოპტიმალურად გამოყენება, რომელიც ქვეყანას გააჩნია.

ეკონომიკური განვითარება, რომელიც ნაკარნახებია პლანეტის მოსახლეობის ზრდით, ემყარება რესურსტევადი ტექნოლოგიების გამოყენებას, რომელიც აუნაზღაურებელ ზიანს აყენებს ბიოსფეროს. უმოწყალო ექსპლოატაციის და

გარემოს უპრეცედენტო დაზიანებას თან სდევს სტიქიური უბედურებები, ტექნოგენური ავარიები, დიდი რაოდენობის მსხვერპლი და მატერიალური დანაკარგები.

გაუდაბნოების (გავერანების - თ. ჩ.) პროცესი სხვადასხვა ბუნებრივ გარემოში სხვადასხვა ფაქტორს უკავშირდება, თუმცა, მისი გამომწვევი ძირითადი მიზეზი ნიადაგის დეგრადირებაა - ფიზიკური თვისებების გაუარესება, მცენარეულობის განადგურება, გრუნტის წყლებში მარილების რაოდენობის ზრდა, ეკოსისტემის თვითაღდგენის უნარის შემცირება.

გაუდაბნოების შედეგად მსოფლიოს არაერთ რეგიონში გამწვავდა სურსათის და წყლის პრობლემა, სათიბ-საძოვრების და მცენარეულობის სათიბად გამოყენების შესაძლებლობა.

გაუდაბნოების პრობლემებთან 250 მლნ ადამიანი პირადადპირ კავშირშია, ხოლო, 1 მლრდ ადამიანი მსოფლიოს 100 ქვეყანაში, პოტენციური საფრთხის ქვეშაა,

გაუდაბნოებით გამოწვეული საფრთხის გამო. ამასთან გრძელვადიანი ბრძოლაა გამოცხადებული ძირითადად დასახლებულ მშრალ კლიმატურ რაიონებში.

გაეროს მონაცემებით, მსოფლიოში გაუდაბნობამ უკვე მოიცვა 400 მლნ ჰა სარწყავი ტერიტორია. თანაც, ყოველწლიურად 6 მლნ ჰა-თი იზრდება მისი მასშტაბები. გაუდაბნობა ემუქრება სამხრეთ ამერიკის ტერიტორიის 10%, აზიის 19%, აფრიკის 23% და ავსტრალიის 45%.

გაუდაბნობა - მიწის დეგრადაცია შეიძლება გამოწვეული იყოს, როგორც ბუნებრივი ფაქტორების, ისე ადამიანის სამეურნეო მოქმედებით. ადამიანი უძველესი დროიდან ამუშავებს ნიადაგს, მოსავლის მიღების მიზნით. „აკულტურებს“ და ქმნის ნიადაგის „ეკონომიკურ ნაყოფიერებას“. ნიადაგი იმყოფება ადამიანის ზემოქმედების ქვეშ, ამიტომ მისი ნაყოფიერება დამოკიდებულია საზოგადოებრივ ურთიერთობათა და მწარმოებლური ძალების განვითარების მთელ კომპლექსზე.

უკანასკნელ პერიოდში მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ, მოსახლეობის ზრდამ დედამიწაზე, მრეწველობისა და ტრანსპორტის განვითარებამ, სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციამ და სხვა ანტროპოგენულმა ფაქტორებმა მკვეთრად გააფართოვა და გააძლიერა ნიადაგზე ადამიანის ზემოქმედების მასშტაბები, რაც აუნაზღაურებელ ზიანს აყენებს ნიადაგს ხშირი ექსპლატაციითა და გარემოს დაბინძურების მასშტაბებით.

საუკუნეების მანძილზე ექსტენსიური სოფლის

მეურნეობა შეცვალა ინტენსიურმა, თუმცა ანთროპოგენული ზემოქმედების მასშტაბებსა და მის უარყოფით შედეგებზე აქტიური მსჯელობა მხოლოდ XX საუკუნის 70-იანი წლებიდან დაიწყო. ამჟამად ნიადაგის საფარის სტრუქტურისა და ნაყოფიერების შენარჩუნება მსოფლიოს არაერთი სახელმწიფოს უნიშვნელოვანესი პრობლემაა. ამ მახასიათებლების შენარჩუნება, როგორც სოციალური და ეკონომიკური, ისე ეკოლოგიური აუცილებლობაა.

ნიადაგის გაუდაბნოების (გავერანების – თ. ჩ.) პროცესი იწყება ნიადაგის ფიზიკურ-მექანიკური შედგენილობის დეგრადაციით. ნიადაგის სტრუქტურის ცვლაზე ძირითადად ანთროპოგენული ფაქტორი მოქმედებს, ხოლო ნაყოფიერებაზე ანთროპოგენულიც და ბუნებრივიც.

ნიადაგის სტრუქტურის ცვლაზე განსაკუთრებით მოქმედებს სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა და აგროწესები. სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ზეგავლენით და ინტენსიური ძოვებით აღინიშნება ნიადაგის გამკერივება, ხენითა და კულტივაციით გაფხვირება და ნიადაგის ჰორიზონტების აღრევა. ხშირ რწყვას ნიადაგის ტენიანობის და ფორიანობის ცვლა მოსდევს (რაც ხშირად გრუნტის წყლის დონის ცვალებადობას ან დამლაშებას იწვევს). ქიმიური სასუქების გამოყენება იწვევს ნიადაგის ცოცხალი სამყაროს განადგურებას და ა.შ.

სარწყავი მიწათმოქმედების ისტორია შვიდი ათას წელს ითვლის, თუმცა ორი უკანასკნელი ათწლეულის მანძილზე სარწყავი ფართობები მსოფლიოში

25-ჯერ გაიზარდა და განსაკუთრებით დიდია სარწყავი მიწის ხედრითი წილი ჩინეთში (45%), ინდოეთში (21%) და აშშ (16,5%). დაშრობა ტენიან ნიადაგებს ესაჭიროება, რაც ძირითადად ღრენაუით ან გრუნტის წყლის დაწვეით მიიღწევა. როგორც რწყვისას, ისე დაშრობისას მნიშვნელოვნად იცვლება ნიადაგის როგორც სინოტივის ისე სითბოს მახასიათებლები. გარდა ამისა ნიადაგში თავს იყრის დიდი რაოდენობით მარილები, რაც მის გამკერივებას და ფიზიკური თვისებების გაუარესებას განაპირობებს. ცნობილია, რომ მსოფლიოში სარწყავი მიწის თითქმის ნახევარი უკვე დამლაშებულია. ამემად დამლაშების პრობლემა აწუხებს სარწყავი მიწათმოქმედების ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებს ავღანეთსა და ირანს, ერაყსა და ეგვიპტეს, ჩინეთს, მექსიკას და სხვა.

ქიმიური ზემოქმედება მინერალური სასუქების და პესტიციდების გამოყენებას უკავშირდება, რომლის მოხმარების მასშტაბები ყოველწლიურად იზრდება. ამგვარი ქიმიური ელემენტები რჩება და გროვდება ნიადაგში, საიდანაც ხედება მიწისქვეშა წყლებში და ატმოსფეროში. ნიადაგში დაგროვილი ქიმიური ელემენტები ანადგურებს მიკროორგანიზმებს, ცვლის ნივთიერებების განაწილებისა და ენერგიის გარდაქმნის პროცესებს. ამცირებს ნიადაგის ნაყოფიერებას. დასახლებული პუნქტების, საწარმოებისა და ავტომობილების გასწვრივ ნიადაგებში დამატებით ხედება ტყვია, კალიუმი, ნიკელი და სხვა. მყარი ნარჩენები აუარესებს ნიადაგის აერაციას და სპობს ცოცხალ ორგანიზმებს.

საქართველო, როგორც მცირემიწიანი ქვეყანა, განსაკუთრებით მწვავედ განიცდის ყოველი ჰა მიწის დეგრადაციას, როგორც ბუნებრივი გარემოს შენარჩუნების თვასაზრისით, ისე ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით.

საქართველო არ იმყოფება უდაბოს ზონის უშუალო სიახლოვეში, თუმცა, გლობალური დათბობის ფონზე მისი აღმოსავლეთი ნაწილის ზოგიერთ რეგიონს (გარე კახეთი, შიდა ქართლი, ქვემო ქართლი, ნაწილობრივ სამხრეთ საქართველო) სისტემატიური გეალეიანობის შემთხვევაში შეიძლება რეალურად შეექმნეს უდაბნოდ გადაქცევის საშიშროება.

საქართველოში გაუდაბნოებისადმი (გავერანების – თ. წ.) ყველაზე მგრძნობიარე რეგიონია დედოფლის წყარო, სიღნაღი, საგარეჯო, სადაც ხდება გაუდაბნოების პროცესების გააქტიურება. მიწის რესურსების არამდგრადი გამოყენების (არასწორი ირიგაცია, კულტივაცია, ტყეების განადგურება, ჭარბი ძოვება) და კლიმატური ფაქტორების (ნალექიანობის შემცირება) ზეგავლენის გამო აქ გავერანებულია დაახლოებით 3 000 ჰა. რომელიც მოიცავს შირაქის, ელდარის, ივრის, ტარიბანას, ნაომირას, ოლეს და მათ გამყოფ ქედებს.

გავერანების პროცესის გააქტიურება შეიმჩნევა სამხრეთ საქართველოშიც (ახალციხის ქვაბული), სადაც ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ქარსაფარი ზოლების თითქმის მთლიანად განადგურების შედეგად გაძლიერდა ქარისმიერი ეროზიის პროცესები.

გარდა იმისა, რომ გაუდაბნოება საფრთხეს უქმნის გარემოს მდგომარეობას მისი ზეგავლენის ქვეშ

მყოფ რეგიონებში, იგი იმავე დროს არის მრავალი პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების (მოსახლეობის გადატანა, შიმშილი, მიგრაციები, სოციალური კონფლიქტები) მიზეზი.

დევრადაციისაგან უკვე დაზარალდა 3,6 მლრდ ჰა გვალვიანი მიწები, რაც შეადგენს მსოფლიო ხმელეთის დაახლოებით მეოთხედს. გვალვიან რეგიონებში ნიადაგის დამლაშება ძლიერი აორთქლებით არის განპირობებული. ძველ დროში სოფლის მეურნეობის დაცემის მაგალითია - ზემო მესოპოტამია, იქ 4000 წლის წინათ საირიგაციო წყლები, რომელსაც ეფუძრებოდა იღებდნენ, პირველად უზრუნველყოფდა კარგ მოსავალს, მაგრამ თანდათანობით მან გამოიწვია ნიადაგის დამლაშება. ჩვენს დროში დაახლოებით 280 მლნ ადამიანი, რომლებიც დასახლებული არიან სოფელ ადგილებში, ამა თუ იმ ხარისხით იმყოფებიან გაუდაბნოების ზეგავლენის ქვეშ. გაუდაბნოება და გვალვები წარმოადგენენ სიღარიბისა და შიმშილის მიზეზს. აფრიკის ქვეყნებში საჰარის სამხრეთით, 80-იან წლებში, შიმშილით დაიღუპა 3 მლნ ადამიანი.

გაუდაბნოება განპირობებულია როგორც ბუნებრივი, ისე ანთროპოგენური ფაქტორებით. ბუნებრივი ფაქტორებიდან აღსანიშნავია კლიმატურ-რელიეფური თავისებურებები, გეოდინამიკური პროცესები და წყალსაცავების სედიმენტაცია და სხვა. ანთროპოგენური ფაქტორებიდან კი არარაციონალური ბუნე-

ბათსარგებლობა (არამდგრადი ტყით სარგებლობა; გადაჭარბებული ძოვება, არასწორი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკა, წყლის რესურსების არარაციონალური გამოყენება) მოსახლეობის სიჭარბე, ინტენსიური ურბანული განვითარება და სხვა.

გაუდაბნოება მცირემიწიანი საქართველოსთვის, სადაც მოსახლეობის ერთ სულზე 0,14 ჰა მიწის ფართობი მოდის, ყოველი ჰა მიწის დაკარგვა მნიშვნელოვან საფრთხეს წარმოადგენს ბუნებრივი გარემოს შენარჩუნებისა და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით.

საქართველოს გარემოსდაცვით პოლიტიკას აფიქსირებს 1995 წლის კონსტიტუციის 37-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც ყველას აქვს უფლება ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში და სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი.

საქართველოს ხელისუფლება აღიარებს, რომ ეკოლოგიური პრობლემები განხილულ უნდა იქნეს, როგორც ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სტრატეგიის განუყოფელი ნაწილი. 1996 წელს მიღებულმა კანონმა „გარემოს დაცვის შესახებ“ შექმნა სამართლებრივი საფუძველი დაცვის პოლიტიკის შემუშავების შესახებ და ამ სფეროში ინსტიტუციური მოწყობისათვის.

სახელმწიფო დონეზე შემუშავებული გარემოს დაცვის ღონისძიებათა შორის ძირითადია ბუნებრივი რესურსების (მათ შორის რა თქმა უნდა მიწის) დაცვის ეკონომიკური მექანიზმი, რომელიც მიმართულია ბუნებრივი რესურსების (მიწის) რაციონალური

გამოყენებისა და გარემოს დაცვის სტიმულირებისაკენ.

საქართველოში მიწის დეგრადაცია უფრო მასშტაბური ხასიათისაა, ვიდრე გაუდაბნოება და იგი პრობლემას წარმოადგენს თითქმის მთელი ქვეყნისათვის. დღეისათვის სხვადასხვა ბუნებრივი ფაქტორისა და ადამიანის საქმიანობის შედეგად დეგრადირებულია სასოფლო-სამეურნეო მიწების დახლოებით 35% [6].

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ გაუდაბნოება გამოაცხადა როგორც გლობალური პრობლემა, რომელსაც უკავშირდება მოსახლეობის სიღარიბე და შიმშილი.

მდგრადი განვითარების შენარჩუნების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს ნიადაგის რესურსის დეგრადაციისგან დაცვა წარმოადგენს, რაც უშუალო კავშირშია „სასურსათო უსაფრთხოებასთან“, რაც განეკუთვნება ფუნდამენტურ სოციალურ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ პრობლემათა კატეგორიას.

ნიადაგის ნაყოფიერების აღსადგენად ხშირად ხელოვნურად შეაქვთ ნიადაგში მინერალური და ორგანული სასუქები (განსაკუთრებით მოსავლის აღების შემდეგ ნიადაგი იფიტება, კარგავს ქიმიურ ნივთიერებებს: აზოტს, ფოსფორს, კალიუმს, კალციუმს ა.შ.) მოსავლიანობის ასამაღლებლად ან შესანარჩუნებლად საჭიროა ყოველ ჰა სახნავზე წლიურად 50 კგ აზოტის შეტანა, რომლის თითქმის ნახევარი გარემოში იბნევა, რაც საბოლოოდ, ნიადაგის დაბინძურებას იწვევს.

გაუდაბნოებისაგან დაცვის მიზნით საჭიროა, პირველ რიგში, დადგინდეს სად რა ფართობის, რა

ხარისხის დეგრადირებული ფართობებია გაუდაბნოებისაგან დასაცავი და ამის მიხედვით შედგეს გეგმა, სად უნდა განისაზღვროს მიწათსარგებლობის, როგორც სტიმულირების საშუალებები, ასევე აღმკვეთი ღონისძიებები.

- აუცილებელია ნიადაგის გაუდაბნობაზე დაწესდეს გაძლიერებული კონტროლი.
- გაუდაბნობა-საშიშ და გაუდაბნოებული მიწების აღრიცხვა, სოციალ-ეკონომიკური შეფასება უნდა აწარმოოს სახელმწიფოს სტატისტიკურმა სამსახურმა და საფინანსო ორგანიზაციებმა, რომლებმაც უნდა შეიმუშაონ ნიადაგის დაცვის ღონისძიებები.
- დადგინდეს გადასახადი მიწით სარგებლობისათვის. მიწით სარგებლობა დიფერენცირებულია. ნიადაგის აღდგენისა და გაუდაბნოებისაგან დაცვის მიზნით სხვადასხვა რეგიონში, ცალკეულ მიწის ნაკვეთზე, კონკრეტული გადასახადი წესდება, საერთო ნორმატიული აქტების გათვალისწინების საფუძველზე, რასაც ადგენენ ადგილობრივი ორგანოები.
- მიწათსარგებლობის სტიმულირების ღონისძიებები. მიწის რაციონალურად სარგებლობის სტიმულირების ღონისძიებებს მიეკუთვნება შეღავათიანი გადასახადების დაწესება იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირთათვის, რომლებიც ეკოლოგიური ნორმების ფარგლებში ეწევიან მიწითსარგებლობას, სუბსიდიების გამოყოფა ნიადაგის ფიზიკური თვისებების გაუმჯობესებისათვის, მორალური სტიმულირება და სხვ.

ნიადაგის გაუდაბნოებაზე კონტროლის ფორმები შეიძლება იყოს: ინფორმაციული, გამაფრთხილებელი, დამსჯელი. კონტროლის მეთოდები კი - დაკვირვება, შემოწმება, შეზღუდვა, დაჯარიმება, კონფისკაცია და სხვ.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქართული ლექსიკონი – თბ., 2014.
2. posted by აპოლო ფაჩულია at 1:47 PM # commento.
3. ზ. დავითაშვილი, ნ. ელიზბარაშვილი – გლობალური გეოგრაფია თბ. 2012
4. posted by აპოლო ფაჩულია at 1:47 PM # commento: Email ThisBlog This! Share to twitter Share to facebook share to pintezeit.
5. საქ. პრეზიდენტის ბრძანებულება № 112, 2003 წლის 2 აპრილი. ქ თბილისი გაუდაბნოებასთან ბრძოლის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის დამტკიცების შესახებ.
6. გლობალური გარემოს დაცვის მიზნით საქართველოს შესაძლებლობის გაძლიერების საჭიროებათა გამოვლენა. ანოტაცია - გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2001.
7. Засуха, Оценка управления и смягчение воздействия – М., 2006.
8. А. Бабанов -Человек и пустыня -Ч и П. М.1978, №8.

2.4 საძაბოთველოს სოფლის მეურნეობა

გლობალური

დათბობის მოლოდინში

XX საუკუნის ბოლოს კაცობრიობის ყურადღება მიიპყრო ატმოსფერული ჰაერის ტემპერატურის მატებამ, რაც დედამიწაზე კლიმატის ცვლილებით აღინიშნა. ეს მოვლენა შესამჩნევი გახდა XX საუკუნის დასაწყისში. ბოლო ერთი საუკუნის მანძილზე დედამიწაზე ჰაერის ტემპერატურამ $2-3^{\circ}\text{C}$ -ით მოიმატა. ყინულოვანი ოკეანის მთელ რიგ კუნძულებსა და ზომიერი სარტყლის მაღალმთიან სისტემებში ყინულმა დნობა დაიწყო. მსოფლიო შეაშფოთა კლიმატის ცვლილებით გამოწვეულმა გლობალურმა დათბობამ.

გლობალური დათბობის ძირითადი მიზეზი ატმოსფეროში ე.წ. „სათბურის გაზების“ ემისია და შესაბამისად „სათბურის გაზების“ კონცენტრაციის ზრდა წარმოადგენს. „სათბური გაზების“ გააქტიურებას ხელს უწყობს ანტროპოგენული ფაქტორი. ადამიანის სამეურნეო მოქმედების შედეგად ხდება მავნე გაზების ემისია ატმოსფეროში. ამჟამად ტროპოსფერო ბინძურდება ჭვარტლის და კვამლის ნაწილაკებით, მჟავეებითა და რადიაქტიული ნარჩენებით. (მაგ. ეთილირებული ბენზინის წვის დროს გამოიყოფა ტყვია, რომელიც აბინძურებს გარემოს. თანამედროვე მსოფლიოში 500 მლნ-ზე მეტი ავტომობილია. ერთი ავტომობილი ყოველწლიურად მოიხმარს 4ტ ჟანგბადს და გამოყოფს 1ტ-ზე მეტ მავნე ნივთიერებებს.)

ატმოსფეროს დაბინძურება სოფლის მეურნეობის საწარმოებებიდანაც ხდება. მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვისა და მეფრინველეობის ფერმებიდან გარემოში ხვდება ამიაკი, გოგირდწყალბადი და ა.შ. მავნე გაზები.

მავნე გაზებით დაბინძურებული ჰაერი (როგორც ცალმხრივი ფილტრი) მზის სხივოსნურ ენერგიას თავისუფლად ატარებს დედამიწამდე, ხოლო დედამიწიდან არეკლილ სითბურ ენერგიას აგროვებს ატმოსფეროში (ისე როგორც, სათბურის შუშის კედლები და სახურავი მზის სხივებს თავისუფლად ატარებს სათბურში, ხოლო სათბურიდან სითბოს გარეთ აღარ უშვებს) აქედან ტერმინი “სათბურის გაზები“. სითბოს ყველაზე მეტად აქტიური დამჭერი და შემგროვებელი არის ნახშირორჟანგი, ამიტომ რაც მეტია ჰაერში ნახშირორჟანგი, მით მეტია „სითბური ეფექტი“ (დედამიწაზე ყოველწლიურად 2 მლრდ ტონა წიაღისეული საწვავი იწვის, რაც 5,5 მლრდ ტონა ნახშირორჟანგს წარმოქმნის, გარდა ამისა ტროპიკული ტყეები გამოყოფენ დაახლოებით 1,7 მლრდ ტონა ნახშირორჟანგს).

უკანასკნელი ნახევარი საუკუნის მანძილზე ატმოსფეროში ნახშირორჟანგის რაოდენობა 0,027%-დან 0.036%-მდე გაიზარდა, რის გამოც დედამიწის ატმოსფერული ჰაერის საშუალო ტემპერატურამ $0,6^{\circ}\text{C}$ -ით მოიმატა.

ნახშირორჟანგის მატების მიზეზად ყველაზე მეტად მსოფლიოში „სათბური ეფექტის“ საშიშროება

განიხილება, რასაც აუცილებლად მოჰყვება გლობალური დათბობა.

მრავალი ასეული წელი დასჭირდა იმას, რომ მზიდან შემოსულ და დედამიწის მიერ არეკლილ ენერგიას შორის წონასწორობა დამყარებულიყო, რის შედეგადაც დედამიწაზე ჩამოყალიბდა თანამედროვე კლიმატი.

რაც უფრო მაღალია „სათბური გაზების“ კონცენტრაცია ატმოსფეროში, მით მეტი სითბო რჩება დედამიწაზე. „სათბური გაზების“ კონცენტრაციის მიხედვით იცვლება კლიმატი დედამიწაზე. დედამიწაზე შემოსულ და დედამიწიდან არეკლილ ენერგიას შორის ბალანსი რეგულირდება კლიმატის ცვლილებით. აქედან გამომდინარე, გლობალური დათბობა დედამიწაზე კლიმატის შეცვლას გამოიწვევს. ამჟამად დედამიწაზე მიმდინარეობს კლიმატის ცვლის პროცესი. ჰაერის ტემპერატურის ზრდა უფრო და უფრო მძაფრ ხასიათს იღებს. კლიმატის გლობალურ ცვლილებას თან სდევს უამრავი დრამატული გამოვლინება. ასე მაგ.: ინტენსიურად დნება არქტიკისა და გრენლანდიის ყინულოვანი საფარი. სწრაფად მატულობს არქტიკის საშუალოწლიური ტემპერატურა. თუ ეს ტენდენცია შენარჩუნდა საუკუნის ბოლოსათვის არქტიკა ზაფხულობით ყინულით დაფარული აღარ იქნება. არქტიკისა და გრენლანდიის ყინულის დნობის შედეგად ოკეანეში ჩაედინება ცივი წყალი, რომელიც ასუსტებს გოლფსტრიმის თბილ დინებას, რომელსაც

სითბო ეკვატორიდან ჩრდილო განედისკენ გადააქვს.

ბოლო წლებში გახშირდა და გაძლიერდა დედამიწაზე სითბური ტალღები (სითბური ტალღები ეწოდება ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში უკიდურესად ცხელ ამინდს), რომელაც თან სდევს მაღალი სინოტივე (2003 წელს ივნის-აგვისტოში ევროპაში განვითარებული სითბური ტალღები უკიდურესად ცხელი იყო, განსაკუთრებით საფრანგეთში. ამ წელს „სითბური ტალღების“ შედეგად 37 ათასზე მეტი ევროპელი გარდაიცვალა, აქედან ყველაზე მეტი დაახლოებით 14 ათასი ადამიანი, საფრანგეთში ძირითადად მარტოხელა მოხუცები იყვნენ) „სითბურმა ტალღებმა“ სამხრეთ ევროპაში მარცვლეულის უკმარისობა გამოიწვია. ევროკავშირის ქვეყნებში ხორბლის მოსავალი მოსალოდნელზე 10 მლნ ტონით ნაკლები აღმოჩნდა.

კლიმატის კვლევის ეროვნულმა ცენტრმა შეაფასა საქართველოში კლიმატის გავლენის ინტენსივობა და დაადგინა ცვლილებათა ზოგადი ტენდენციები. კლიმატის დათბობა სერიოზულ საფრთხეს შეუქმნის კავკასიის მყინვარებს, გამოიწვევს მათ ინტენსიურ დნობას. დათბობის ეფექტი განსხვავებული იქნება დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოში. დასავლეთ საქართველოში ნაგარაუდევია აცივება, ჰაერის ტემპერატურის დაწევა 3°C-ით, კლიმატის ცვლილება გავლენას მოახდენს შავ ზღვაზე, რაც გამოიწვევს ზღვის წყლის გაცივებას, რომელსაც გააცივებს ხმელთაშუა ზღვიდან შემოჭრილი ცივი დინება ნაცვლად თბილი დინებისა.

წელის დონე აიწევს (25მმ/წ.) ამავე დროს კოლხეთის დაბლობი დაიწევს (5მმ/წ.). პლაუი ჩაირეცხება ზღვის წელის მიერ (რამაც უკვე იმსხვერპლა კოლხეთის სანაპირო ზოლის 600 ჰა), რაც გამოიწვევს ტურისტული სეზონის შემოკლებას და შეიზღუდება რეკრეაციული და საკურორტო სექტორი.

ზღვის თერმული პირობების შეცვლის გამო, დაზარალება მეთევზეობა. საარსებო გარემო გაუარესდება ზოგიერთი თევზისა და პლანქტონისათვის.

კლიმატის შეცვლა გამოიწვევს მიწათმოქმედების ზონების შეცვლასაც. გაუდაბნობა, როგორც აღვნიშნეთ, უკავშირდება კლიმატურ ცვლილებებს. დედამიწაზე კლიმატური ცვლილებები გამოწვეულია დამატებითი კვალსათბურის ეფექტით, რის გამოც 1860 წლიდან დედამიწაზე ტემპერატურამ აიწია 0,5-0,7° C-ით. კვალსათბურის ეფექტის გამომწვევ გაზებს მიეკუთვნება CO₂, NO და ფრეონი, რომლის გამოყენება დაკავშირებულია მრეწველობის განვითარებასთან.

XVIII ს. ბოლოდან ატმოსფეროში მოიმატა CO₂ და CH₄-ის შემცველობამ. 1960 წლიდან 1990 წლამდე CO₂-ის კონცენტრაცია გაიზარდა 315 PPM -დან 350 PPM-დე. CH₄-ის კონცენტრაცია თითქმის გაორკეცდა. CO₂-ის დამატებითი ზრდა დაკავშირებულია ძირითადად სათბობის წვასთან, ტყის მოსპობასთან, პუმესის მინერალიზაციასთან და სხვა.

პროგნოზის მიხედვით, თუ ატმოსფეროში CO₂-ის კონცენტრაცია 600 PPM-ს მიაღწევს, მაშინ ბიოს-

ფეროს ტემპერატურა 2025 წლისათვის 1°C -ით აიწევს, ხოლო XXI-ის ბოლოს 3°C -ით, ამინდში ცვლილებები გამოიწვევს ექსტრემალური ცხელი დღეების რიცხვის მატებას, გვალვების ხანგრძლივობას, რომელსაც შეცვლის კოკისპირული წვიმები, ქარიშხლები, შტორმები და ა.შ. შეიძლება ნალექების რაოდენობა შემცირდეს, ძირითადად მარცვლეულის მომყვან რაიონებში. აშშ, ჩინეთში, ყაზახეთში, მოხდეს ძლიერი გაუდაბნოება აფრიკაში და შიდა აღმოსავლეთში, რაც გახდება ტროპიკული ტყეების დაღუპვის მიზეზი.

XXს. 80-იანი წლებიდან მსოფლიოს საზოგადოების ყურადღების ცენტრში სულ უფრო მეტად ექცევა კლიმატის მდგომარეობაზე ადამიანის საქმიანობის პოტენციური ზეგავლენის პრობლემები. ამ საქმიანობის შედეგად იზრდება ე.წ. სათბურის ეფექტის მქონე ნივთიერებათა კონცენტრაცია ატმოსფეროში. კლიმატის გლობალური ცვლილებების თავიდან ასაცილებლად 1992 წ. რიო-დე-ჟანეიროში მსოფლიოს 155-მა ქვეყანამ ხელი მოაწერა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ჩარჩო კონცეფციას კლიმატის ცვლილების შესახებ, რომელიც ითვალისწინებს კონცეფციის მონაწილე ქვეყნების მიერ სათბურის ეფექტის მავნე ნივთიერებათა ატმოსფერულ ჰაერში ემისიის შემცირებას მომავალ ათწლეულებში.

აღნიშნული პროგრამის შესწავლამ გამოავლინა, რომ საქართველოში სათბურის ეფექტის მქონე აირების ჯამურმა გაფრქვევამ მოსახლეობის ერთ სულზე

მაქსიმალურ დონეს მიაღწია 1985 წელს და ნახშირბადის (CO) ექვივალენტზე გადაანგარიშებით წელიწადში 8,6 ტონა შეადგინა, 1992-1996 წლებში ეს სიდიდე 2,6 ტ-მდე შემცირდა. 1997 წლიდან საქართველოში ეკონომიკის გაჯანსაღებასთან ერთად, კვლავ დაიწყო ზრდა და 3,8 ტონას მიაღწია.

1994 წლის ოქტომბერში საქართველო შეუერთდა კონცეფციას კლიმატის ცვლილების შესახებ. 1996 წ. საქართველოს პრეზიდენტის №630 ბრძანებულებით შეიქმნა კლიმატის ცვლილების პრობლემათა სახელმწიფო კომისია. მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება კონცეფციის ფარგლებში ქვეყნის ვალდებულებათა შესაბამისად კლიმატის ცვლილებისადმი ადეკვატური ადაპტაციის ღონისძიების და კლიმატის ცვლილების ეროვნული პროგრამისა და სამოქალაქო გეგმის შემუშავების შესახებ. შეიქმნა კლიმატის კვლევის ეროვნული ცენტრი.

სათბურის აირებიდან საქართველოში უმთავრესად გაიფრქვევა ნახშირორჟანგი (სათბობის წვიდან), სათბურის ეფექტის მიხედვით ამ აირის წილი საერთო ემისიაში 78 %-მდე შემცირდა 1990-1997 წლებში, მაგრამ ბოლო დროს შეინიშნება მისი ზრდის ტენდენცია. ქვეყნის ეკონომიკის კვალობაზე გაიზარდა ნახშირორჟანგის ემისიებში ავტოტრანსპორტის როლი.

კლიმატის კვლევის ეროვნულმა ცენტრმა შეაფასა საქართველოში კლიმატის ცვლილების გავლენის ინტენსივობა და საქართველოს მგრძნობიარობა

კლიმატის ცვლილებებისადმი. კერძოდ, გაანალიზა საქართველოს ტერიტორიაზე ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურისა და ატმოსფერული ნალექების საშუალოწლიური რაოდენობის ცვლილება ბოლო 80-100 წლის მონაცემთა მიხედვით და დაადგინა ცვლილებათა ზოგადი ტენდენციები: ტემპერატურისათვის - $0,5^{\circ}\text{C}$ დათბობა აღმოსავლეთ საქართველოში და 3°C აგრილება დასავლეთ საქართველოში. ნალექების 10-15 %-ით ზრდა საქართველოს ბარის მთელ რიგ რაიონებში და 15-20 %-ით შემცირდება კავკასიონის მთიან რაიონებში, განსაკუთრებით მის აღმოსავლეთ ნაწილში. ამ ტენდენციათა გაგრძელებამ შეიძლება მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენოს საქართველოს სოფლის მეურნეობას. აღმოსავლეთ საქართველოში 1°C -ით მომატების შემთხვევაში მოსალოდნელია ხორბლის და სიმინდის მოსავლიანობის 30 %-ით შემცირება, ხოლო დასავლეთ საქართველოში ტემპერატურის დაკლება საგრძნობლად შეზღუდავს ამ რეგიონში ტრადიციულ-ჩაის წარმოებას. ფოთი-სუფსის მონაკვეთზე გამოვლინდა შავი ზღვის დონის ზრდის (წელიწადში 4-5,6 მმ-ით) ტენდენცია, რაც საფრთხეს უქმნის ამ ტერიტორიაზე დაგეგმილ უმნიშვნელოვანეს ობიექტებს და გამოიწვევს დიდ ეკონომიკურ ზარალს. მსოფლიო ოკეანის დათბობამ განაპირობა წყლის სიღრმეული ცირკულაციის გაძლიერება შავ ზღვაში, რის შედეგადაც სანაპირო ზოლში დაიწია ზღვის ზედაპირის ტემპერატურამ (ბოლო 70 წლის განმავ-

ლობაში 1°C), ეს კი თანდათან ამცირებს სარეკრეაციო პერიოდს.

საქართველოს ტერიტორია ამჟამად დაყოფილია სოფლის მეურნეობის საწარმოო სპეციალიზაციის ცალკეულ ზონებად. ზონებად დაყოფას საფუძვლად უდევს ბუნებრივი პირობები. მნიშვნელოვანია ჰაერისა და წყლის ნიადაგის მცირედი ტემპერატურის ცვლილებაც კი. ჰაერის ტემპერატურის ყოველი მეთედი გარადუსით ცვლილება ვრცელდება 100 კმ-ის ფართობზე (ისე როგორც ჯანმრთელი ადამიანის სხეულის ნორმალური ტემპერატურა არის $36,6^{\circ}\text{C}$, თუ ტემპერატურამ აიწია $0,5^{\circ}\text{C}$, ე.ი გახდა $37,1^{\circ}\text{C}$, ეს ნიშნავს რომ ადამიანი ავად არის და საჭიროა ზომების მიღება). საქართველო მთაგორიანი ქვეყანაა და მდებარეობს ზღვის დონიდან სხვადასხვა სიმაღლეზე, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოსავლიანობაზე, რის მიხედვითაც ტერიტორია იყოფა სამეურნეო ზონებად. მაგ. მეკარტოფილეობა განვითარებულია საქართველოს მაღალმთიან ზონაში (ზღვის დონიდან 1400 მ-ზე ზევით). ამ ზონისათვის შერჩეულია მოკლე განათების (ფოტოპერიოდის) მომთხოვნი კარტოფილის ჯიშები, რაც ჯიშის პოტენციალის სრულ გამოვლენას სჭირდება. უფრო დაბალ ნიშნულზე ამ ჯიშს ვირუსული დაავადებები ემუქრება.

საქართველოს მაღალმთიან ზონაში კლიმატის დათბობის შემთხვევაში ადგილობრივ პირობებს

შენვეული კარტოფილის ჯიშები, გარემო პირობების შეცვლის გამო, მოსავალს აღარ მოგვცემს, ან მოგვცემს შემცირებული რაოდენობით.

დასავლეთ საქართველოში საჭირო იქნება მიწათმოქმედების კულტურის შეცვლა. ამ მხრივ განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ტრადიციული დარგის - მესიმინდობის პრობლემას. კერძოდ, ხანგრძლივი სავეგეტაციო პერიოდის (140 დღეზე მეტი) მქონე ჯიშების შეცვლა საშუალო და მოკლე ვეგეტაციის პერიოდის ჯიშებით, რომლებიც სწრაფი განვითარების ბაზაზე შეძლებენ გვალვისადმი ყველაზე არამდეგი ფაზის (გენერაციული ორგანოების წარმოქმნა) მოსწრებას ზაფხულის გვალვიანი პერიოდის დადგომამდე. ასე რომ, დასავლეთ საქართველოში კლიმატის ცვლილება გამოიწვევს მთელ რიგ სერიოზულ აგროტექნიკურ ცვლილებებს.

კლიმატის შეცვლა იმოქმედებს ხვნა - თესვის კალენდარულ დროზეც. საჭირო გახდება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების სავეგეტაციო პერიოდის მხედველობაში მიღება. საფრთხე დაემუქრება სუბტროპიკულ, სითბოს მოყვარულ მცენარეებს.

ამის გარდა, შესაძლებელია სოფლის მეურნეობაზე ექსტრემალური ზემოქმედებები, რომელიც გამოწვეული იქნება დიდი წყალდიდობებით, მდგრადი გვალვებით, ტყის ხანძრებით, სასოფლო-სამეურნეო მავნებლებით და ა.შ.

აღმოსავლეთ საქართველოში ჰაერის ტემპერატუ-

რამ შესაძლებელია 2⁰წ-ით აიწიოს. ეს იმას ნიშნავს, რომ სოფლის მეურნეობის წარმოება ძირეულად უნდა გარდაიქმნას. უნდა გადაიხედოს სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ზონები. უნდა შეიცვალოს ისეთი კულტურებით, რომელთა ევგენეტიკის ხანგრძლივობა შესაბამისობაში მოვა ზონის კლიმატთან. ამ თვალსაზრისით აღმოსავლეთ საქართველო, რომლის კლიმატი დღეისათვის არის მშრალი სუბტროპიკული კლიმატიდან გარდამავალი კლიმატი, რაც საუკეთესოა მარცვლეული კულტურებისათვის, შეიცვლება ისეთი კულტურებით რომელთა ევგენეტიკის პერიოდი დაემთხვევა რეგიონის ახალი კლიმატის პირობებს. აქედან გამომდინარე, აღმოსავლეთ საქართველოში საფრთხე ემუქრება თაეთაიან კულტურებს. გარდაბნის, მარნეულის, გურჯაანის, საგარეჯოს, ბოლნისის რაიონებში მოიმატებს გვალვიანობა. დადგება გაუდაბნოების საშიშროება, რაც განსაკუთრებით მარცვლეული კულტურების მოსავლიანობას შეამცირებს. ასევე, მოსალოდნელია ვაზის ადგილობრივი ჯიშების მოსავლიანობის შემცირება.

გარემოს დაცვის საკითხი XXI საუკუნეში მთელი მსოფლიოსათვის უფრო და უფრო აქტუალური ხდება. ეს გამოიწვია იმან, რომ იგრძნობა გლობალური დათბობის შედეგები და გარკვეული რესურსების დანაკლისი, რისმა შემცირებამაც წარმოუდგენელი ზიანი შეიძლება მიაყენოს მსოფლიო ეკონომიკას. უამრავი გამონაბოლქვის კერები, როგორიცაა ქარხნები, ავტო-

მანქანები და ა.შ. ზიანს აყენებენ იმ სამყაროს, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ.

მსოფლიო თანხმდება იმაში, რომ გლობალური დათბობის წინააღმდეგ უნდა იბრძოლონ ერთობლივი ძალით, მაქსიმალურად შეამცირონ მავნე გაზების გამოფრქვევი საწარმოები და შეცვალონ ისინი ახალი ტექნოლოგიებით.

იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ გლობალიზაციის პროცესში ჩართვა სასიკეთოდ წაადგება საქართველოს მოსახლეობას, რასაც ეჭვს ქვეშ აყენებს ის გარემოება, რომ ქვეყნის ეკონომიკური შესაძლებლობები ვერ აკმაყოფილებს „მდგრადი განვითარების მოთხოვნებს“. კერძოდ, „მდგრადი განვითარების“ კონცეფცია, რომელმაც საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა და რომელსაც საქართველოც შეუერთდა, მოითხოვს ისეთ სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, როდესაც ახლანდელი თაობა არ შეუქმნის წინააღმდეგობებს მომავალ თაობებს, აგრეთვე თანამედროვე თაობამ უნდა გაითვალისწინოს მომავალი თაობების სასიცოცხლო ინტერესები, ისე რომ საფრთხის ქვეშ არ დააყენოს მათი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობა.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Засуха-Всемирный Банк Управления устойчивого экологического и социального развития - М.2006.
2. გოდერძიშვილი გ., სამთო მიწათმოქმედების პრობლემები და საერთაშორისო CABE საქართველოში, 2009.
3. Э.В Гирусов - Экономика природопользования – М.2003.
4. Алексеев С.В., экология, 1997.
5. დვალისხილი ზ., ელიზბარაშვილი ნ., გლობალური გეოგრაფია, თბ. 2012წ.
6. გოგოხია რ. გლობალიზაცია და საქართველოს მომავალი, Thuziag AprP. 2011.
7. აბესაძე რ., გლობალიზაცია და მისი ეროვნულ ეკონომიკაზე გადასვლის ზოგიერთი ასპექტი, გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, საერთაშორისო – პრაქტიკული კონფერენციის მასალები – ტომი I, თბ. 2012.
8. ჩხეიძე თ., სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა, თბ. 2000.
9. გლობალური დათბობა – ckotact.com/2010/09/25
10. hupi/informedia.ge/სტატია/1158 გარემოსდაცვა პოლიტიკაში/21/ბედიან/horrichonn/2012,7აპრილი/3i/

2.5 მიწის რესურსების ოპტიმალური გამოყენება და დაცვა

ეკონომიკის განვითარება წარმოდგენილია ბუნებრივი რესურსების გამოყენების გარეშე. პრაქტიკულად, ადამიანის ნებისმიერი მოქმედება დაკავშირებულია ბუნებრივი რესურსების გამოყენებასთან. მდგრადი ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ ასპექტს და საფუძველს მდგრადი ეკოლოგიური განვითარება წარმოადგენს. ეკონომიკური განვითარებისაკენ მიმართულ ღონისძიებათა შორის არსებითი ადგილი უკავია ბუნებრივი რესურსების რაციონალურად გამოყენების საკითხს. თანამედროვე პირობებში ცალკეული ქვეყნისათვის აღნიშნულ ფაქტორს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი ქვეყნები უპირატესობით სარგებლობენ მაღალტექნოლოგიურ, მაგრამ ბუნებრივი რესურსებით ღარიბი ქვეყნების მიმართ.

მსოფლიო პრაქტიკაში ბუნებრივი რესურსების გამოყენება მოიხსენიება ტერმინით - „ბუნებათსარგებლობა“, რომელიც მოიცავს ბუნებრივი რესურსების, როგორც ათვისებასა და გამოყენებას, ასევე, მის დაცვას. სამეურნეო საქმიანობაში ბუნებრივი რესურსების გამოყენების პრობლემა ის არის, რომ საზოგადოება განაგრძობს ინტენსიურ სამეწარმო-სამეურნეო საქმიანობას, მიისწრაფვის მისი მასშტაბების გაზრდისაკენ, რაც ნედლეულის სულ უფრო მეტი რაოდენობით მოხმარების აუცილებლობას იწვევს. ეს პროცესი კაცობრიობას ეკოლოგიური საშიშროებითაც ემუქრება. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ამ საშიშროების

გაფართოების კრიზისული ხასიათი სულ უფრო მკვეთრად ელინდება და მწვაედება. ამიტომ, ბუნებრივი რესურსების ოფტიმალურად გამოყენება დიდადაა დამოკიდებული სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკა-სა და მის მართვაზე.

ზემოაღნიშნულ ტერმინებს კერძოდ, ეკოლოგიასა და ეკონომიკას ერთი და იგივე ფუძე „ოიკოს“ აქვს, რაც ეტიმოლოგიურად ბერძნული წარმოშობისაა და ნიშნავს „სახლს“, „საცხოვრებელს“. ეკოლოგიები სწავლობენ ეკოსისტემის ფორმებს, გარემოსთან მის დამოკიდებულებას, ურთიერთმოქმედებასა და კავშირს. ხოლო ეკონომისტები ივლევენ ადამიანთა საცხოვრებელ პირობებს, საქმიანობას, აგრეთვე ბუნებათსარგებლობის კანონზომიერებებსა და ა.შ. აქედან გამომდინარე ეკოლოგიური სისტემისა და ეკონომიკის მტკიცე ურთიერთობა დიდად არის დამოკიდებული გარემო ბუნების მდგომარეობაზე. კაცობრიობა ვალდებულია დაიცვას გარემოს მდგრადი განვითარების პროცესი, რომელიც დააკმაყოფილებს თანამედროვე საზოგადოების მზარდ მოთხოვნილებებს, ამავე დროს გაითვალისწინებს მომავალი თაობების მოთხოვნილებებს. ამიტომ, საჭიროა დავიცვათ ეკოლოგიური წონასწორობა, რაც გულისხმობს ბალანსს ბუნებრივ და ადამიანის მიერ შეცვლილ ბუნებრივ რესურსებს შორის. ეს ხელს შეუწყობს მოცემული ეკოსისტემის ხარისხობრივ გაუმჯობესებას.

დადგა სამრეწველო ტექნოლოგიების, მისი ეკოლოგიურ-ეკონომიკური მახასიათებლების გადასინჯვის დრო. მსოფლიოში ამ მიმართულებით მიმდინარე

გლობალურმა ცვლილებებმა აუცილებელი გახადა ადამიანთა საზოგადოებისა და გარემო ბუნებას შორის არსებული ძირითადი პრინციპების გადახედვა.

ბუნებრივი რესურსებიდან ჩვენ შევეხებით მდგრადი ეკონომიკური განვითარების ისეთ ფუძემდებლურ და უნივერსალურ ფაქტორს, როგორიც არის მიწა. მიწას, როგორც წარმოების ძირითად საშუალებას, კაცობრიობა თავის არსებობის შესანარჩუნებლად იყენებს. სასოფლო-სამეურნეო წარმოების პროცესი უშუალოდ დაკავშირებულია მიწასთან, მის აგრობიოლოგიურ თვისებებთან, ვინაიდან ის, როგორც ავლნიშნეთ არის შრომის საგანიც და წარმოების იარაღიც. მოსავლის მიღების მიზნით ადამიანი უძველესი დროიდან აწარმოებს მიწის დამუშავებას. „აკულტურებს“ მას და ქმნის ეკონომიკურ ნაყოფიერებას, რაც საზოგადოებრივ ურთიერთობათა და წარმოების საშუალებათა მთელ კომპლექსზეა დამოკიდებული. უკანასკნელ პერიოდში დედამიწაზე მოსახლეობის ზრდამ, ტრანპორტის განვითარებამ, სოფლის მეურნეობის ინტენსიფიკაციამ და სხვა ანთროპოგენულმა ფაქტორებმა მკვეთრად გააფართოვა და გააძლიერა ნიადაგზე ადამიანის ზემოქმედების მაშტაბები, რაც აუნაზღაურებელ ზიანს აყენებს ნიადაგს. ნიადაგი კარგავს მისთვის დამახასიათებელ ნაყოფიერებას, აღარ იძლევა მოსავალს და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებისათვის უვარგისი ხდება, რის გამოც დეგრადირებული მიწები ეთიშება სოფლისმეურნეობრივ წარმოებას. ასეთ დროს რესურსების დეგრადაციისაგან ნიადაგი დაცვის ერთ-ერთ საიმედო ფაქტორს ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნება წარმოადგენს, რაც უშუ-

აღოდ დაკავშირებულია „სასურსათო უსაფრთხოების“ უზრუნველყოფასთან. თუ კაცობრიობა შეძლებს ისეთი ნეგატიური მოვლენების თავიდან აცილებას, როგორიცაა ნიადაგის ეროზია, დამლაშება, დაჭაობება, გაუდაბნობა და ა.შ. მაშინ შესაძლებელი გახდება მოშიმშილე მოსახლეობის დაპურება და მომავალი თაობების სასიცოცხლო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება რასაც, ითვალისწინებს „მდგრადი განვითარების“ კონცეფცია.

ამრიგად, ბუნებრივი რესურსების გამოყენების თანამედროვე პრობლემები მოითხოვს ჩვენს განკარგულებაში არსებული რესურსების მოხმარების პოლიტიკა და მთლიანადა გადაისინჯვას ამ მიმართულებით განვითარების პრიორიტეტული მიმართულებების. დასახევს ეს პროცესები სპეციფიურია რესურსების ბუნებიდან, მისი კომპონენტების მნიშვნელობისა და გამოყენების სპეციფიკიდან გამომდინარე. ამის საუკეთესო მაგალითია მიწის რესურსების გამოყენება. მასთან დაკავშირებით შეიძლება დაეადგინოთ ფაქტორთა მთელი სისტემა, რომელიც დაკავშირებულია მიწათსარგებლობასთან. მიწათსარგებლობის გლობალურ პრობლემას წარმოადგენს სახნავი მიწების ფართობების ზღვარგადასული გაფართოება მთელ მსოფლიოში. რაც მოსახლეობის შეუჩერებელი ზრდის ზემოქმედებითაა გამოწვეული. აღნიშნული პრობლემა ნეგატიურად აისახება მიწის რესურსების შენარჩუნებასა და სტაბილურ კელაეწარმოებაზე.

საქართველოში მიწის რესურსების ეკოლოგიური პრობლემა განსაკუთრებით მწვავე ხასიათს ატარებს

ეკონომიკური კრიზისის პირობებში. მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ სავარგულების დიდი ნაწილი განიცდის დეფლაციას, სარწყავი მიწები მოითხოვს სერიოზულ რეკონსტრუქციას, ნიადაგის ნაყოფიერი ფენა დეკუმშიზებულია, დარღვეულია თესლბრუნვის სისტემა, არ ტარდება აგროტექნიკური ღონისძიებები, ორგანული და მინერალური სასუქები მინიმალურად და ვადების დარღვევით გამოიყენება, თითქმის არ წარმოებს სოფლის მეურნეობის სახელმწიფოებრივი სუფსიდირება.

ბრუნვაში ახალი მიწების ჩართვის მიუხედავად, სოფლის მეურნეობის სავარგულების ფართობები თანდათან მცირდება. ამის მთავარი მიზეზია სოფლის მეურნეობრივი დანიშნულების სავარგულების არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენება. მიწის ეროზია, დაჭაობება, დამლაშება (საქართველოს 218 000 ჰა სოფლის მეურნეობის სავარგული დამლაშებული და ბიცობიანია) და ა.შ.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ბოლო წლებში საქართველოს ისეთი დიდ ქალაქებს, როგორიც არის თბილისი, ბათუმი და სხვა შეუერთდა მომიჯნავე სოფლების ტერიტორიები, რითაც ასეული ჰა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა გადავიდა არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფონდში, რითაც კიდევ უფრო შემცირდა ქვეყნის სახნავ-სათესი ფართობები. (ამჟამად ოფიციალურ სტატისტიკურ მასალებში არ არის ნაჩვენები თუ რა რაოდენობის სახნავ-სათესი ფართობი მოდის საქართველოს ერთ სულ მოსახლეზე. ამას კი დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის

მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისათვის). აქედან გამომდინარე ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის ოპტიმალურად გამოყენება ქვეყნის პრიორიტეტულ საკითხად უნდა იქცეს.

გარდა ამისა, სავარგულების შემცირებას განაპირობებს ღია კარიერული წესით წიაღისეულის მოპოვება, განსაკუთრებით საბაზრო სისტემის პირობებში. მოგების მიღების მიზნით, გახშირდა მიწის ნაყოფიერი ჰუმუსით მდიდარი ფენის მოჭრა და საზღვარგარეთ გატანა. ამ პროცესს ხელი შეუწყო პრივატიზებამ. მიწის მეპატრონეები, რომლებსაც არ შეუძლიათ, ან არ სურთ მიწის დამუშავება, ყიდიან ნიადაგის ჰუმუსიან ფენას, რითაც მწყობრიდან გამოდის ასობით ჰა სავარგული.

არსებული მონაცემების მიხედვით, ეროზიას განიცდის საქართველოს სოფლის მეურნეობის სავარგულების 33%. ყოველწლიურად აღმოსავლეთ საქართველოს სავარგულების ყოველი ჰა-დან ირეცხება 100-300 ტონა ნიადაგი, ხოლო დასავლეთ საქართველოში 150-200 ტონა, რის გამოც დაბალინტენსიურ სავარგულებად იქცა 25 000 ჰა, 20 000 ჰა კი მთლიანად გამოვიდა მწყობრიდან, მის აღსადგენად კი არაერთარი ღონისძიება არ ტარდება.

ენერგოკრიზისა და უკონტროლობის გამო გაჩეხილმა ტყეებმა უფრო მეტად გააძლიერა წყლისმიერი და ქარისმიერი ეროზია. ასევე, გაძლიერდა მეწყერული მოვლენები, რის გამოც სოფლის მეურნეობის სავარგულებს გამოაკლდა ასობით ჰექტარი, როგორც აჭარაში, ასევე რაჭა-ლეჩხუმში და იმერეთში.

ნიადაგები ბინძურდება მძიმე ტოქსიკური ლითონებით. განსაკუთრებით დიდია ტოქსიკური ელემენტების შემცველობა საავტომობილო მაგისტრალების გასწვრივ 10 კილომეტრიან ზოლში, დაბალი ხარისხის საწვავის გამოყენების გამო.

მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენება შეაფერხა და სერიოზული დაბრკოლებები შეუქმნა საქართველოში ხარვეზებით ჩატარებულმა მიწის რეფორმამ. მიწის პრივატიზება ჩატარდა ნაჩქარევად, მოუმზადებლად და შეცდომებით. ყოფილი კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების, საცდელი მეურნეობების, სათბურების და სხვა ობიექტების ჩამორთმეული მიწის ფართობები დაიყო და დაქუცმაცდა პატარ-პატარა ნაკვეთებად, რაც მოსახლეობას გადაეცა კერძო საკუთრებაში (პრივატიზებულია სავარგულების 54.4%, ხოლო მრავალწლიანი ნარგავების 68,4%). მიწები დაურიგდა, როგორც სოფლად, ასევე ქალაქად მცხოვრებ მოსახლეობას. ქალაქის მცხოვრებნი, უმეტეს შემთხვევაში ვერ ახერხებენ მიწის დამუშავებას, ანალოგიურ მდგომარეობაშია სოფლად მცხოვრები გლეხების ნაწილიც, ვინაიდან ისინი არ იყვნენ უზრუნველყოფილნი სათანადო სერვისით, განადგურებულია ყოფილი მანქანა-ტრაქტორთა სადგურები, რაც ემსახურებოდა სოფელს მიწის დამუშავებასა და მოსავლის აღებაში. არანაკლები დაბრკოლებები იყო მინერალური და ორგანული სასუქებით მომარაგების მხრივ. ამიტომ, ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო, მიწის კერძო ნაკვეთების საგრძნობი ნაწილი დაუმუშავებელია (თუ 1985 წელს დათესილი მიწის ფართობი 730 000 ჰა იყო, 2003 წელს

561 000 ჰა-მდე შემცირდა).

მიწის რესურსების ოპტიმალურად გამოყენების ერთ-ერთ ხელშემშლელ ფაქტორს წარმოადგენს ის, რომ საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონებში მიწის პრივატიზების შესახებ მითითებული არა არის ის მოთხოვნები და აღმკვეთი ღონისძიებები, რომლებიც მიწის დაუმუშავებლობისა და დანიშნულებისამებრ გამოუყენებლობის შემთხვევაში მოეთხოვება მიწის მეპატრონეს, რასაც მოჰყვება სავარგულების სტატუსის შეცვლა. მაგალითად, აღმოსავლეთ საქართველოში აიჩეხა ევნახები და სამაგიეროდ დაითესა საზამთრო და მზესუმზირა (რაც დროზე ადრე ფიტავს ნიადაგს). დასავლეთ საქართველოში აიჩეხა ჩაის პლანტაციები და მისი ადგილი დაიკავა სიმინდის კულტურამ და თხილმა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დასავლეთ საქართველოს მთიან რეგიონებში, ფერდობებზე მრავალწლიანი კულტურების (როგორიც არის ჩაი, ციტრუსები) ნაცვლად დაითესა სათოხნი კულტურები, კერძოდ სიმინდი, რაც ღიდად აძლიერებს ნიადაგის ჩამორეცხვისა და მეწყრული მოვლენების განვითარებას, რისი შედეგებიც უარყოფითად აისახა, როგორც საქართველოს მიწის ფონდის, ასევე ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილურობაზე.

„მიწის პრივატიზების შესახებ“ კანონში, რომელიც 2005წ. ივლისში იქნა მიღებული, გათვალისწინებულია წინა პრივატიზაციებს გადარჩენილი მიწების მთლიანად განსახელმწიფოებრიობა, რამაც კიდევ უფრო გააუარესა მიწის რესურსების ოპტიმალურად გამოყენების შესაძლებლობა. აღნიშნული კანონი უპირატესი

გამოსყიდვის უფლებას ანიჭებს იმ მაღალჩინოსნებს და სოფლად არ მცხოვრებ პირებს, რომელთაც ნოყიერი მიწები (ფართობი ათიათასობით ჰექტარია) სხვადასხვა გაურკვეველი ხერხით იჯარის წესით ჩაიგდეს ხელში. მათ ამ მიწებში უნდა გადაიხადონ სასოფლო-სამეურნეო მიწაზე დაწესებული გადასახადის მხოლოდ ათმაგი ოდენობა (მაგ. ვენახის შემთხვევაში ეს თანხა ერთ ჰექტარზე დაახლოებით 250 ამერიკული დოლარია, მაშინ როდესაც კახეთში ერთი ჰა მიწის საბაზრო ფასი 5000 ამერიკული დოლარია.) ასეთი მიწების მფლობელებს მიწები უნდათ არა ფერმერული მეურნეობების დასაფუძნებლად, დასამუშაებლად და სასოფლო სამეურნეო წარმოების ასაღორძინებლად, არამედ პატარ-პატარა ნაკვეთების სახით ქვეიჯარით იმ გლეხებზე გასაცემად (როგორც წინად მემამულეებს), რომელთაც არ ჰქონდათ ფინანსური შესაძლებლობა შეესყიდათ მიწები. ქვეიჯარა კი დამღუპველია მიწის ნაყოფიერებისა და საბოლოოდ ქვეყნისათვის, რადგანაც ქვემოიჯარე ცდილობს მოკლე საიჯარო ვადაში (2-3 წელი), რაც შეიძლება მეტი სარგებელი მიიღოს ნიადაგიდან. ქვემოიჯარე, მიწის ექსპლუატაციის პარალელურად არ ახორციელებს ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენის ღონისძიებებს, არ ზრუნავს ჰუმუსის კელავწარმოებისათვის, არ იღებს ზომებს მიწის გაკულტურებისათვის. ყოველივე ამის გამო რამდენიმე წლის შემდეგ, ასეთი მიწის ნაკვეთი დეგრადირდება და როგორც უნაყოფო გამოდის სასოფლო-სამეურნეო წარმოებიდან და გადადის დაბალი კატეგორიის მიწებში, რაც საბოლოოდ ქვეყნის ეკონომიკაზე უარყოფითად მოქმედებს.

1994 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“, რითაც იკრძალება ყოველგვარი ქმედება, რომელიც გააუარესებს ნიადაგის თვისებებს, გამომდინარე იქედან, რომ გარემოებების, მათ შორის მიწის რესურსების მოვლა-პატრონობა სასიცოცხლო მნიშვნელობის პრობლემაა.

ნიადაგის დაცვის წესების დარღვევისათვის გათვალისწინებული დისციპლინარული, ეკონომიკურ-ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა. მაგ. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 51-ე მუხლი ითვალისწინებს ნიადაგის დაცვის სავალდებულო ღონისძიებების შეუსრულებლობისათვის (ქარისმიერი, წყლისმიერი ეროზიის, ნიადაგის მდგომარეობის გააუარესებელი პროცესების ან გამოყოფილი მიწის ნაკვეთის არამიზნობრივი გამოყენებისათვის,) 6-10 მინიმალური ხელფასის ოდენობამდე ჯარიმას.

საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის მე-8 მუხლი (პუნქტები 77-85) ეხება ატმოსფერული ჰაერის, წყალსაცავების, ნიადაგის ზღვრულ დასაშვებ ნორმაზე მეტად გაჭუჭყიანებისათვის თანამდებობის პირის გაფრთხილებას ან დაჯარიმებას, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის 251 მუხლი (თუ ჰაერის დაბინძურებას მოჰყვა ნიადაგის გაჭუჭყიანება ან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე მძიმე შედეგი) ითვალისწინებს გამასწორებელ სამუშაოს ერთ წლამდე ან 7 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას.

ეკოლოგიური კატასტროფის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა ბუნებისადმი მომხმარებლურ-მტაცებლური დამოკიდებულება კარდინალურად შეიცვალოს. მიწის ინტენსიური გამოყენებისას აუცილებელია ფიქრი იმაზეც, თუ როგორ გავზარდოთ მისი ნაყოფიერება, უნდა გამოირიცხოს ან მაქსიმალურად შემცირდეს ისეთი ობიექტების მშენებლობა და ექსპლატაცია, რომლებიც აზიანებს ან საფრთხეს უქმნის გარემოს.

ანთროპოგენული ზემოქმედებით გამოწვეული ნეგატიური შედეგების თავიდან აცილება მიიღწევა ეკონომიკის ეკოლოგიზაციით.

აშშ-ის პრეზიდენტის რეიგანის ძალისხმევით გამოცა კანონი, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფო სუბსიდირების შეწყვეტას იმ ფერმერებისათვის, რომლებიც აწარმოებდნენ ჭაობების ამოშრობას (სახნავად გამოყენების მიზნით) თუ კი ექსპერტები დაასკენიდნენ რომ ეს უარყოფითად იმოქმედებდა იმ ტერიტორიის ბიოლოგიურ გარემოსა და ჰიდროლოგიაზე [7].

ასევე ეკონომიკის ეკოლოგიზაციის მაგალითად შეიძლება დასახელდეს ეგვიპტეში ასუანის მაღლივი კაშხალის მშენებლობა, რის შედეგად სოფლის მეურნეობამ დამატებით მიიღო 360 000ჰა მიწა. ამ გრანდიოზული ჰიდროელექტრო სადგურის წლიური სიმძლავრე 7 000 000 000 კილოვატ საათს შეადგენს, რის შედეგად ეროვნული შემოსავალი წელიწადში 550 მლნ დოლარით გაიზარდა. ამ დადებით შედეგებთან ერთად კაშხალის აშენების შემდეგ თავი იჩინა უარყოფითმა მხარეებმაც, კერძოდ თუ მანამდე ნი-

ლოსის წყლებს რეგულარულად გამოჰქონდა 134 მლნ სილა, ქვიშა და ნოყიერი შლამი, რომელიც სანაპირო ზოლში გაადგილებულ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს ორგანული და მინერალური ნივთიერებებით ამდიდრებდა, კაშხალის აშენების შემდეგ მთელი ეს ნოყიერი სუსპენზია ნაგებობის ზევით წყალსაცავში ილექება და ევლარ აღწევს მინდვრებამდე. ამის გამო საჭირო ხდება დამატებითი ხარჯების გაღება და მინერალური სასუქებით ნიადაგის განოყიერება. მნიშვნელოვნად შემცირდა აგრეთვე მინერალურ-ორგანული და ბალასტ ნივთიერებათა ზღვაში ჩადინება, რამაც შექმნა წინა პირობა სანაპირო ზოლის აბრაზიისა და წყალქვეშა ეროზიის გასაჩენად. ხმელთაშუა ზღვის სამხრეთ ნაწილში საგრძნობლად შემცირდა თევზჭერა – 1800 ტონიდან 500 ტონამდე, რაც წელიწადში 7 მლნ დოლარის ზარალის ტოლია. ასუანის წყალსაცავის რეგიონში შისტოსომატიზმის დაუდების შემთხვევები 80%-მდე გაიზარდა [6].

სოფლის მეურნეობაში უპირატესი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ნიადაგდამცავი ტექნოლოგიების გამოყენებას. საჭიროა ბუნებრივი რესურსების ინტეგრირებული დაგეგმვისა და მართვის გაუმჯობესება, რათა გამოირიცხოს არარაციონალური მიწათსარგებლობის პრაქტიკა. მიუხედავად იმისა, რომ მიწის რესურსების დეგრადაციის საწინააღმდეგო მთელი რიგი საკითხი სახელდებოდა ქვეყნის ეროვნულ პრიორიტეტებს შორის, ეს მხოლოდ განაცხადი იყო, მისი რეალური უზრუნველყოფა არ ხდებოდა, რაც კარგად ჩანდა მიწის დეგრადაციასთან ბრძოლის ღონისძიებათა სახელმწიფო დაფინანსების დონიდან.

საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 26 ნოემბრის დადგენილების „მიწის რეფორმის თაობაზე მიღებული საქართველოს კანონების პრაქტიკული განხორციელების ფინანსური უზრუნველყოფის შესახებ“, შესაბამისად „დაზიანებული მიწების რეკულტივაციის ღონისძიებები უნდა დაფინანსდეს ადგილობრივი ბიუჯეტის ხარჯზე“.

მიუხედავად აღნიშნული დადგენილებისა, ამ მიზნით ადგილობრივი ბიუჯეტიდან თანხების გამოყოფა არსად არ მიმდინარეობდა.

საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 22 აგვისტოს № 493 ბრძანებულებაში „ნიადაგის საფარის ეროზიისაგან დაცვის პირველი რიგის ღონისძიებათა შესახებ“. აღნიშნულია, რომ ეროვნული მეურნეობის შემდგომ განვითარებაში, ეროზიული მოვლენებისაგან ნიადაგის საფარის, მოსახლეობისა და სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დაცვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო ეროზიული პროცესებისაგან ნიადაგდაცვითი ღონისძიებების დაფინანსება უნდა განხორციელდეს ცენტრალური ბიუჯეტის ხარჯზე“.

არც აღნიშნული პროგრამის დაფინანსება ჯერაც არ განხორციელებულა.

მიწის რესურსების აღრიცხვა, მისი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლის ცოდნა და მიწის ფონდის მართვის პროცედურაში გათვალისწინება ეროვნული მნიშვნელობის ღონისძიებაა, რომელიც მხოლოდ სახელმწიფოს პრეროგატივაა და რომელიც ქვეყნის რაციონალურ-ეკონომიკურ, სამართლებრივი და ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტის გარანტიაა.

მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში სახელმწიფო რეგულირების მთელი რიგ ზომებს და მექანიზმებს იყენებს ადგილობრივი მეწარმეების მხარდასაჭერად, მაგ. საერთაშორისო სავაჭრო ორგანიზაციის მოთხოვნების შესაბამისად, სასურსათო სექტორის სამამულო მეწარმეების სახელმწიფო მხარდაჭერის შიდა ზომები რეგლამენტირდება ეგრეთწოდებული „ყვითელი, ცისფერი და მწვანე კალათების“ დებულებების მეშვეობით.

„ყვითელი“ კალათა მოიცავს სამამულო მეწარმეების საფინანსო სახელმწიფო მხარდაჭერის იმ ზომებს, რომლებიც მის დაქვემდებარებაშია. ძირითადად ესაა სუბსიდიები და დოტაციები, რომელიც მიმართულია კონკრეტული პროდუქტების წარმოების ზრდაზე. საერთაშორისო სავაჭრო ორგანიზაციის სხვა წესებით განსაზღვრულია სასოფლო-სამეურნეო მწარმოებლებისათვის სუბსიდიების უკიდურესი დონეც, რომელიც შეადგენს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ღირებულების 10%-ს.

მდგომარეობა საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ამჟამად ისეთია, რომ არ შეიძლება უარის თქმა სოფლის მეურნეობის სახელმწიფოს სუბსიდირების იმ ხერხების მაქსიმალური ზომით გამოყენებაზე, რომლებიც დაშვებულია მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაციის „ყვითელი“ კალათით. ასეთი ზომების გამოყენება ხელს შეუწყობს შიდა ბაზრზე სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტისაა და მისი გადასამამუშავებელი პროდუქტების დაცვას, რისთვისაც გამოყენებულ იქნეს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მიერ დაშვებული

ყველა სატარიფო და არასატარიფო მეთოდი და ასევე ისეთი მეთოდებიც, რომლებიც მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მიერ არ რეგრამელტირდება.

სოფლის მეურნეობაში უპირატესი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ნიადაგდამცავი ტექნოლოგიების გამოყენებას, პროდუქტების მოყვანას მინერალური სასუქებისა და პესტიციდების გამოყენების გარეშე. შესაბამისად უნდა გაძლიერდეს ორგანული სასუქების გამოყენება. საჭიროა ბუნებრივი რესურსების ინტეგრირებული დაგეგმვისა და მართვის გაუმჯობესება, რათა გამოირიცხოს არარაციონალური მიწათსარგებლობის პრაქტიკა.

მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში, როდესაც ქვეყანას გააჩნია დიდი შიგა და გარე დავალიანება და მოსახლეობის უმრავლესობა სიღარიბის ზღვარზე იმყოფება, ძნელია პრიორიტეტი მიენიჭოს გარემოსდაცვით პრობლემებს და მათ შორის მიწის დეგრადაციას. მიუხედავად ამისა, გასათვალისწინებელია, რომ ბუნებრივი რესურსების, კერძოდ, მიწის რესურსული პოტენციალის ოპტიმალური გამოყენება ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების საფუძველია და ამიტომ ამ პროგრამის იგნორირება კიდევ უფრო დიდ ეკონომიკურ დანაკარგებს და შესაბამისად – სიძნელეებს გამოიწვევს.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ჩხეიძე, სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა, „მეცნიერება“, თბ., 2000.
2. კ. კორდონი, საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის საზოგადოების განვითარების პერსპექტივები, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკური ტენდენციები“, კვარტალური მიმოხილვა თბ., 2005.
3. საქართველოს კანონი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“, თბ., 1954.
4. საქართველოს კანონი „სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკურების შესახებ“, თბ., 1996.
5. კანონპროექტი „სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი სასოფლო სამეურნეო მიწის პრივატიზების შესახებ“, თბ., 2003.
6. ნ. იაშვილი, ვ. ლეჟავა, ტექნოლოგიური ლანდშაფტების რეკულტივაცია, თბ. 2004.
7. პ. კოლუაშვილი, რა უნდა გავიზიაროთ ამერიკის გამოცდილებიდან, ჟურნ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, 2015, №1.
8. <http://www.epn.ge/?id=2247>

თავი III.

მიწის რეფორმა და მისი შედეგები

3.1 მიწა და სასურსათო უსაფრთხოება

პლანეტის მოსახლეობის ზრდის ფონზე მისი სასურსათო უზრუნველყოფის გაუმჯობესება თანამედროვე ცივილიზაციის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხს წარმოადგენს, ამიტომ საზოგადოების მთელი ძალისხმევა სასურსათო მარაგის ხარისხიანი და რაოდენობრივი მაჩვენებლების გაზრდისაკენ არის მიმართულია.

შექმნილი სიტუაცია მოითხოვს, როგორც გლობალური მასშტაბით, ისე ცალკეული სახელმწიფოს მხრიდან მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფის გაუმჯობესებას. ამავე დროს მაქსიმალურად უნდა იქნეს გამოყენებული არსებული ყველა შესაძლებლობა ისე, რომ არ დაბინძურდეს გარემო და არ დაირღვეს ბიოსფეროს წონასწორობა.

მსოფლიოში სასურსათო პროდუქციაზე ფასების ზრდა გახდა მასობრივი სოციალური მღელვარების მიზეზი. ხორბლის ფასი 2010 წლის გაზაფხულიდან 2011 წლის გაზაფხულამდე გაორმაგდა (ტონა 400 დოლარი გახდა). საკვებ პროდუქციაზე ფასების გაძვირებას ორი მიზეზით ხსნიან: 1. ცვლილებით მოხმარებაში: ჩინეთში, ინდოეთში და ა.შ. თავისი კეთილდღეობის გაუმჯობესების გამო დაიწყეს სურსათის მეტი მოხმარება, ვიდრე ადრე მოიხმარდნენ. 2. გაძვირების ძირითად მიზეზად მიაჩნიათ მარცვლეული კულტურების (ხორბალი, სიმინდი) ენერგეტიკული მიზნისთვის გამოყენება. ამერიკელები ხორბალს და

სიმინდს საწვავის – ეთანოლის მისაღებად იყენებენ, რომელიც შიგაწვის ძრავებში ბენზინს ცვლის. იგივე ხდება ბრაზილიაში შაქრის ლერწმის მიმართ. სიმინდის ფასის ზრდა იწვევს სხვა მარცვლეულის გაძვირებას, ხოლო მარცვლეულის გაძვირებას თან სდევს სხვა პროდუქტების გაძვირება (მაგ. 1 კგ. პროხის ხორცის მისაღებად საჭიროა 8 კგ. მარცვლეული, 1 კგ. ღორის ხორცის მისაღებად 3 კგ.) საკვების გაძვირება კი აისახება მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობაზე, განსაკუთრებით მის ღარიბ ფენაზე.

ექსპერტების აზრით, სურსათზე ფასების ზრდა კვლავ გაგრძელდება. ოფიციალური მონაცემებით, 2016 წლისათვის აშშ გააორმაგებს სიმინდის გამოყენებას ბიოეთანოლის წარმოებისათვის. ამ მიზნით ყოველწლიურად 110 მლნ ტონა სიმინდი დაიხარჯება. დღეისათვის აშშ-ში მოწეული სიმინდის 25% ბიოეთანოლის წარმოებაზე იხარჯება, ევროკავშირი კი 20 მლნ ტონამდე გაზრდის იმ ხორბლის მოცულობას, რომელიც ბიოსაწვავის წარმოებაზე იქნება დახარჯული [2].

შიმშილის პრობლემამ დღეისათვის გლობალური ხასიათი მიიღო. სასურსათო უსაფრთხოება განეკუთვნება ფუნდამენტურ სოციალურ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ პრობლემათა კატეგორიას. სურსათს, როგორც სიცოცხლის მთავარ კომპონენტს, სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს, თანამედროვე მსოფლიოსათვის სასურსათო პრობლემა მეტად აქტუალურია, რადგან მოსახლეობის მატება ადეკვატურ ზეგავლენას ახდენს სურსათზე მოთხოვნილების ზრდაზეც.

საკვების გაძვირების ზემოთ განხილული ორი მიზეზებთან ერთად, არანაკლები მნიშვნელობისაა

მიწასთან დაკავშირებული პრობლემა. მოსახლეობის ზრდასა და საკვებით უზრუნველყოფას შორის წინააღმდეგობა განსაკუთრებით ვლინდება, როცა ვეხებით მიწის რესურსის გამოყენების საკითხს. კერძოდ, ერთი მხრივ მოსახლეობის სურსათზე მოთხოვნილების გაზრდა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების ზრდას მოითხოვს, ხოლო, მეორე მხრივ, ადგილი აქვს ნაყოფიერი მიწების შემცირებას, როგორც ხარისხობრივად, ასევე რაოდენობრივი თვალსაზრისით.

სასურსათო პროდუქციის წარმოების გასაფართოებელი ბუნებრივი რესურსები მსოფლიოში უკიდურესად შეზღუდულია. მათი განაწილების საკითხი ყოველთვის და ყველგან ძირითად პრობლემას წარმოადგენდა. იგი უფრო გამწვავდება მომავალში. მკვლევართა აზრით, შესაძლებელია მოკლე ხანში კაცობრიობა სურსათის მწვავე დეფიციტის წინაშე აღმოჩნდეს, ვინაიდან ადამიანის მოთხოვნილება მზარდია, სურსათის წარმოების რესურსები შეზღუდულია. საქართველოშიც 1990-2013 წლების დინამიკას თუ გადაეხედავთ მკვეთრად გაუარესდა მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფა (ცხრ. 1).

XXI საუკუნეს კაცობრიობა სასურსათო პრობლემის სერიოზული გამწვავებით შეხვდა. თუ ამჟამად დედამიწაზე შიმშილობს 850 მილიონი კაცი, ექსპერტთა ვარაუდით უახლოეს ათწლეულში მათი რაოდენობა მილიარდზე მეტი იქნება.

არსებითი ფაქტორი, რამაც შეუძლია საფრთხე შეუქმნას დედამიწის მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფას, არის სახნავი მიწების ფართობების სისტემატიური შემცირების ტენდენცია.

მიწის რესურსს ადამიანის ცხოვრებასა და საქმი-

ანობაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. მიწათმოქმედებაში შრომის საბოლოო შედეგი – მოსავალი დამოკიდებულია მიწის ნაყოფიერებაზე.

მიწა სიცოცხლის, ხალხთა კეთილდღეობის საფუძველია, მიწის გარეშე ვერ განვითარდება მრეწველობის ვერანაირი დარგი.

მიწის ფართობის გაზრდა შეუძლებელია, პირიქით როცა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობი (რომელიც მოსავალს იძლევა) სისტემატიურად მცირდება, რასაც რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს:

1. სასოფლო-სამეურნეო მიწები ხშირად გამოიყენება არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებისათვის, მაგ. ქალაქის მშენებლობისათვის, სამრეწველო ობიექტებისათვის, აეროდრომების, გზების და ა.შ. დანიშნულებისათვის, რაც სახნავ მიწებს აკლდება;
2. სახნავი მიწების შემცირების მნიშვნელოვანი ფაქტორია წყლისმიერი და ქარისმიერი ეროზია, დაჭაობება, მეორადი დამლაშება და ა.შ. ბოლო 100 წელიწადში პლანეტის სასოფლო სამეურნეო ფონდმა მარტო ეროზიის გამო დაკარგა სახნავი მიწების 27%. საერთო ჯამში, კაცობრიობის ისტორიაში სახნავი მიწების დანაკარგი 2 მლრდ ჰა-ს შეადგენს, ანუ უფრო მეტს, ვიდრე დღეს დამუშავებაშია. ხმელეთის ტერიტორია, რომელიც დაკავებულია სოფლის მეურნეობით, შეადგენს 133866 მლნ ჰა-ს, აქედან სახნავი და მრავალწლიანი კულტურებით დაკავებულია მხოლოდ 11%, 20% უკავია სათიბ-საძოვარებს. ე.ი. მოსავალს

გვაძლევს პლანეტის მიწის მხოლოდ მესამედი.
მსოფლიოს მიწის რესურსების სტრუქტურა ასეთია:

- ა) ძლიერ ცივი კლიმატი – 20%;
- ბ) ძლიერ მშრალი კლიმატი – 20%;
- გ) ძლიერ დაქანებული ფერდობები (მთიანეთი) 20%;
- დ) მცირე სისქის ნიადაგები – 10%;
- ე) სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების – 10%;
- ვ) სათიბ-საძოვრები, ტყეები – 20%;

უახლესი ცნობებით, პოტენციურად სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისათვის გამოიყენება მსოფლიოს მიწების 2.7 მლრდ ჰა (ე.ი. 27 მლრდ კვ. კმ), მაშინ, როდესაც ცოტა ხნის წინ ის უდრიდა 3.2 მლრდ ჰა-ს. დღეისათვის მსოფლიოში იხენება 1.5 მლრდ ჰა, ე.ი. პლანეტის გამოსადეგი მიწის ფონდის თითქმის ნახევარზე მეტი.

3. ბოლო დროს სახნავი მიწების შემცირება ხდება გაუდაბნოების გამო. ასე, მაგალითად: ბოლო 50 წელიწადში საჰარის უდაბნომ „ჩაყლაპა“ მეზობელი მიწების 650 ათასი კვ.კმ, რომელიც ადრე მიწათმოქმედებაში გამოიყენებოდა.

სუდანის უდაბნოს საზღვრები 20 წლის განმავლობაში სამხრეთის მიმართულებით 100 კილომეტრით გაიზარდა.

ჩილეში ორმოციანი წლების გვაღვებმა გამოიწვია ატაკამის უდაბნოს გაფართოება 80-160 კმ-ით, წელიწადში 2.5 კმ სიჩქარით.

აზიაში უდაბნო ტარი თავის საზღვრებს ყოველ წე-

ცხრილი 1 მოსახლეობის ერთ სულზე წარმოებული პროდუქციის მოცულობა (კგ) [5]

პროდუქცია	1990	1995	2000	2003	2008	2010	2011	2012	2013	2013 წელი 1990 წლის მიმართ
მარცვლეული	122	109	91	169	107.8	90.9	49.7	84.4	107.7	1.1-ჯერ შემცირდა
ხორბალი	47	16	19	51	18	12	22	18	18	2.6-ჯერ შემცირდა
სიმინდი	49	81	64	106	75	32	60	59	81	32 კგ-ით გაიზარდა
კარტოფილი	54	74	66	96	44	51	61	56	66	12 კგ-ით გაიზარდა
ბოსტნეული	88	93	94	98	38	39	41	44	46	2-ჯერ შემცირდა
ჩაის ფოთილი	92	7.1	9.7	5.8	1.2	0.8	0.65	0.57	0.61	151-ჯერ შემცირდა
ხილი	108	70.8	96	59.8	36	28	42	35	48	2.3-ჯერ შემცირდა
ყურძენი	126.6	78	47	46	40	27	35	32	50	2.5-ჯერ შემცირდა
ხორცი	31	24	24	20	13	13	11	9	11	2.8-ჯერ შემცირდა
რძე (ლიტრი)	121	100	138	168	146	132	129	131	135	14%-ით გაიზარდა
კვერცხი (კაღი)	141	57	80	97	100	100	107	106	110	1.3-ჯერ შემცირდა

ლიწადს 1 კმ-ით აფართოვებს.

ინდოეთი და პაკისტანი ყოველწლიურად კარგავს ნაყოფიერი მიწების 130 კე.კმ-ს.

4. მოსავლიანობის შემცირების არანაკლებ მნიშვნელოვანი მიზეზია ნაყოფიერი მიწების დეგრადაცია. დღეისათვის ცნობილია, რომ მსოფლიოს სახნავი მიწების ნაყოფიერება საგრძნობლად დაეცა. ისინი ვეღარ იძლევიან ისეთ უხვ მოსავალს როგორც იძლეოდნენ რამდენიმე წლის წინ [4].

პლანეტის მოსახლეობა კი იზრდება ყოველ წელიწადს თითქმის 100 მლნ ადამიანით, რომელთა ნორმალური ცხოვრება მოითხოვს საცხოვრებელი სახლების, გზების, საწარმოების და ა.შ. მშენებლობას, რისთვისაც ზოგადად თითო ადამიანს სჭირდება 0.1 ჰა მიწის ფართობი, ანუ მთლიანობაში მწყობრიდან გამოდის ყოველ წელიწადს დაახლოებით 10 მლნ ჰა. სურსათის საწარმოებლად საშუალოდ მოსახლეობის ერთ სულზე გამოიყენება 0.4 ჰა სახნავი მიწა. ეს იმას ნიშნავს, რომ სტაბილური მოსავლისათვის ყოველ წელიწადს დამატებით 50 მლნ ჰა-ს ათვისებაა საჭირო. თუ ახლა დახნულია 1,5 მლრდ ჰა, და ამას უნდა დაემატოს 50 მლნ ჰა, გამოდის, რომ მოხმარებაში უნდა იყოს იმაზე მეტი მიწა, ვიდრე დღეს არის – რაც პრაქტიკულად შეუძლებელია, ამიტომ შესაძლებელია კაცობრიობა დადგეს მიწის რესურსების ამოწურვის ფაქტის წინაშე.

ჩვენდა სამწუხაროდ, სამომავლოდ, სურსათის

გაძვირების პროცესი შეუქცევადია, რადგანაც ახლა მსოფლიოში სიმინდის ფასი (150 დოლარი/ტონა) 50%-ით აღემატება 2006 წლის ფასს, ხოლო მარცვლეულზე მოთხოვნა წლიურად 1-12%-ით იზრდება.

სასურსათო პრობლემა მსოფლიო გლობალურ პრობლემათა კატეგორიას მიეკუთვნება, რომლის გადაწყვეტა ორგანულადაა დაკავშირებული პოლიტიკურ, სოციალურ-ეკონომიკურ და ეკოლოგიურ ფაქტორებთან. ამიტომ, აღნიშნული პრობლემების გლობალური მასშტაბისა და მიწის, როგორც სასურსათო უზრუნველყოფის განსაკუთრებული და შეუცვლელი ფაქტორის მნიშვნელობის გათვალისწინებით, საჭიროა ეს საკითხი საერთაშორისო დონეზე გადაწყდეს. საჭიროა დაწესდეს მონიტორინგი მსოფლიო მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენებაზე, მაქსიმალურად აიკრძალოს მარცვლეული კულტურების ტექნიკური მიზნებისათვის გამოყენება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პ. კოლუაშვილი, შიმშილის პრობლემას გლობალური განზომილება გააჩნია, 2010.
2. ს. ბუჩუკური, გამოწვევები საქართველოს განვითარებისათვის, თბ., 2010.
3. თ. ჩხეიძე, სასურსათო უსაფრთხოება და მიწის პრივატიზაცია საქართველოში, ჟურნ. „სოციალური ეკონომიკა“, 2003, №5.
4. В. Рочинский , Земельные ресурсы – Ч и П. М. 1982, № 1.
5. ნ. ჭითანავა, საქართველოს სოფლის მეურნეობა, ტრანსფორმაცია პრობლემები პერსპექტივები, თბ., 2015. გვ. 81.

3.2 მიწა და სიღარიბის დაკლევის პრობლემა

სიღარიბე მსოფლიოს უაღრესად აქტუალური და მწვავე პრობლემაა. ეს მტკივნეული მოვლენა განსაკუთრებით ეკონომიკურად სუსტად განვითარებული ქვეყნებისთვისაა დამახასიათებელი. ღარიბი ქვეყნების მოსახლეობა ვერ იკმაყოფილებს საკვებ პროდუქტებზე მოთხოვნილებას, რის გამოც მსოფლიოში მილიონობით ადამიანი შიმშილობს. სიღარიბე - შიმშილი - უმუშევრობა ეს ჯაჭვი ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული რგოლია.

საერთაშორისო კრიტერიუმებით, ღარიბად ითვლება ადამიანი (ოჯახი), რომელიც თავისი შემოსავლებით ვერ იკმაყოფილებს ცხოვრებისათვის საჭირო ყველა პირობას. სიღარიბის ზღვარს უწოდებენ მდგომარეობას, როდესაც ადამიანი (ოჯახი) თავისი შემოსავლით მხოლოდ საარსებო მინიმუმს უზრუნველყოფს, ხოლო ადამიანი (ოჯახი), რომელიც ვერც საარსებო მინიმუმს უზრუნველყოფს, ითვლება სიღარიბის ღონის მიღმა (ანუ ღატაკად). დღეისათვის მიღებულია, რომ თუ ადამიანს შეუძლია დღეში 2 აშშ დოლარის დახარჯვა, იგი ითვლება სიღარიბის ზღვარს მიღმა, ხოლო თუ ადამიანს დღეში 1 დოლარზე მეტის დახარჯვა არ შეუძლია, იგი ღატაკის კატეგორიას მიეკუთვნება. ასეთი ღატაკი მოსახლეობის ხვედრითი წილი, 1990–2003 წლების მონაცემებით, შეადგენდა მაღლის რესპუბლიკაში 72,3%-ს, ნიგერიაში 70,2%-ს, ცენტრალურ აფრიკის რესპუბლიკებში 66,6%-ს, მადაგასკარში 61,0%-ს და ა. შ.

სიღარიბის დონე მაღალია არა მარტო აფრიკასა და ლათინური ამერიკის განვითარებად ქვეყნებში, არამედ პოსტსაბჭოთა ქვეყნებშიც, რომლებიც დაადგნენ საბაზრო ეკონომიკის გზას, მათ შორის გამონაკლისი არც საქართველოა. მიუხედავად იმისა, რომ სიღარიბის პრობლემას საქართველოში განსაკუთრებული ყურადღება ჯერ კიდევ 2003 წელს მიექცა, როცა მსოფლიო ბანკისა და გაეროს გაერთიანებული პროგრამით საქართველოს მთავრობამ სიღარიბის დაძლევის პროგრამის შექმნაზე მუშაობა დაიწყო. მიღებულ იქნა პროგრამა - „ეკონომიკური განვითარებისა და სიღარიბის დაძლევის“ შესახებ. საგანგაშოა ის მდგომარეობა, რომ აღნიშნული პროგრამის „წარმატებით“ განხორციელების შემდეგ არა თუ იკლო ქვეყანაში ღარიბი მოსახლეობის რაოდენობამ, არამედ, კიდევ უფრო იმატა. საქართველოში მოსახლეობის უმეტესობას არ შეუძლია დაიკმაყოფილოს სურსათზე ფიზიოლოგიური მოთხოვნილება, რისთვისაც საჭიროა დღეღამეში 2500 კკალორიის სურსათის მიღება. სურსათი კი, როგორც ცნობილია, სასიცოცხლო უზრუნველყოფის მთავარი კომპონენტია.

დღეისათვის საქართველო ერთ-ერთ ღარიბ ქვეყნად რომ ითვლება, ამის მიზეზი ისიცაა, რომ ქვეყნის მოსახლეობის 50%-ზე მეტი უმუშევარია და ვინც მუშაობს მცირე ხელფასს იღებს, რომელიც ვერ აკმაყოფილებს საარსებო მოთხოვნებსაც კი, სამწუხაროდ ქვეყნის მშპ-ის მოცულობამ ჯერაც ვერ მიაღწია XX ს. 80-იანი წლების მაჩვენებლებსაც კი.

საქართველოს კომპეტენტური ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ სიღარიბის შემცირება უნდა მოხდეს არა იმდენად შემოსავლების გადანაწილებით, არამედ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების გზით. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება კერძო სექტორის განვითარების გარეშე შეუძლებელია. სწორედ კერძო სექტორის განვითარება უწყობს ხელს დასაქმების ზრდას, დასაქმებულთა შემოსავლების ამაღლებას და ამ გზით სიღარიბის შემცირებას.

ნებისმიერი ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებას საფუძვლად უდევს იმ ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალის ოპტიმალურად გამოყენება, რომელიც ქვეყანას გააჩნია. ბუნებრივ რესურსებს წარმოადგენს მიწა, წყალი, ტყე, სასარგებლო წიაღისეული და სხვა. თანამედროვე პირობებში ცალკეული ქვეყნისათვის აღნიშნულ ფაქტორს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი ქვეყნები უპირატესობით სარგებლობენ მაღალტექნოლოგიურ, მაგრამ ბუნებრივი რესურსებით ღარიბ ქვეყნების მიმართ. საერთოდ, ბუნებრივი რესურსების გარეშე შეუძლებელია არა თუ ეკონომიკის განვითარება, არამედ არსებობაც კი.

მიწას, როგორც წარმოების ძირითად საშუალებას კაცობრიობა თავის არსებობის შესანარჩუნებლად იყენებს. მიწის მოსავლიანობა დამოკიდებულია ნიადაგის ნაყოფიერებაზე. ნიადაგი ქვეყნის, ერის სიმდიდრეა, აკადემიკოსი ე.ვ. დოკუჩაევის აზრით, ნიადაგი უფრო ძვირფასია, ვიდრე წიაღისეული,

ქვანახშირი, ოქროც კი. ადამიანს შეუძლია იარსებოს ოქროს გარეშე, ნიადაგის გარეშე კი არა [4].

პლანეტაზე სიცოცხლის გასაგრძელებლად როგორც ავლნიშნეთ აუცილებელია სურსათი, რომლის წყაროს წარმოადგენს ეკლური ბუნება და სოფლის მეურნეობა. დედამიწაზე საკვებად ვარგისი მცენარეების 80 ათასი სახეობიდან სოფლის მეურნეობაში გამოიყენება 30, აქედან მხოლოდ 4 კულტურა – ხორბალი, ბრინჯი, სიმინდი, კარტოფილი იძლევა უფრო მეტ სასურსათო პროდუქტს, ვიდრე ყველა სხვა ერთად აღებული.

საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემების მიხედვით (2006-2014) საქართველოს მოსახლეობა ვერ იკმაყოფილებს ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებებს ადგილობრივი სამამულო წარმოების საკვებით საშუალოდ 50%-თაც კი. ეს მაშინ, როდესაც ჩატარებულ სამეცნიერო – კვლევითი მუშაობის შედეგად დადგენილია, რომ ქვეყანაში არსებობს საკმაო სასურსათო პოტენციალი, რომლის რეალიზაცია დამოკიდებულია ადგილობრივი ნიადაგურ-კლიმატური პირობების რაციონალურად გამოყენებასა და აგრარული პოლიტიკის სწორ მიზან-მიმართულ გატარებაზე, რაც სამწუხაროდ, დღეისათვის არასრულყოფილად არის გამოყენებული. საქართველოში საგრძნობლად შეზღუდულმა აგრო-სამრეწველო პროდუქციის წარმოებამ და მოსახლეობის მსყიდველობითუნარიანობის დაქვეითებამ, რასაც ემატება მასობრივი უმუშევრობა, გამოიწვია ისეთი ნეგატიური მოვლენა, როგორიცაა საკვები

პროდუქტების მოხმარების მნიშვნელოვანი დაქვეითება და რაციონის ჰიგიენურ-ფიზიოლოგიური ნორმების დაუცველობა. აქედან გამომდინარე, სამამულო სასურსათო პროდუქციის წარმოების მეკეთრად შემცირებამ, იმპორტით მისი ჩანაცვლება გამოიწვია, რის შედეგადაც სასურსათო ბაზრის 50%-ზე მეტი იმპორტულმა საექვო ხარისხისა და წარმომავლობის პროდუქციამ დაიკავა. არასრულფასოვან კვებას განიცდის (ვიტამინების, ცილების, იოდის და სხვ. ნაკლებობა) მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი, რასაც მიეყავართ შრომისუნარიანობის დაცემამდე, სიღარიბის, არასაკმარისი კვების და ავადმყოფობათა ურთიერთზეგავლენა კი ქმნის ჩაკეტილ წრეს, რაც საუბედუროდ მომავალ თაობებს გადაეცემათ (ნახ.1).

საქართველოში სიღარიბესთან ბრძოლა და მასთან დაკავშირებული პრობლემის გადაწყვეტა უმნიშვნელოვანესი სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანაა, იგი საზოგადოების კეთილდღეობის ამაღლების უზრუნველყოფის ძირითადი პირობაა. ამ ამოცანის დადებითად გადაწყვეტაში დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრარული პოლიტიკის გააქტიურებას, გლეხურ და ფერმერული მეურნეობებისადმი მეტ ყურადღებას და რაც მთავარია, ქვეყნის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების ოპტიმალურ გამოყენებას.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ჩხეიძე, სიღარიბის დაძლევის ეკოლოგიური ასპექტები, პ. გუგუშვილის შრომათა სამეცნიერო კრებული 2010.
2. რ. აბესაძე, სიღარიბე და ეკონომიკური განვითარება, პ. გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან 65-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი საქართველოს ეკონომისტთა სამეცნიერო-პრაქტიკული კომფერენციის მასალების კრებული, თბ., 2009.
3. საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და გარემოს დაცვა, სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, სტატისტიკური პუბლიკაცია თბ., 2010.
4. В. Докучаев, Почвоведение, М., 1924.
5. commersant.ge/?m=5&news_id=17662&cat_id=5

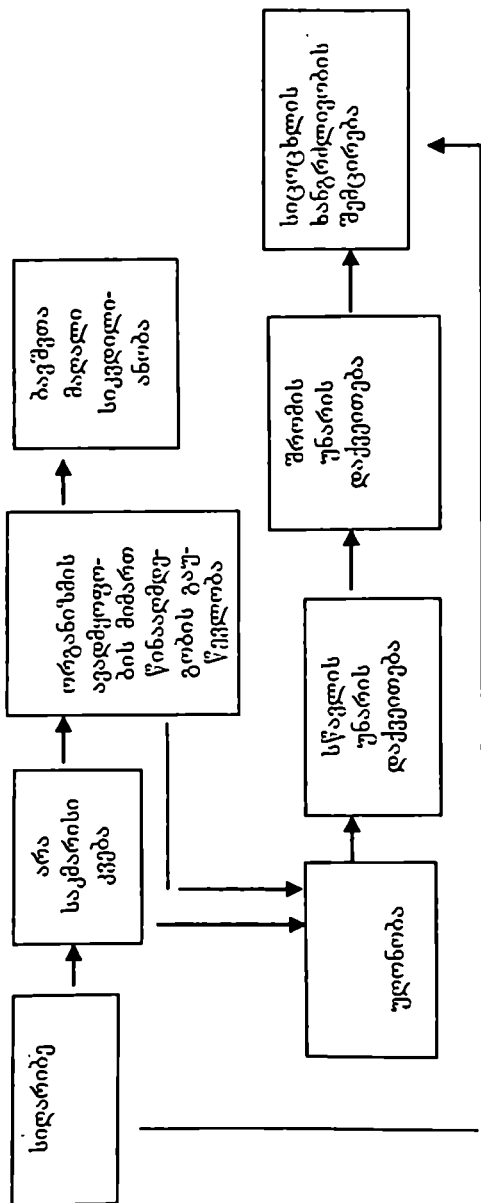
3.3 მიწა და უმუშევრობა სოფლად

მოსახლეობის დასაქმების და უმუშევრობის საკითხი ყველა ქვეყნისათვის პრობლემატურია. ამ მხრივ გამონაკლისი არც საქართველოა. ოფიციალური მონაცემებით, უმუშევრობის დონე საქართველოში საკმაოდ მაღალია და იგი 17% აღწევს (მაშინ როდესაც ევროკავშირის ქვეყნებში ეს მაჩვენებელი საშუალოდ 10%-ია. მაგ. პოლანდიაში 4.4%). საქართველოს ეკონომიკურ დარგთა შორის უმუშევრობის მაღალი დონით განსაკუთრებით გამოირჩევა სოფლის მეურნეობა, რაც განპირობებულია მთელი რიგი ნეგატიური ფაქტორით. ძირითად ფაქტორად, რომელმაც უარყოფითად იმოქმედა სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის დასაქმებასა და უმუშევრობაზე მიგეაჩნია აგრარული რეფორმის პირობებში ხარვეზებით გატარებული მიწის პრივატიზაცია.

ქვეყნის საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლასთან დაკავშირებით, საქართველოში, როგორც ავლნიშნეთ, ჩატარდა აგრარული რეფორმა, რომელმაც აამოქმედა მიწის პრივატიზებით მიწაზე კერძო საკუთრების, იჯარის, გირავნობის კანონები. რეფორმის შედეგად გაუქმდა და დაიშალა მთელი რიგი საცდელ-საჩვენებელი, ჯიშთა გამოცდის, მანქანა-ტრაქტორთა სადგურები და სხვა. გაუქმდა კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები, მათ მფლობელობაში არსებული სავარგულები პატარ-პატარა ნაკვეთებად დაქუცმაცდა და პრივატიზაციას დაექვემდებარა.

პრაქტიკულად, მთლიანად მოიშალა საბჭოთა პერიოდში არსებული საირიგაციო და სადრენა-

ნახაზი 1.
არასრულფასოვანი კვებისა და სიღარიბის ჩაკეტილი წრე

ჟო ქსელები, მანქანა-ტრაქტორთა ამორტიზაციას თან დაერთო ისიც, რომ ლითონის ჯართი უპირველესი მნიშვნელობის საექსპორტო საქონლად იქცა, რამაც ხელი შეუწყო სოფლის მეურნეობის მექანიზაციის სრულ მოშლას. ფუნქციონირება შეწყვიტა ხილ-ბოსტნეულის და საერთოდ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამმუშავებელმა საამქროებმა, რომელთა დანადგარებიც ასევე ჯართად გაიყიდა. მოიშალა აგრონომიული და ვეტერინალური მომსახურება, სოფელი დარჩა სასუქების, შხამკიმიკატების, ვაკცინების, და რაც მთავარია, მათი გამოყენების მცოდნე სპეციალისტების გარეშე.

ბევრ სოფელში მოიშალა და გაუქმდა ინფრასტრუქტურის ისეთი ელემენტები, როგორიც არის საგანმანათლებლო სკოლა, საბავშვო ბაღი, კინო-თეატრი, კლუბი, ბიბლიოთეკა, სამედიცინო პუნქტი.

სოფელში მცხოვრები მოსახლეობის ძირითადი დამსაქმებლების - კოლმურნეობების და საბჭოთა მეურნეობების გაუქმებით მოსახლეობამ დაკარგა სამუშაო ადგილები. კერძო სტრუქტურებმა როგორიც არის მაგ. ფერმერული მეურნეობები, სხვადასხვა მიზეზის გამო, სოფლის მეურნეობაში ფეხი ვერ მოიკიდა, მოსახლეობა ვერ დაასაქმა. საქართველოს სტატისტიკის სამსახურის მიერ 2010წ. 1 კვარტლის მიხედვით, ბიზნესსექტორში დასაქმებულთა რიცხვი, წინა წლის მონაცემებთან შედარებით, 7%-ით შემცირდა.

ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც აგრობიზნესი სოფლად ფერმერული მეურნეობის სახით ვერ განვითარდა, სოფლის მეურნეობის წარმოების რისკიანობაა.

სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, საწარმოთა უდიდესი ნაწილი, რომლებმაც საანგარიშო წელი ზარალით დაამთავრეს ძირითადად სოფლის მეურნეობში იყო. ყველა ქვეყნის აგროსექტორი მთავრობის მხარდაჭერით სარგებლობს, რისი თქმაც საქართველოს აგროსექტორზე შეუძლებელი იყო 2013 წლამდე.

აშშ-ში 2008წ. სოფლის მეურნეობისათვის გამოყოფილმა გრანტების თანხამ 10 მლნს, ხოლო 2009წ. 49 მლნს მიაღწია, 2011-2012 წლებში კი დაახლოებით განსაზღვრულია 55-55 მლნ-ის გამოყოფა.

აშშ-ში სოფლის მეურნეობის სუფსიდირება ორი პრინციპით ხდება: ერთი მხრივ, ფერმერებს შეუძლიათ მიიღონ ჩეკები და პირდაპირ ფულადი გზავნილები სახელმწიფო ხაზინისაგან. მეორე მხრივ, სახელმწიფო იყენებს ბერკეტებს საზღვარგარეთელი კონკურენტების მიმართ და ართულებს ანალოგიური იმპორტული პროდუქციის შემოტანას. შედეგად, მომხმარებელი სამამულო პროდუქციას იძენს.

ასევე თურქეთში სოფლის მეურნეობის სექტორი გამოირჩევა მთავრობის მაღალი მხარდაჭერით (ისევე, როგორც ევროკავშირის ქვეყნებში სახელმწიფოს ყოველწლიური სუფსიდირება აგრარული სექტორისათვის 4 მლრდ დოლარს აღემატება).

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის გაანგარიშებით, პროცენტულად სუფსიდირების ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი ახალ ზელანდიასა (თავისი შემოსავლის 2%-ს მთავრობისა და სუფსიდირების სახით იღებს) და ავსტრალია-

ში (4%) ფიქსირდება, აშშ-ში ეს მაჩვენებელი 16%, კანადაში - 22%-ს, ევროკავშირის ქვეყნებში - 32%-ს, ხოლო ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი ამ მხრივ შვეიცარიას ააქვს და ის 68%-ს შეადგენს [4].

ფერმერებისთვის ასეთი მხარდაჭერა საკითხის ერთი მხარეა. მეორე, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის, რომ მთავრობის ასეთი თანადგომით უზრუნველყოფა ფერმერულ მეურნეობათა ნაწილის თანადათანობით ევოლუციაა წარმოების ინდუსტრიული ორგანიზაციის მიმართულებით. მათი რაოდენობა, არც თუ ბევრია, მაგრამ ისინი ზოგიერთი სახეობის სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ [7, გვ11].

საქართველოს სოფლის მოსახლეობის მიწით უზრუნველყოფის სტატისტიკური მაჩვენებელი როგორც უკვე ავლნიშნეთ მეტად დაბალია და ჩამოუვარდება მრავალი ქვეყნის შესაბამის მაჩვენებელს.

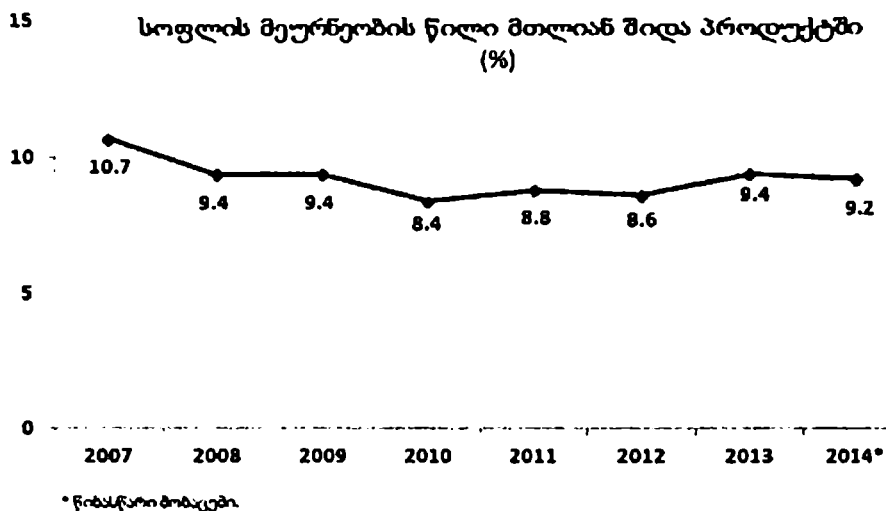
მიუხედავად მიწის ნაკვეთების სიმცირისა, ფართობების გარკვეული ნაწილი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის უქონლობის გამო, დაუმუშავებელი და აუთვისებელია.

ოფიციალური მონაცემებით, საქართველოს მოსახლეობის 47% სოფლად ცხოვრობს. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია ქვეყნის ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის 3/5-ზე მეტი. ამასთან, კატასტროფულად მცირდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მოცულობა და მისი წილი ქვეყანაში შექმნილ დამატებულ ღირებულებაში.

1996 წ. სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წილი

მთლიან ეროვნულ პროდუქტში 33%-ზე მეტს შეადგენდა, რომელიც 2009 წლისთვის 4-ჯერ შემცირდა და 9,3%-ს არ აღემატება. ხოლო, სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში 2008-2014 წლის სტატისტიკის მიხედვით ასეთია - გრაფიკი 1 [8].

გრაფიკი 1

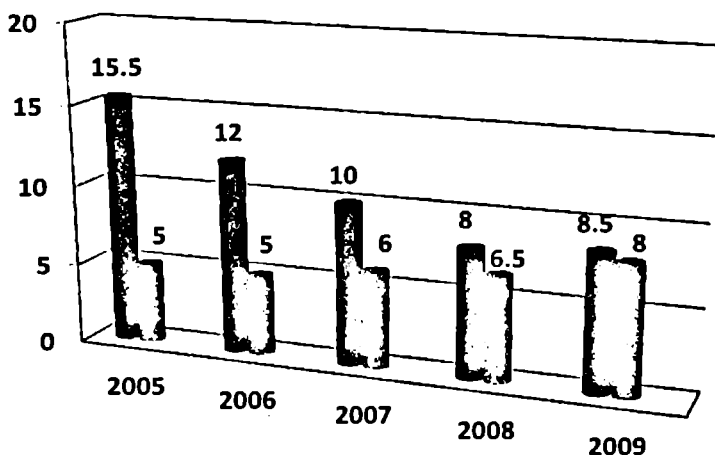
უმუშევრობა განსაკუთრებით მტკივნეულად აღიქვა გურია-სამეგრელოს რეგიონმა. ამ რეგიონში მოსახლეობის ძირითადი დამსაქმებელი ჩაის კულტურა იყო. ჩაის კულტურის მოვლით, მოყვანა-კრეფით დასაქმებული მეჩაიეები ეკონომიკურად უზრუნველყოფილნი იყვნენ. მაგრამ მას შემდეგ, რაც აიჩეხა აკადემიკოს ქსენია ბახტაძისა და სხვა გამოჩენილი სელექციონერების მიერ რუდუნებით გამოყვანილი უნიკალუ-

რი ქართული ჩაის კლანტაციები, ჩაის ფოთლის მკრეფავენის საჭიროება აღარ იყო. ასეთივე ბედი ეწია საქართველოში მეაბრეშუმეობასაც. მეაბრეშუმეობას, როგორც უნიკალურ და შემოსავლიან დარგს, საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი ეკავა. განსაკუთრებით იმერეთის რეგიონის მოსახლეობას დაეტყო მეაბრეშუმეობის, როგორც დარგის სოფლის მეურნეობის წარმოებიდან ამოღება. იმერეთის თითქმის ყველა ოჯახი დასაქმებული იყო მაღალანაზღაურებადი აბრეშუმის ჭიის მოვლა-პატრონობით და ოჯახი იღებდა სოლიდურ დამატებით შემოსავალს.

მიუხედავად ყოველივე აღნიშნულისა, სტატისტიკური მონაცემებით, ყველაზე მეტი დასაქმებული სწორედ სოფლის მეურნეობაშია, რადგან მათ გააჩნიათ საკარმიდამო მიწის ნაკვეთები.

ოფიციალური მონაცემებით, 2003წ-ის შემდეგ სოფლის მეურნეობრივი წარმოება შემცირდა 15%-ით. ასევე შემცირდა შრომის მწარმოებლურობა და სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მშპ-ში. ეკონომიკური ზრდა არ შეინიშნება სოფლის მეურნეობაში, მიუხედავად იმისა, რომ დასაქმებულთა დიდი ნაწილი სწორედ სოფლის მეურნეობაზე მოდის (გრაფიკი 2).

სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან მშპ-ში და
უმუშევრობა სოფელში (%) [3]

 სოფლის მეურნეობის წილი მშპ-ში

 უმუშევრობა სოფელში

საქართველოს სტატისტიკის სამსახურის მიერ დასაქმებულად ითვლება პირი, რომელიც ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას მოგების, შემოსავლის მიღების მიზნით, მიუხედავად შემოსავლის ოდენობისა, საქმიანობის ტიპისა და ხანგრძლივობისა. თუ პირმა გამოკითხვის წინა 7 დღის განმავლობაში ერთი საათი მაიც იმუშავა შემოსავლის მიღების მიზნით დასაქმე-

ბულად ითვლება. ამ კატეგორიაში შედის 15 წლის და უფროსი ასაკის პირები. ზედა ასაკის ზღვარი დაწესებული არ არის. აქედან გამომდინარე პენსიონერები, რომელთა პენსიის ოდენობა საარსებო მინიმუმზე ნაკლებია და მიუხედავად ხანდაზმულობისა თავის გადასარჩენად იძულებულნი არიან ეძებონ დამატებითი შემოსავალი, დროებითი სამუშაო კი თუნდაც ერთი საათი კვირაში დასაქმებულად ჩათვლის საფუძველი ხდება. (მაგ. თავის მიწის ნაკვეთზე). ასევე, ყველა თვითდასაქმებული რომელიც კვირაში ერთ საათს მაინც იმუშავეს დასაქმებულად ითვლება, რაც, ჩვენის აზრით, არ არის მართებული.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ უმუშევრად უნდა ჩაითვალოს, ყველა ის პირი (15 წლის ზევით საპენსიო ასაკამდე), რომლებიც არ არიან დასაქმებულნი არ აქვთ შემოსავალი თუნდაც საარსებო მინიმუმის ტოლი და ეძებენ სამუშაოს. თუ ასეთი კრიტერიუმით ვიხელმძღვანელებთ, მაშინ საქართველოში უმუშევარი 16%-ზე მეტი აღმოჩნდება.

შექმნილი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამოსავალი მოსახლეობამ სხვადასხვაგვარად გამონახა, ზოგმა მიატოვა საერთოდ სოფელი და ქალაქს მიაშურა (რასაც ხელი შეუწყო გლობალურმა ურბანიზაციის პროცესმა). განსაკუთრებით ქალებმა დატოვეს ოჯახები და წავიდნენ საზღვარგარეთ, საიდანაც ეხმარებიან ოჯახის წევრებს.

სოფელი დატოვა ახალგაზრდა ბავშვიანმა ოჯახებმა (სკოლებისა და საბავშვო ბაღების შემცირების

გამო): სოფლები დაცარიელდა. სოფლად საცხოვრებლად დარჩენილია მოსახლეობის არააქტიური ნაწილი (უმთავრესად მოხუცები), რომელთა შრომის მწარმოებლურობა მეტად დაბალია.

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დასავლეთ საქართველოს რეგიონებში უმუშევრობისა და სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთი გზა, პირველ რიგში, ინფრასტრუქტურის, ჩაის კულტურისა და მეაბრეშუმეობის აღდგენაა, რომელიც დაასაქმებს მოსახლეობას, ქალებს დააუბრუნებს ოჯახებში, ხოლო ქვეყანას გაუჩენს ძვირადღირებულ საექსპორტო ნედლეულს, რაზედაც ჯერ კიდევ წინა საუკუნეში მიგეითითებდა ილია ჭავჭავაძე.

„მიწის და ხელის მოცდენა იმისთანა ფასმოკლე ჭირნახულისთვის, როგორიც მაგალითად პურია (კონკრეტულ შემთხვევაში სიმინდი თ. ჩ.) ჩვენის ფიქრით, დიდი შეცდომაა, პურს თუ უწინ როცა კარჩაკეტილები ვიყავით, თავისი საბუთი ჰქონდა, ეხლა მისი მოყვანა ჩვენთვის არავითარი ანგარიშია...

სულ სხვა იქნებოდა, რომ რუსეთში შეგვეტანა იგი ჭირნახული, რომელიც რუსეთის ჰავისა და მიწის მიზნით, იქ არ მოდის და სხვა ქვეყნიდან შემოგვაქვს და რუსეთიდან გვაზიდინა. ამ შემთხვევაში გამორჩენა დიდი იქნებოდა. ჯერ ერთი ესა, რომ სასყიდელი უფრო იაფად დაგვიჯდებოდა და მეორე ჩვენი გასაყიდი უფრო მეტს ხეირს მოგვცემდა, უფრო მეტს ამოიღებდა, ანუ უკეთ ვსთქვათ, ის გარჯა, ის ჰავა და მიწა, რასაც ახლა იაფად სასყიდ ჭირნახულს

ვახმართ, რომ უფრო ძვირფასს რასმეს მოვახმართო, ორგზის მოგებაში ვიქნებით” [2].

ბოლო პერიოდში, საქართველოს მთავრობამ ყურადღება მიაქცია ქვეყნის აგროსექტორში შექმნილ სიტუაციას და მდგომარეობის გამოსასწორებლად განახორციელა მთელი რიგი ღონისძიებები. ასე, მაგ. ა/წ. აპრილის თვეში საქართველოში შემოიტანეს 150 ტრაქტორი “ბელარუსი”, სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობას დაურიგდა ერთჯერადი დახმარება 30 ლარი ვაუჩერის სახით, ასევე გლეხის მიერ მოყვანილ პირველად სოფლის მეორნეობის პროდუქტზე მოიხსნა დღგის გადასახადი. აქედან გამომდინარე, იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ თანდათან აღდგება სოფლად მოშლილი ინფრასტრუქტურა, სოფელი დაიბრუნებს თავის ფუნქციას, რაც სასიკეთოდ წაადგება მთელ ქვეყანას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ჩხეიძე, მიწის რესურსების ოპტიმალურად გამოყენება, როგორც სიღარიბის დაძლევის სა-წინდარი, პ. გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეც. კონფ. მასალები, 2010.
2. ი. ჭავჭავაძე, თხზ. ტ.VII, 1956, გვ. 64-65.
3. გ. ძნელაძე, საქართველოს ანტიკრიზისული რე-ფორმების 2010 წლის კურსი - შეიცვალა თუ არა მიმართულება ვექტორმა? – სსკგც-ს ბიულეტენი №118, 2011წ.
4. banksandfinance.ge/village/1944-სოფლის-მეურნეობა.html – კრიზისმა მსოფლიოში სოფლის მეურნეო-ბის დაფინანსება გაზარდა ...
5. european.ge –სოფო ბუჩუკური, ქართული სოფელი, 2011-03-03 european.ge/?page=statistics&id=61
6. რ. აბესაძე, უმუშევრობასთან დაკავშირებული ზო-გიერთი განმარტების შესახებ, პ. გუგუშვილის ინ-სტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული თბ., 2009.
7. რ. გოგოხია, გ. კილასონია, ფერმერული მეურნე-ობის ჰორიზონტები, თბ., 1999, გვ. 80
8. საქსტატი 2014.

3.4 მიწის გადასახადის საკითხისათვის

საქართველოს საგადასახადი კოდექსი (1997 წ.), რომელიც არეგულირებს ქვეყანაში საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, ცალკეულ კონკრეტულ შემთხვევაში ამჟამად საჭიროებს დახვეწა-სრულყოფას. ამ კონტექსტით გვინდა შევეხოთ ერთ შემთხვევას, რომელიც დაბეგარის თვალსაზრისით, მოითხოვს გაანალიზებას და დაზუსტებას. კერძო, საკითხი ეხება მიწის გადასახადს.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 54-ე მუხლის 1-ელ პუნქტში აღნიშნულია, რომ „ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენებულ ძირითად საშუალებათა საამორტიზაციო ანარიცხები გამოქვითვას ექვემდებარებიან“. ამავე მუხლის მე-2 პუნქტში ეკითხულობთ, რომ „ამორტიზაციის თანხა არ დაერიცხება მიწას, ხელოვნების ნიმუშებს, არაამორტიზებად აქტივებს, და კონსერვაციის რეჟიმზე გადაყვანილ ძირითად საშუალებებს“ [6].

მაშასადამე, იმ ძირითად საშუალებათა შორის, რომლებიც ეკონომიკურ საქმიანობაშია გამოყენებული და ამორტიზაციას ექვემდებარება, არ არის მოხსენიებული მიწა, რადგან მიწა მიჩნეულია არაამორტიზებად ძირითად საშუალებად, რაც ჩვენი აზრით, არ არის სწორი.

ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენებული მიწა როგორც სოფლის მეურნეობის წარმოების ძირითა-

დი საშუალება, თუმცა სპეციფიკურად, მაგრამ ასევე განიცდის ამორტიზაციას, ამიტომ, მასაც უნდა გამოექვეთოს ამორტიზაციის დანარიცხები, როგორც სხვა ამორტიზებად ძირითად საშუალებას. ამ მოსაზრების რეალურ საფუძველს ადასტურებს შემდეგი ფაქტობრივი მონაცემები.

საჭიროა გათვალისწინებული იქნეს, რომ მიწა არ არის ნიადაგი. სოფლის მეურნეობის ძირითადი წარმოების საშუალება არის ნიადაგი და არა მიწა. ნიადაგი თავისი ნაყოფიერებით განსხვავდება უნაყოფო მიწისგან. ნიადაგი კი გახლავთ ამორტიზებადი წარმოების საშუალება. აღნიშნულ როლს მიწა, უფრო სწორად მიწის ზედა ფხვიერი ნაწილი – ნიადაგი ასრულებს მისი ნაყოფიერების გამო. ნიადაგის საკვებ ნივთიერებათა რაოდენობა და ფიზიკური მდგომარეობა ცვალებადია, რაც დამოკიდებულია, ერთი მხრივ, კლიმატურ პირობებზე და მის გამომფიტავ მოქმედებაზე (ქარი, წვიმა და ა.შ.), ხოლო მეორე მხრივ, ეკონომიკურ საქმიანობაში ნიადაგის გამოყენების ინტენსივობაზე (ნიადაგის დამუშავების ტექნოლოგია, ქიმიური მელიორაცია და ა.შ.). ნიადაგის დამუშავება (ნიადაგის მოხვნა, გაფხვიერება) ერთი და იმავე ფართობზე ერთი სახეობის მცენარის წლების მანძილზე დარგვა-მოყვანა, პირუტყვის ძოვება, მძიმე გაბარიტიანი სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-იარაღების გამოყენება და ა.შ., იწვევს ნიადაგის სტრუქტურის რღვევას, მის დამტვერიანებას ან დატკეპვნას, საკვები ელემენტებით გაღარიბებას, ფიზიოლოგიურ სიმ-

შრალეს და ა.შ. ასეთ შემთხვევაში ნიადაგი კარგავს ნაყოფიერების უნარს და სხვადასხვა ხარისხით იფიტება. ამიტომ, ყოველი სამეურნეო ციკლის შემდეგ საჭირო ხდება ნიადაგის დაკარგული ნაყოფიერების აღდგენა (სასუქების შეტანა, მორწყვა, დაშრობა, გაფხვიერება, დასვენება და ა.შ.). თუ არ ჩატარდა აღდენითი სამუშაოები გამოფიტული და დარღვეული სტრუქტურის მქონე ნიადაგი მოსავლის მოცემის უნარს თანდათანობით დაკარგავს და საბოლოოდ უნაყოფო ნიადაგად გადაიქცევა, რომელიც სოფლის მეურნეობის წარმოებაში გამოსაყენებლად უვარგისი გახდება, გამოითიშება სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვიდან და მიგდებული მიწების ჯგუფში გადავა.

უძველესი დროიდან, როდესაც ადამიანმა ხელი მიჰყო მიწათმოქმედებას, შეამჩნია, რომ მიწა რამდენიმე წლის შემდეგ, მოსავლის მოცემის უნარს კარგავდა. ადამიანი იძულებული იყო მიეტოვებინა ასეთი ნაკვეთი და გადასულიყო ახალ, ჯერ კიდევ დაუმუშავებელ ფართობზე (მაგრამ, მოსახლეობის ზრდის გამო აუთვისებელი ფართობები აღარ დარჩა და შეიქმნა გამოფიტული ნიადაგების ნაყოფიერების აღდგენის აუცილებლობა).

თანამედროვე პირობებში, ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენების შედეგად, მიწის საწარმოო თვისებების გაუარესება-დაქვეითების შესახებ მიწათმოქმედებაში უამრავი ტერმინი და გამონათქვამი გაჩნდა, რომელიც მიგვანიშნებს მიწის გამოყენების შედეგად მისი „გაცვეთის“ ხარისხის დიფერენცირებაზე. მაგ.

მიწა დავარგებული, დეგრადირებული, ეროზირებული, გამოფიტული, გადამეტხნული, ძველნასენი, მიგდებული, უვარგისი, მჭლე და ა.შ. ყველა ეს ტერმინი ექსპლუატაციის შედეგად მიწის (ნიადაგის) „ცვეთის“. ე.ი. ნიადაგის ძირითადი საწარმოო თვისების – ნაყოფიერების დაქვეითების გამომხატველია. მაგ.: ნიადაგმცოდნეობისა და აგროქიმიის განმარტებით ლექსიკონში დეგრადირებული ნიადაგი შემდეგნაირად არის განმარტებული „ადამიანის სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის შედეგად ტიპიურთან შედარებით გაუარესებული თვისებების მქონე ნიადაგი“. გამოფიტული ნიადაგის შესახებ აღნიშნულია: „... საკვები ელემენტებისაგან გაღარიბებული ნიადაგი სასუქის შეუტანლად ან არასაკმარის რაოდენობით შეტანის პირობებში სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ხანგრძლივი მოყვანის შედეგად“ და ა.შ [5].

უძველეს ქართულ ძეგლებშიც ეხვდებით ნიადაგის ნაყოფიერების შეფასების გამომხატველ ტერმინებს მაგ.: მსუქანი და ნოყიერი ნიადაგი იწოდება „პოხიერ“, ხოლო გადაღლილი ნიადაგი „უღონო ნიადაგად“ [7] плодородная и бесплодная земля – ს. დ. ჩუბინაშვილი თარგმნის, როგორც ღონიერ და უღონო მიწას [3].

ყველა ზემოაღნიშნული მოსაზრება ნათელჰყოფს, რომ მიწის (ნიადაგის, როგორც სოფლის მეურნეობის წარმოების) ძირითადი საშუალების ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენების შედეგად, საწარმოო თვისების – ნაყოფიერების დაქვეითება სხვა არაფერია თუ არა ამორტიზაცია.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის პირველ ტომში ამორტიზაცია განმარტებულია შემდეგნაირად: „(amortiz – შესუსტება) ამა თუ იმ ქონების ღირებულების თანდათანობითი შემცირება ხმარებით გაცვეთის გამო“ [1].

ასევე, უცხო სიტყვათა განმარტებით ლექსიკონში ვკითხულობთ: „ამორტიზაცია – ძირითადი ფონდების (ნაგებობათა, მოწყობილობათა და სხვა) თანდათანობრივი გაცვეთა, მათი ღირებულების ნაწილ-ნაწილ გადატანა გამომუშაებულ პროდუქციაზე“ [2].

ნიადაგიც მის მიერ გამომუშაებულ პროდუქცია – მოსავალს ნაწილ-ნაწილ გადასცემს საკვებ ელემენტებს და წყალს, ხოლო თვით ნიადაგი იფიტება, ღარიბდება ამ ელემენტებისაგან, ამით ეცემა მისი ნაყოფიერების უნარი, ე.ი. წარმოების პროცესში იგი „ცვდება“.

მიწის, როგორც წარმოების ძირითადი საშუალების ფუნქცია, რეალიზდება მიწის სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში გამოყენებისას. მიწის საწარმოო შესაძლებლობათა განსაზღვრა შეიძლება მიწის კადასტრის მეშვეობით, რაც გულისხმობს მიწების ინვენტარიზაციასა და მიწების ხარისხობრივ შეფასებას.

ნიადაგის ნაყოფიერების აღსადგენად, მისი „რემონტისათვის“ საჭირო ფაქტორებით უზრუნველსაყოფად, ანუ რეგრადაციისათვის სოფლის მეურნეობაში იყენებენ ყველა საჭირო ღონისძიებას, როგორიცაა ნიადაგის დასვენება ერთი ან რამდენიმე წლით (ყამ-

ირი, ნასვენი, ნახიხატი), მოხენა-გაფხვიერება (ნიადაგ-ში წყალ-ჰაერის რეჟიმის გაუმჯობესება), დაშრობა, მორწყვა, მელიორაცია, მუხვე ნიადაგების მოკირიანება, ბიცობების მოთაბაშირება და ა.შ. ... ე.ი. ტარდება „გადაღლილი“, „გაცვეთილი“, ნიადაგების „სარემონტო“ ღონისძიებათა კომპლექსის ჩატარება.

ყველა ზემოაღნიშნული აგროტექნიკური და მე-ლიორაციული ღონისძიებების გატარებით უმჯობე-სდება ნიადაგის თვისებები, ნაყოფიერების აღდგე-ნა მთლიანად ან ნაწილობრივ და ე.წ. „გაცვეთილი“ ნიადაგი კვლავ დგება სასოფლო-სამეურნეო წარმოე-ბის სამსახურში.

ასე, რომ ნიადაგიც, ისე როგორც სოფლის მეურ-ნეობის წარმოების ნებისმიერი სხვა ძირითადი სა-შუალება, ექსპლატაციის შედეგად „ცვდება“, განიც-დის ამურტიზაციას და ნაყოფიერების აღსადგენად საჭიროებს „რემონტს“, რისთვისაც უნდა შეფასდეს ნიადაგის გამოფიტვის ხარისხი და დადგინდეს „რე-მონტისათვის“ აუცილებელი ღონისძიება.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში მოხდა რა მიწების პრივატიზება, საფუძველი ჩაეყარა და ფეხი მოიკიდა ეკონომიკურ საქმიანობაზე და-ფუძნებულმა ფერმერულმა მეურნეობამ. საგადასახა-დო კოდექსის მე-7 მუხლის 1-ი პუნქტის მიხედვით, „ეკონომიკურ საქმიანობად ითვლება ნებისმიერი საქმიანობა, რომელიც წარიმართება მიწებისგან შე-მოსავლის ან კომპენსაციის მისაღებად“. აქედან გა-მომდინარე, ყოველი მიწათმფლობელი ეკონომიკურად

დაინტერესებულია მიწის ნაყოფიერებით და მისი ყაირათიანად გამოყენებით. ამიტომ მნიშვნელოვანია მის მფლობელობაში არსებული ნიადაგის ნაყოფიერების განსაზღვრა და რაოდენობრივად დაფიქსირება ყველა იმ ფაქტორისა, რომელიც ამ ნაკვეთზე მოქმედებს. ამის დადგენა-განსაზღვრა საჭიროა, ვინაიდან სწორედ ამ ხელშემწყობ ან ხელშემშლელ ფაქტორებზეა დამოკიდებული მიწის ნაკვეთის ფუნქციონირება, რაც პირდაპირ კავშირშია ფერმერის შემოსავალის, მოგების და დაბეგერის ოდენობასთან.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული გათვალისწინებულია საგადასახადო კოდექსის 148 მუხლის მე-4 პუნქტისა და 150 მუხლის 1 ნაწილში. ამ პუნქტებში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები ექვემდებარება მიწის გადასახადს. მიწის გადასახადის საბაზისო განაკვეთები დიფერენცირებულია მიწის ხარისხის, ადგილმდებარეობის ან ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით.

ფერმერული მეურნეობა, სადაც წარმოების ძირითად საშუალებას მიწა წარმოადგენს, საგადასახადო კოდექსის მე-18-ე მუხლის თანახმად, შექმნილია კანომდებლობით დადგენილი წესით იურიდიული პირის წარმოქმნის გარეშე ... და დაბეგერის თვალსაზრით განიხილება როგორც ინდივიდუალური საწარმო. ამ შემთხვევაში ფერმერული მეურნეობები იბეგრებიან იგივე პრინციპით, როგორც ინდივიდუალური მეწარმეები, დღგ-ით, დაქვითვებით, მიღებული შემოსავალი იბეგრება საშემოსავლო გადასახადით და,

რა თქმა უნდა, მიწის გადასახადით, როგორც „ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელთაც საკუთრებაში ან კანონით გათვალისწინებულ სარგებლობაში აქვთ მიწის ნაკვეთი“ [6].

სამწუხაროდ, არ არის გათვალისწინებული ნიადაგი, რომელიც ფერმერული მეურნეობის ეკონომიკურ საქმიანობაში ძირითად საშუალებად არის გამოყენებული, რადგანაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიწა ჩათვლილია არაამორტიზებად ძირითად საშუალებად.

ამრიგად, ჩვენი აზრით, საგადასახადო კოდექსში შეტანილი უნდა იქნეს ცვლილება:

1. 54-ე მუხლში ნიადაგი მოხსენიებული უნდა იქნეს, როგორც ამორტიზებადი ძირითადი საშუალება;
2. ამიტომ, მასაც ისევე უნდა დაერიცხოს ამორტიზაციის დანარიცხები, როგორც ეკონომიკურ საქმიანობაში გამოყენებულ ნებისმიერ ამორტიზებად ძირითად საშუალებას და დაექვემდებაროს გამოქვითვას.

148-ე მუხლის მე-4 პუნქტს უნდა დაემატოს: მიწის გადასახადი დიფერენცირებულია მიწის (ე.ი. ნიადაგის ნაყოფიერების) ხარისხის, ამორტიზაციის მდგომარეობისა და ადგილმდებარეობის მიხედვით.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. ტ. I, თბ., 1984.
2. მ. ჭაბაშვილი, უცხო ენათა განმარტებითი ლექსიკონი. თბ., 1984.
3. დ. ჩუბინაშვილი, რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული ლექსიკონი. 1984.
4. სამრეწველო საწარმოთა ორგანიზაციისა და დაგეგმვის ტერმინოლოგია. თბ., 1971.
5. ო. ონიანი, რ. პეტრიაშვილი, ნიადაგმცოდენობისა და აგროქიმიის განმარტებითი ლექსიკონი. თბ., 1981.
6. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. თბ., 2000.
7. ივ. ჯავახიშვილი ტ. 5 გვ. 144. თბ., 1986.

3.5 მიწის რეფორმის სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები

ჩვენმა ქვეყანამ უკანასკნელ წლებში სისტემური ტრანსფორმაცია განიცადა, რომელიც შეეხო, როგორც პოლიტიკურ, ისე ეკონომიკურ და სახელმწიფო წყობას. შეიცვალა ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემა, ქვეყანა გადავიდა თავისუფალ საბაზრო ურთიერთობებზე, ამასთან დაკავშირებით საქართველოში ჩატარდა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეფორმები, რომლებიც მიმართული იყო ქვეყანაში საბაზრო მეურნეობის დამკვიდრებისაკენ. ჩატარებულ რეფორმათა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია აგრარული რეფორმა. საქართველოს აგრარული პოლიტიკის ძირითად მიმართულებას წარმოადგენს მიწაზე კერძო საკუთრებითი ურთიერთობების საფუძველზე საადგილმამულო ურთიერთობის სრულყოფა. მიწის რეფორმამ აამოქმედა მიწის საკუთრების, იჯარის, გირავნობის კანონები, საქართველოში დაიწყო მიწის პრივატიზება.

საადგილმამულო რეფორმის არსია ის, რომ მიწა კერძო საკუთრებად ცხადდება, ხოლო მიწის გარკვეული ნაწილი რჩება სახელმწიფო საკუთრებაში. მიწა მფლობელობაში გადაეცათ გლეხურ მეურნეობებს, კოოპერატივებს და სახელმწიფო საწარმოებს. თუ წინათ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ძირითად ორგანიზაციულ ფორმას კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები წარმოადგენდა, ამჟამად საბაზრო ურთიერთობების პირობებში აგრარული რეფორმის საფუძველს გლეხური, ფერმერული და მცირემასშტა-

168

ბიჭნი კოოპერატიული გაერთიანებები წარმოადგენენ.

აგრარული რეფორმის ჩატარება და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა მოითხოვს მიწაზე კერძო საკუთრებას და მიწის თავისუფალი ბაზრის არსებობას, რაც, თავის მხრივ, საჭიროებს მიწის შესახებ აუცილებელი საინფორმაციო სისტემის შექმნას, რომელიც უზრუნველყოფს მიწის ყოველი ნაკვეთის ყოველმხრივ აღრიცხვას და შემდეგ მის დიფერენცირებულ შეფასებას. საბჭოთა პერიოდში მიწა უფასო იყო, რამაც მეტად ნეგატიურად იმოქმედა მისდამი დამოკიდებულებაზე, წარმოშვა მისი უყაირათოდ გამოყენების პრეცედენტი და დაუფასებლობა.

მიწის უფასო სარგებლობამ ილუზია შექმნა ნაჩუქარი სიკეთისა, რამაც გამოიწვია მთელი რიგი ეკონომიკური და ეკოლოგიური პრობლემები. ამიტომ მიღებული იქნა გადაწყვეტილება – გამოყენებულ იქნეს ისეთი ეკონომიკური ბერკეტი, რომელიც დაფუძნებული იქნებოდა მატერიალურ დაინტერესებაზე, რაც გულისხმობს მიწის გამოყენების პროცესში წარმოების ფუნქციონირებას მხოლოდ ფასის გადახდის შემთხვევაში.

მიწათსარგებლობის, მიწათმფლობელობის და მიწათსაკუთრების უფლების დაკანონებასთან ერთად ახალი ეკონომიკური მექანიზმის ამუშავების ძირითად საშუალებად მიჩნეულ იქნა მიწის გადასახადი, რომლის დადგენა ხდება მიწის ხარისხობრივი შეფასების მაჩვენებლების საფუძველზე.

გადასახადი ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისათვის – ეს არის ბუნებათსარგებლობისა და გარე-

მოს დაცვის ეკონომიკური მექანიზმი, რომლის ძირითადი პრინციპი მიწის გამოყენებისათვის საფასურის გადახდაა.

ღირებულების პრინციპს საფუძველად უდევს ბუნებრივი რესურსის ეკონომიკური შეფასება ფულადი ერთეულით, რაც იძლევა საშუალებას ბუნებრივი რესურსი გავუთანაბროთ წარმოების სხვა საშუალებებს, რომლებსაც გააჩნიათ ღირებულება და ფასი, რაც ხელს შეუწყობს მიწის რესურსის რაციონალურ გამოყენებას და დაცვას.

მიწაზე გადასახადის დასადგენად როგორც ავღნიშნეთ, საჭიროა ყველა იმ ფაქტორის გათვალისწინება, რომელიც დადებითად ან უარყოფითად მოქმედებს მიწის ნაყოფიერებაზე.

საქართველოში დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის პირველი რეფორმა 1992 წელს განხორციელდა.

1992 წლის 18 იანვარს, 7 თებერვალსა და 10 მარტს მიღებულ იქნა საქართველოს მინისტრთა კაბინეტის დადგენილებები, რითაც რეალურად დაიწყო მიწის რეფორმა, მიწის ფონდი გაიყო სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებისა და არა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებად. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა კიდევ გაიყო ორ ნაწილად. ერთი ნაწილი გადაეცა რეფორმის ფონდს და ოჯახებს (კომლებს) დაურიგდათ, ხოლო მიწის მეორე ნაწილი სახელმწიფომ თავად დაიტოვა საკუთრებაში და მისი ოჯარით გაცემა დაიწყო.

1992 წლიდან მიწის რეფორმის პერიოდში (1992-

1998 წწ.) საქართველოს მოქალაქეთა ოჯახებზე (კომ-
ლებზე) გაცემული მიწის ნაკვეთები (1992 წლამდე
მათ კანონიერ სარგებლობაში არსებული საბადე,
საბოსტნე, სააგარაკო, სამოსახლო, საკარმიდამო ნა-
კვეთები) გამოცხადდა მათ კერძო საკუთრებად. მი-
ლიონამდე ოჯახს (კომლს) ნაკვეთები უსასყიდლოდ
 გადაეცა.

„სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების
საკუთრების შესახებ“ კანონის თანახმად, გაგრძელ-
და დაჩქარებული ტემპით საქართველოს მიწა-წყლი-
სა და ტყეების სპეციალური და ღია აუქციონის
წესით ნებისმიერ მყიდველზე (მიუხედავად საქართვე-
ლოს მოქალაქეობისა) გაყიდვა-გასხვისება. ამრიგად,
საქართველოს ასობით ჰექტარი საუკეთესო სასოფ-
ლო-სამეურნეო სავარგული აღმოჩნდა არა სოფლის
მეურნეთა ხელში.

ქვეყნის მიწის ფართობია 6949,4 ათასი ჰა. 2002
წელს „წყლის შესახებ საქართველოს კანონის“ შე-
საბამისად გამოანგარიშებული იქნა ტერიტორი-
ული წყლების (შავი ზღვის) ფართობი 679,0 ათასი
ჰა. რაოდენობით, რის შედეგადაც მთელი ტერიტო-
რიის ფართობი 2002 წლის პირველი იანვრიდან გა-
ნისზადვრა 7628,8 ათასი ჰა, საიდანაც 3025,8 ათასი ჰა.
ე.ი. 39,7% სასოფლო-სამეურნეო სავარგულია. ინტენ-
სიური გამოყენების სავარგული (სახნავი და მრავალ-
წლიანი ნარგავები) 1065,3 ათასი ჰა. (მთელი სასოფ-
ლო სამეურნეო სავარგულის 35,2%) აქედან: სახნავი
– 802,8 ათასი ჰა. (26,5%) მრავალწლიანი ნარგავები
– 263,5 ათასი ჰა (8,7%) სათიბი – 143,5 ათასი ჰა.

(4,7%), საძოვარი - 1796,6 ათასი ჰა. (59,4%). ქვეყნის ტერიტორიის 60,3%, ანუ 4602,6 ათასი ჰა. დაკავებული ტყე-ბუჩქნარით, წყლით, გზებით, შენობა-ნაგებობებით და სხვა გამოუყენებელი (კლდეები, ხრამები, ქვიშ-რობები, ეროზირებული, დამეწყერილი, მყინვარები, სა-სასფალოებით დაკავებული) ფართობებით.

საქართველოს მთელი ტერიტორიის 53% მთებს უკავია; 33% მთისწინებს; ხოლო 14% დაბლობს. ქვეყ-ნის ტერიტორიის მხოლოდ 16%-ია გამოყენებული სახ-ნავისა და მრავალწლიანი ნარგავებისათვის. მოსახ-ლეობის ერთ სულზე აქ 0,66 ჰა სასოფლო-სამეურნეო სავარგული და 0,17 ჰა სახნავი მოდის. სასოფლო-სამეურნეო სავარგული 3025 ათასი ჰექტარია. 39%, ანუ 310 ათასი ჰა განლაგებულია ზღვის დონიდან 500 მ. სიმაღლეზე, სადაც შესაძლებელია სოფლის მეურ-ნეობის გაძლიერების შედარებით მაღალი დონის მიღ-წევა და სასაქონლო წარმოების ფართოდ გაშლა. 230 ათასი ჰა სახნავი, ანუ მიწის მთლიანი რაოდენობის 29% განლაგებულია 500-1000 მეტრამდე, სადაც რენ-ტაბელობა თანდათან კლებულობს, ხოლო დანარჩენი ფართობები 1000-1500 მ-ზე და უფრო მეტ სიმაღლეზე მდებარეობს, სადაც სასოფლო-სამეურნეო წარმოება შეზღუდულია და რისკის ზონას წარმოადგენს გარ-და რთული ეკოტიკალური ზონალობისა, რელიეფის დახრილობისა და სიჭრელისა, სახნავი მიწების დიდი ნაწილი, განსაკუთრებით მთის ზონაში, წარმოდგე-ნილია მცირე კონტურებათ დიდი დაქანების ფერდო-ბებზე. იქ გაძნელებულია მექანიზაციის გამოყენება. საქართველოს სახნავი მიწების 17%, ანუ 135 ათასი ჰა განლაგებულია ფერდობებზე, რომელიც ძირითა-

დად ხელით და ცოცხალი გამწევი ძალით მუშავდება. ყოველივე ეს ადასტურებს, რომ საქართველო მცირე და საშუალო სიდიდის, მაგრამ მრავალფეროვანი და მრავალდარგოვანი აგრარული წარმოების ქვეყანა იქნება.

ამ პერიოდისათვის, საადგილმამულო მეურნეობები მცირემიწიანი ნაკვეთებით იყო წარმოდგენილი და ორიენტაცია აღებული ჰქონდათ მეურნეობის ნატურალურ ფორმაზე. მეურნეობები შეძლებისდაგვარად ცალ-ცალკე წყვეტდნენ მიწის დამუშავების, მინერალური სასუქებით, შხამ-ქიმიკატებით და წარმოების საშუალებებით უზრუნველყოფის, პროდუქციის რეალიზაციის პრობლემებს (ცხ. 2). დღემდე გლეხური მეურნეობების რენტაბელობის დონე დაბალი იყო, ასევე შეზღუდული იყო კრედიტის აღების და წარმოების განვითარება-გაფართოების პირობები. განუვითარებელი იყო გლეხური მეურნეობების მომსახურების სფერო, არ არსებობდა კერძო სექტორის მარკეტინგული, ინფორმაციული და სხვა მომსახურება, იმ ეტაპზე მეტად მნიშვნელოვანი იყო სტაბილური სახელმწიფო გარემოს შექმნა, რომლის საფუძველზეც სასოფლო-სამეურნეო წარმოება ეფექტურად განვითარდებოდა.

იმ დროისათვის გლეხების მფლობელობაში არსებული მიწის საკარმიდამო ნაკვეთები გაუდიდდათ 1,20 ჰა-მდე, ხოლო 1996 წ. მარტიდან, იგი გადაეცათ საკუთრებაში უსასყიდლოდ, ამით მათ მიეცათ მიწის იჯარით გაცემა-აღების უფლება.

1998 წ. 1 აპრილის მდგომარეობით, სოფლის მცხო-

ერე 693,4 ათას კომლს საკუთრებაში გადაეცა 717,3 ათასი ჰა მიწის ფართობი (საშუალოდ 1,03 ჰა), ხოლო ქალაქში მცხოვრებ 326,4 ათას ოჯახს 72,4 ათასი ჰა (საშუალოდ 0,22 ჰა), ანუ მოლიანად გაიცა 918 ათ. ჰა მიწა. აქედან სასოფლო-სამეურნეო სავარგულმა 789,7 ათას ჰა შეადგინა. რაც მთელი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულის 26,4%, სახნავის საერთო მოცულობის 55%, მრავალწლიანი ნარგავების 66,9%, სათიბის 33,9% და საძოვრების 7,0%-ია.

ცხრილი 2

საქართველოს სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული
მინერალური სასუქები (ათასი ტონა) [33; 34]

წლები	გამოყენებული ყველა სახის მინერალური სასუქი								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
საქართველოში სულ	95,9	51,1	52,7	59,6	51,7	45,1	56,4	71,0	66,6
იმერეთი	12,9	13,3	15,7	15,7	13,1	11,8	10,7	14,8	13,4
კახეთი	13,9	7,2	4,8	4,2	3,0	2,8	6,1	8,8	11,2
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	11,7	10,3	9,7	12,2	10,8	10,6	15,2	17,6	13,5
შიდა ქართლი	19,4	2,3	4,9	6,5	5,8	5,9	7,1	7,9	6,1
ქვემო ქართლი	10,6	7,6	1,9	3,4	3,3	1,6	3,2	4,3	5,6
სამცხე-ჯავახეთი	6,5	3,5	8,2	8,6	6,7	5,7	7,8	8,1	7,8
სხვა რეგიონები	1,3	0,5	1,0	0,6	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3

მოსახლეობის მიწით უზრუნველყოფის დინამიკა გვიჩვენებს, რომ მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით შემცირდა დამუშავებული მიწების ნორმა თითქმის 2-ჯერ, ხოლო სახნავის - კიდევ უფრო მეტად.

1998 წლის მდგომარეობით, საქართველოს მიწის ფონდის (6949,4 ათ. ჰა) 43% სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს ეჭირა. მიუხედავად იმისა, რომ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს ქვეყანაში საკმაოდ დიდი ადგილი უკავია, სახნავი მიწების რესურსი მეტად მცირეა. საშუალოდ იგი 11%-ია. განსხვავებულია სასოფლო მეურნეობების სარგებლობაში არსებული სოფლის მეურნეობის საწარმოთა სავარგულების გამოყენება რეგიონების მიხედვითაც (ცხრ. 3; 4).

საქართველოში ჩატარებულმა აგრარულმა რეფორმამ სოფლის მეურნეობა თითქმის გაანადგურა. ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენის 20 წლის თავზე საქართველოს აგრარული სექტორი ასე გამოიყურებოდა, 2005 წლის ოფიციალური მონაცემებით სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მშპ-ში საგრძნობლად შემცირდა (იხ. გრაფიკი 2). სოფლის მეურნეობის წარმოება შემცირდა 15%-ით. ასევე შემცირდა შრომის მწარმოებლურობა. არ შეინიშნება ეკონომიკური ზრდა. გაიზარდა სოფლად უმუშევრობა და სიღარიბე (თუმცა ითვლება, რომ დასაქმებულთა დიდი წილი სოფლის მეურნეობაზე მოდის, რადგან მათ გაანინათ მიწის ნაკვეთები).

მიუხედავად იმისა, რომ რადიკალური რეფორმების საწყისები ეკუთვნის საქართველოს ეროვნულ ხელისუფლებას, რომლის მინისტრთა კაბინეტის მიერ შემუშავდა, იმ დროისათვის უდაოდ დიდი მნიშვნელობის, დოკუმენტი „1991-1992 საქართველოს ეკონომიკის კრიზისიდან გამოყვანისა და ვითარების სტაბილიზაციის ღონისძიებათა პროგრამა“. ამ პროგრამის მოთხოვნათა საფუძველზე ღრმა მეცნიერულად დამუშავდა საქართველოში რადიკალური აგრარული რეფორმის ძირითადი მიმართულებები. ყველა დოკუმენტში, რომელიც შეიქმნა აგრარულ გარდაქმნებთან დაკავშირებით დებულების თუ კანონპროექტის სახით, ხაზგასმულია იმის შესახებ, რომ გარდაქმნის პერიოდში უნდა დამკვიდრდეს მიწაზე საკუთრებისა და მეურნეობრიობის ყველა შესაძლო ფორმა. სამთავრობო პროგრამის პროექტი ამტკიცებდა მიწაზე კერძო საკუთრების უფლებას, მაგრამ რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ითვალისწინებდა მიწების არა სრულად თავისუფალ, ყოველგვარი კონტროლის გარეშე გაყიდვას, არამედ – გარკვეულ სამართლებრივ საფუძველზე. ეს პროცესი საბაზრო სისტემის ფორმირების საწყის ეტაპზე უნდა მოეწესრიგებინა სპეციალურად შექმნილ საზედამხებელო ინსტიტუტს. სამწუხაროდ, აღნიშნული პროექტი პროექტად დარჩა [28] და 1992 საქართველოში მიწის პრივატიზება დაიწყო სტიქიურად, სათანადო მეთოდოლოგიური და მატერიალური ბაზის მოუმზადებლობის პირობებში, არ ჩატარებულა მიწის კადასტრი, ბონტირება, პასპორტიზაცია.

მიწის რეფორმა არსებითი დარღვევებით მიმდინარეობდა, ადგილი ჰქონდა მიწის თვითნებურ მიტაცებას, ნადგურდებოდა საცდელი სადგურების მიწები, 1990-1995 წწ. საქართველოში მნიშვნელოვნად შემცირდა სოფლის მეურნეობის საწარმოო და ტექნიკური პოტენციალი (ცხრ. 5), ფუნქციონირება შეწყვიტა ათობით მეცხოველეობის კომპლექსმა, მეფრინველეობის ფაბრიკამ და სასათბურე კომბინატმა, ამოიძირკვა მრავალი ჰექტარი მრავალწლიანი ნარგავები. მაგ. ხეხილის ფართობი 1990 წლის მონაცემებთან შედარებით შემცირდა 60 ათ. ჰა, ვენახი 65 ათ. ჰა-თი, ასევე შემცირდა ჩაის (15 ათ. ჰა), ციტრუსების ნარგაობა (5,4 ათ. ჰა).

თუ 1950 წ. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები მთელი ტერიტორიის 49,6% შეადგენდა, 1998 წლისათვის კი 43%-მდე შემცირდა.

ცხრილი 3

სასოფლო მეურნეობების სარგებლობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო
სავარგულებების გამოყენება რეგიონების მიხედვით (ათასი ჰექტარი) [29]

	სავარგული სულ				სახნაეი			
					დაუმუშავებული		დამუშავებული	
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2008
წლები								
საქართველოში სულ	865	854	838	132	166	130	330	329.3
იმერეთი	87	89	88	14	17	14	52	51.7
კახეთი	344	348	315	60	74	44	95	114.4

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ნათესი ფართობები
რეგიონების მიხედვით (ათასი ჰა) [33]

წლები	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ნათესი ფართობი, სულ	289.7	256.7	262.4	259.6	310.7	316.6
იმერეთი	49.1	41.1	42.9	38.9	46.7	53.5
კახეთი	79.5	68.8	60.6	74.5	97.6	99.0
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	46.2	36.5	38.6	32.8	41.5	45.1
შიდა ქართლი	33.4	24.3	31.6	27.2	34.5	30.7
ქვემო ქართლი	34.8	33.3	42.1	39.4	40.9	33.6
სამცხე-ჯავახეთი	21.9	25.1	26.2	27.3	25.6	29.0
დანარჩენი რეგიონები	24.8	27.6	20.4	19.5	23.9	25.6

ფერმერულმა მეურნეობებმა, რომლებმაც ფეხი ვერ მოიკიდა სოფლის მეურნეობაში, მოსახლეობა ვერ დაასაქმა. ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც სოფლად აგრობიზნესი ფერმერული მეურნეობის სახით ვერ განვითარდა, არის სოფლის მეურნეობის წარმოების რისკიანობა (სოფლის მეურნეობის მაღალი რისკიანობის გამო ყველა ქვეყნის აგროსექტორი მთავრობის პროტექციონიზმით სარგებლობს, რისი თქმა იმ პერიოდის საქართველოს აგროსექტორზე არ შეგვიძლია).

აღსანიშნავია, რომ დამუშავებაში მყოფი მიწების მაჩვენებლები (ცხრ. 6) სწორედ 1990 წელს მივიდა ყველაზე დაბალ ზღვრამდე (933,8 ათ.ჰა). ამ პერიოდთან ქვეყანაში განვითარებული ღრმა სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისის გამო, სასოფლო-სამეურნეო წარმოება კატასტროფულად დაეცა (მაგ. 1992 წელს დაუმუშავებელი იყო 737 ათ. ჰა, რაც 1/2 – 2-ჯერ მეტია, ვიდრე 1950 წელს).

შეიცვალა სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების სტრუქტურაც, გაიზარდა ნაკლებად ინტენსიური ბუნებრივი (საკვები) სავარგულების ხვედრითი წილი, ხოლო დამუშავებული მიწებს გამუდმებით ავლენენ კლების ტენდენციას (1950-1990წწ. სათიბ-საძოვრების წილი გაიზარდა 20,5 ათ. ჰა-თი, ხოლო დამუშავებული მიწების წილი, შესაბამისად შემცირდა (იხ. ცხ. 6, გრაფიკი 3).

დამუშავებული მიწების უფრო დაბალ კატეგორიაში გადაყვანა გამოიწვია ეროზიის, ღვარცოფული პროცესების, მეორადი დამლაშების წინააღმდეგ არასაკმარისმა ბრძოლამ, დახრილი ნაკვეთების მიტოვე-

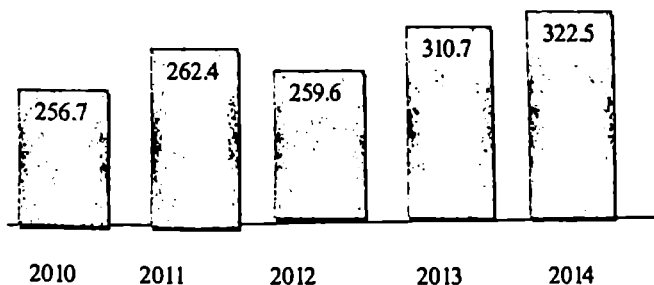
ბამ და ა.შ.

საქართველოს პარლამენტის მიერ კანონი „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების საკუთრების შესახებ“, მხოლოდ 1996 წ. 22 მარტს იქნა მიღებული, რომელმაც სასოფლო-სამეურნეო მიწაზე შეუზღუდავი კერძო მესაკუთრის ჩამოყალიბების სამართლებრივი საფუძვლები შექმნა. მიწის საკუთრების სამართლებრივი ბაზის შექმნით, გამოიკვეთა მიწის საბაზრო მექანიზმში ჩართვის პირობები. მიწის რეფორმამ აამოქმედა მიწის საკუთრების, იჯარის, გირავნობის კანონები საქართველოში.

ამ დროისათვის სახელმწიფო მიწის ფონდის უმეტესი ნაწილი, როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ისე არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები, ყოველგვარი წინასწარი აღრიცხვისა და შეფასების გარეშე, უკვე პრივატიზებული ან იჯარით გაცემული აღმოჩნდა.. ყოფილი საბჭოთა მეურნეობების, კოლმეურნეობების, საცდელი-სამეცნიერო დაწესებულებების მიწები დანაწილდა მცირე ზომის მიწის ნაკვეთებად.

გრაფიკი 3

ნათესი ფართობის დინამიკა (ათასი ჰა) [23]

სასოფლო მეურნეობების საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა (2006 წლის მდგომარეობით. ათასი ერთეული) [27]

	სულ	მათ შორის ასაკის მიხედვით		
		5 წლამდე	5-10 წლამდე	10 წელზე უხესი
		ტექნიკა		
ტრაქტორი	50,0	10	17,2	32,0
მინი ტრაქტორი	9,7	0,5	5,5	3,5
ერთღერძიანი მოტობლოკი	25,4	0,0	5,4	20,0
კომბაინი	0,2	0,0	0,0	0,2
სატვირთო ავტომანქანა	20,2	0,5	8,1	11,6

საქართველოსთვის დამახასიათებელია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დიდი დაქუცმაცება სხვადასხვა ფორმის წვრილ ნაკვეთებად, სახნავი მიწების ფონდში ფართობის $2/3$ - 5 ჰა-მდე ნაკვეთზე მოდის. აქედან ნახევარზე მეტს 1 ჰექტრიანი ნაკვეთები შეადგენს. მიწის წვრილკონტურიანობა ძირითადად განპირობებულია რთული რელიეფური პირობებით, ხშირი ჰიდროლოგიური ქსელით.

სასოფლო - სამეურნეო სავარგულებმა ტრანსფორმაცია განიცადა. კერძოდ: დამუშავებული მიწების დიდი ნაწილი გადაყვანილ იქნა ნაკლებად ინტენსიურ სავარგულებსა და დაბალპროდუქტიულ საძოვრებში, ხოლო გარკვეული ფართობები საერთოდ გამოითიშა სასოფლო სამეურნეო ბრუნვიდან, ე.ი. გადაყვანილია სოფლის მეურნეობისათვის გამოუყენებელ (მიგდებულ) მიწებში. უკანასკნელი 50 წლის მანძილზე სასოფლო-სამეურნეო მიწების ფონდს გამოაკლდა 50 ათასი ჰა. ამავდროს არასასოფლო - სამეურნეო მიზნებისათვის ათვისებული იყო 150 ათასი სხვა მიწა, ანუ მოლიანად 200 ათასი ჰა.

საშუალოდ ყოველწლიურად, არასასოფლო სამეურნეო მიზნებისათვის გამოიყენებოდა 4 ათასი ჰა ახალი მიწა.

საუბედუროდ, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები-სა ის რაოდენობა, რაც ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემებით იყო ცნობილი, სრულად არ არის გამოყენებული. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, 2006 წლისათვის საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების სახნავი მიწების 40% დაუმუშავებელი დარჩა (ცხრ. 7).

ნათესი ფართობების შემცირებასთან ერთად საქართველოში აღინიშნებოდა ძირითადი მარცვლეული კულტურების ნათესი ფართობების წილობითი ნორმის შემცირების ტენდენცია. რაც მთავარია, ძირითადი კულტურების მოსავლიანობის დაცემა, რის შემდეგაც ქვეყანაში აღინიშნება მოსახლეობის ერთ სულზე წარმოებული პროდუქციის შემცირება (ცხრ. 8;9).

სასოფლო სამეურნეო კულტურების ნათესი ფართობების ყოველწლიურად მცირდებოდა: 2002 წლის მონაცემით, 577.0 ჰა-დან 2012წელს, 259.0 ჰა-მდე შემცირდა, რის შემდეგ დაიწყო მატება და 2013წ 310.7 ათასი ჰა შეადგინა.

საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის 2006-2014 წლების მონაცემების მიხედვით ირკვევა, რომ ძირითადი სახის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოება მოსახლეობის ერთ სულზე წლიდან წლამდე მცირდება. მაგალითად, თუ მოსახლეობის ერთ სულზე 1999 წელს იწარმოებოდა 51კგ, ხორბალი, 2006 წელს იგი შემცირდა 16 კგ-მდე. ასევე შემცირდა სიმინდის წარმოება (110კგ-49კგ), კარტოფილის (100კგ-38კგ), ბოსტნეულის (94კგ-41კგ) და აშ. (ცხრ. 10), რაც მიუთითებს იმაზე, რომ საქართველოს მოსახლეობა თითქმის შიმშილობს.

სიღარიბის დონის შემცირების და ნახევრად მოშიმშილე მოსახლეობის დაპურების აუცილებლობა მოითხოვს სასურსათო პროდუქციის ზრდას, ნიადაგის ნაყოფიერებისა და ფართობის ერთეულზე პროდუქციის მოსავლიანობის ამაღლების გზით, რისთვისაც საჭიროა სპეციალური აგროტექნიკური ღონისძიე-

ცხრილი 6

საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებების ფართობების
დინამიკა 1950 – 2006 წ.წ. [7]

წელი	ათ. პა	სასოფლო-სამეურნეო მიწები (საკარმიდა- მოების ჩათვლით)	მათ შორის			
			დამუშავებული	აქედან		სათბ- სადოკარი
				სახნავი	მრავალწლიანი	
1950	ათ.პა	3447,2	1867,5	1055,3	234,0	1579,7
	%	100,0	54,2	30,6	6,8	45,8
1960	ათ.პა	2881,0	1419,5	925,0	235,2	1461,5
	%	100,0	49,3	32,1	8,2	50,7
1970	ათ.პა	2898,1	1162,6	685,3	235,0	1735,5
	%	100,0	40,1	23,6	8,1	59,9
1980	ათ.პა	2996,3	1156,5	668,1	288,1	1839,9
	%	100,0	38,6	22,3	9,6	61,4
1985	ათ.პა	2978,9	1155,6	686,8	272,3	1823,3
	%	100,0	38,8	23,0	9,1	61,2
1990	ათ.პა	2984,6	933,8	694,5	239,3	1842,4
	%	100,0	33,5	24,9	8,6	66,5
1998	ათ.პა	2991,1	1062,5	785,0	277,5	1928,6
	%	100,0	35,5	26,2	9,3	64,5
2006	ათ.პა	3022,7	1064,2	795,3	267,9	1797,2
	%	100,0	35,2	26,3	8,9	59,5

ბების (ნიადაგდამცავი ღონისძიებები, რეკულტივაცია და ა.შ.) გატარება, რომლის ფინანსური შესაძლებლობაც მცირე მეწარმეს (ფერმერს) არ გააჩნია.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ მიწის რეფორმის განხორციელების დროს ძირითადი ხარვეზი დაშვებული იყო სახელმწიფოს როლის შეუფასებლობასა და მიწის ფონდის მთლიანად განსახელმწიფოებისაკენ მისწრაფებაში.

საქართველოს, ისევე როგორც დედამიწის სხვა ტერიტორიულ ერთეულს, თავისი სასურსათო პოტენციალი გააჩნია. ექსპერტთა შეფასებით იგი სრულიად საკმარისია 10-12 მლნ ადამიანის გამოსაკვებად. მაგრამ აღნიშნულის მიღწევა ქვეყნის ბიოკლიმატური პირობების რაციონალურ გამოყენებაზეა დამოკიდებული.

ცხრილი 7

სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების გამოყენება [31]

	საქ. საგ. სავარგულო			ათ. წლის								
	2006	2007	2008	მდე			სავარგულო			სავარგულო		
წლები	საქ. საგ. სავარგულო			მდე			სავარგულო			სავარგულო		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
სულ	865	854	838	132	166	130	330	297	329	287	247	264
115												
114												
116												
2008												

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ნათესი ფართობები
(საკუთრების ყველა ფორმის მეურნეობებში ათასი ჰა.) [31; 30]

წლები	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ნათესი ფართობი სულ	577.0	561.7	534.0	539.6	330.2	297.2	329.8	289.7	256.7	262.4	259.6	310.7
ხორბალი	139.1	117.3	104.8	97.4	58.7	45.4	48.6	57.5	50.0	47.0	50.0	45.0
სიმინდი	200.9	197.6	189.1	194.2	129.1	125.5	146.2	130.1	108.6	121.2	114.8	150.4
კარტოფილი	37.9	37.6	38.4	40.4	23.5	21.5	24.0	18.0	21.2	20.3	25.9	26.2
ბოსტნეული	38.9	40.4	40.9	44.3	29.7	32.1	27.3	23.7	24.4	21.7	23.4	20.9
მეცვენარეობის პროდუქტების წარმოება (ათასი ტონა)												
ხორბალი	199.7	225.4	185.8	190.1	69.7	74.9	80.3	53.9	48.4	96.8	80.7	81.0
სიმინდი	400.1	461.9	410.6	421.3	217.4	295.8	328.2	291.0	141.1	269.6	267.0	363.9
კარტოფილი	415.3	425.2	419.5	432.2	168.7	229.2	193.4	216.8	228.8	273.9	252.0	296.6
ბოსტნეული	405.6	430.1	400.5	436.7	179.7	190.3	165.0	170.3	175.7	185.8	198.5	204.8

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა
(ცენტნერი 1 ჰექტრიდან) [31; 30]

წლები	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ნაძეი ფართობი სულ	577.0	561.7	534.0	539.6	330.2	297.2	329.8	289.7	256.7	262.4	259.6	310.7
ხორბალი	17.0	19.3	18.2	19.9	12.4	16.7	16.8	10.7	10.2	20.6	17.0	18.4
სიმინდი	20.5	24.2	22.0	21.8	18.4	24.1	22.9	23.5	14.2	23.4	24.4	24.3
კარტოფილი	113.5	116.6	113.5	108.6	73.7	108.2	79.9	114.9	111.5	135.6	99.3	112.8
ბოსტნეული	106.2	110.2	102.5	99.3	65.8	61.3	58.9	67.8	71.1	75.8	71.3	83.3
ოჯახური მეურნეობების წილი მემცენარეობის პროდუქციის წარმოებებში (%)												
ხორბალი	91	88	89	96	81	86	86	90	85	90	94	84
სიმინდი	96	97	97	99	99	99	99	99	99	98	98	97
კარტოფილი	88	99	97	97	78	100	100	99	100	98	99	100
ბოსტნეული	93	98	97	99.6	99.9	99	100	100	100	100	98	96

მნიშვნელოვნად შემცირდა მრავალწლოვანი ნარგაობა (ხეხილის ბაღები, ჩაის პლანტაციები, ეენახები და სხვა) თუ 1986 წელს მათი საერთო ფართობი 357 ათას ჰა-ს შეადგენდა, 2007 წელს ის 263 ათას ჰა-მდე შემცირდა. ცვლილება განიცადა ნათესი ფართობების სრუქტურამაც. თანდათანობით გაიზარდა მარცვლეული და ზეთოვანი (მზესუმზირა) კულტურების ხეედრითი წონა, მაგრამ არ ხერხდებოდა მათი სტაბილური მოსაეღის მიღება სარწყავი სისტემების უმოქმედობისა და სხვა მიზეზების (თესლბრუნეების უგულველყოფა, უხარისხო თესლი და ა.შ.) გამო.

1960 წლიდან 2007 წლის პირველ იანვრამდე სახენავი მიწების ფართობი 150 ათასი ჰა-თი შემცირდა და 802 ათასი ჰა შეადგინა. სახენავი მიწების მნიშვნელობან შემცირებას ადგილი ჰქონდა 1960-65 წლებში (100 ათას ჰა. რაც სრულიად გაუმართლებელ ტენდენციად უნდა ჩაითვალოს.

სასურსათო პრობლემის გადაწყვეტაში დიდი მნიშვნელობა აქვს დამუშაებაში მყოფი მიწების (სახენავ და მრავალწლიან ნარგაეებკ ერთად) შენარჩუნებას და მათი ფართობების გადიდებას. ამ მხრივაც ქვეყანაში არსასურველი ტენდენცია შეინიშნებოდა. კერძოდ - თუ 1960 წელს ამ კატეგორიის ფართობი 1265,0 ათას ჰა-ს შეადგენდა, 2007 წლისათვის მან 1065,0 ათასი ჰა შეადგინა, ანუ შემცირდა 200 ათასი ჰა-თი. აღნიშნულის გათვალისწინებით გასამკაცრებელია ღონისძიებები არასასოფლო-სამეურნეო დანი-

შნულებით მიწების ამოღებისადმი. 1953-2007 წლებში ამ დანიშნულებით გამოიყო 400 ათას ჰა-ზე მეტი მიწის ფართობი (ე.ი. სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწები გადავიდა არასასოფლო დანიშნულების მიწების კატეგორიაში), რაც სრულიად დაუშვებელია მიწით ისეთი მცირედ უზრუნველყოფილი ქვეყნისათვის, როგორიც საქართველოა.

სახელმწიფო ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე ყოველთვის უნდა დარჩეს მიწის ძირითად მესაკუთრედ თავისი მიზნების განსახორციელებლად (ეს მიზნებია: ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური), როგორც მიწა, ასევე, სხვა ბუნებრივი რესურსი უნდა იყოს სახელმწიფოს საკუთრებაში, რადგანაც ის ეკუთვნის ხალხს. კერძო სექტორმა არ უნდა ჩაიდოს ხელში მიწის რენტა, რადგან ის არის არა კონკრეტული სუბიექტის, არამედ მთლიანად საზოგადოების საკუთრება. კერძო სექტორს (მეწარმეს) შეუძლია მიიღოს შემოსავალი არა მიწის რენტიდან, მიწის ბუნებრივი ნაყოფიერებიდან, არამედ მის მიერ მიწაზე დახარჯული ძალისხმევის შედეგად მიღებული მოგებიდან. მიწის რენტა უნდა იყოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსების ერთ-ერთი წყარო. მით უმეტეს, მიწა არ უნდა გაიყიდოს (2005 წლის 8 ივლისს მიღებული საქართველოს კანონის „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის პრივატიზების შესახებ“ საფუძველზე დაშვებული იქნა ღია აუქციონის წესით მიწის პირდაპირი

მიყიდვა ნებისმიერ მსურველზე, არა საქართველოს მოქალაქეებზეც).

ქვეყანაში ბოლო ათწლეულში შექმნილი პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური სიტუაციის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ საქართველოში ჩატარებული მიწის რეფორმა წარუმატებელი აღმოჩნდა. მიწის რეფორმა, როგორც აღვნიშნეთ, მთელი რიგი ხარვეზებით ჩატარდა. მიწის პრივატიზაციის პროცესი ქაოტურად და გაჭიანურებით მიმდინარეობდა, დღესაც კი არ არსებობს რიგი პრივატიზებული მიწის ნაკვეთების პასპორტიზაცია. მთელ რიგ საპრივატიზაციო ნაკვეთებს არ ჩატარებიათ ბონიტირება და კადასტრი, რამაც უარყოფითად იმოქმედა მიწის გადასახადის დადგენაზე. აღინიშნა მთელი რიგი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების სავარგულების არა სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენების ფაქტები. საგრძნობლად შემცირდა ქვეყნის სახნავი მიწის ფართობი, დაუმუშავებელი დარჩა (სუბიექტური თუ ობიექტური მიზეზებით) როგორც პრივატიზებული, ისე სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი სახნავი ფართობები.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის ორი ათეულ წელზე მეტის გადასახედიდან იქმნება ისეთი შთაბეჭდილება, რომ საქართველოს სოფლის მეურნეობის განადგურება ხდებოდა ნაბიჯ-ნაბიჯ მიზანმიმართულად, მის კატასტროფულ მდგომარეობამდე მიყვანით.

ცხრილი 10
 ძირითადი სახის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოება მისახლეობს ერთ
 სულზე (კგ) [22; 32]

წლები	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	% ცვლილება 2007-თან შე- დარებით	ქვეყანაში თვითღირებულებით ოფის კომუნიკაციები, 2013 წელი
პარ- დუქტები	51	20	70	46	52	43	44	16	17	18	12	11	22	18	18	6%	12%
ხორბალი	110	67	99	92	106	95	98	49	89	75	66	32	60	59	81	19%	96%
სიმინდი	100	69	96	96	98	97	101	38	52	44	49	51	61	56	66	27%	100%
კარტოფი- ლი	94	80	91	93	99	93	102	41	43	38	37	39	41	44	46	7%	75%
ბოსტნეუ- ლი	67	57	46	40	60	37	62	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ხაჭაპი	50	48	34	21	46	42	58	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ყურბენი	23	25	23	25	25	25	26	23	17	13	12	13	11	9	11	-35%	39%
ხორცი	157	146	166	173	176	181	184	163	142	147	126	132	130	131	135	-5%	91%
რძე	88	82	94	94	105	115	118	82	-	-	-	-	-	-	-	-	-
კმერები (ათასი ცალი)																	

სოფლის მეურნეობის განადგურების პირველი ტალღა დაიწყო 1992 წელს, როდესაც გამოცცხადდა მიწის პრივატიზაცია, რომელმაც რატომღაც გამოიწვია ათწლეულების განმავლობაში შექმნილი უნიკალური სამეცნიერო-კვლევითი, საცდელ-საჩვენებელი, სასელექციო, სანაშენე-საჯიშე, სანერგე მეურნეობების ლიკვიდაცია, რომელთა კუთვნილებაში არსებული საცდელი მიწის ნაკვეთები დაექვემდებარა პრივატიზაციას და განაწილდა მოსახლეობაზე. ამით წყალში ჩაიყარა იმ დროისათვის მიღწეული კვლევის შედეგები და დაგროვილი მასალა. მაგ. საბაშვილის სახელობის ნიადაგთმცოდნეობის ინსტიტუტს დიდძალი სამუშაო აქვს ჩატარებული და მიწის რეკულტივაციასთან დაკავშირებით დაგროვილი ჰქონდა მდიდარი სამეცნიერო-კვლევითი მასალა: მაგ. 1981 წელს „ჭიათურმანგანუმის“ სისტემაში მოქცეული 40 ჰა დეგრადირებული მიწები რეკულტივაციის შედეგად ჩადგა ადგილობრივი მოსახლეობის სამსახურში (სოფელ დარკვეთში აღადგინეს და ნაყოფიერი გახადეს ახლად დასახლებული უბანი, ადრე გაპარტახებულ ტერიტორიაზე სახლები და ბაღ-ვენახები გაშენდა. მეურნეობას გადაეცა აღდგენილი მიწა კალაურში, წიფიწყაროში, ურნალში და სხვ.) გარდა ამისა, ქალაქ წყალტუბოს რაიონს რეკულტივაციის შედეგად დაუბრუნდა გუმბრინის ღია კარიერების წესით მოპოვების შედეგად დარღვეული ტერიტორიები. სამწუხაროდ, მიწის პრივატიზაციამ გამოიწვია არსებული უნიკალური სამეცნიერო-კვლევითი მასალების ღირე-

ბულების გაუფასურება და პრაქტიკაში დაუნერგაობა.

ამავე დროს გაუქმდა სახელმწიფო საკარანტინო სამსახური, რომელიც ემსახურებოდა ქვეყნის ფიტოსანიტარულ მოთხოვნებს, რასაც შედეგად მოჰყვა ქვეყნის სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მავნე ორგანიზმებით დაზიანება. შეწყდა დასნებოვნებული ზონების დადგენის და მავნებლების წინააღმდეგ ბრძოლის კონტროლი, რის შედეგადაც დასავლეთ საქართველოში იმძლავრა ამერიკულმა თეთრმა პეპელამ, რომლის მატლებმა დააზიანა რეგიონის ეკოსისტემა. ფიტოსანიტარული მომსახურების უქონლობის გამო მოსახლეობას გაუჭირდა ამერიკულ თეთრ პეპელასთან ბრძოლა, რის გამოც მან დიდძალი ზარალი ნახა.

ამავე დროს აღმოსავლეთ საქართველოში გავრცელდა იტალიური კალია, რაც ისევ საკარანტინო სამსახურის გაუქმების შედეგი იყო.

ასევე, ჯერ დასავლეთ საქართველოში და შემდეგ აღმოსავლეთ საქართველოში გავრცელდა სარეველა ბალახი „ამბროზია“, რომელმაც სავარგულებიდან გამოდევნა კულტურული მცენარეულობა რომლისგან განთავისუფლება დღესაც პროვლემამაა.

საკარანტინო სამსახური გაუქმებამ და ფიტოსანიტარული სამსახურის მოთხოვნების დაუცველობამ საქართველოს სოფლის მეურნეობას დიდი ზარალი მიაყენა.

ამავე დროს გაუქმდა კახეთში სეტყვის საწინააღმდეგო სამსახური, რამაც ასევე დააზარალა მო-

სახელობა.

სოფლის მეურნეობის მეორე ძლიერი გამანადგურებელი ტალღა რომლის დამანგრეველ მოქმედებას დღესაც განიცდის ქვეყანა, იყო სახელმწიფო მიწის მართვის დეპარტამენტის გაუქმება.

მიწის მართვის დეპარტამენტის ძირითადი ფუნქციაა ქვეყნის მიწის ფონდის კონტროლი და მართვა. სახელმწიფო კადასტრით განისაზღვრება მიწის ხარისხობრივი და ეკონომიკური შეფასება, რადგან აუცილებელია მიწის ნორმატიული ფასის დადგენა, რადგანაც მიწის ბაზარი მოითხოვს მიწის ფასს. ასევე ეს მონაცემები საჭიროა მიწაზე გადასახადის დასადგენად, რაც უნდა დაადგინოს მიწის კადასტრმა და ბონიტირებამ, რაც დღემდე სრულად არ არის ჩატარებული. ამ დაწესებულების გაუქმების შედეგია, რომ დღეს ჩვენთვის უცნობია, რა რაოდენობის მიწის რესურსს ფლობს საქართველო, რამდენია აქედან სახნავი, რამდენია ეროზირებული ან დეგრადირებული და ა.შ.

მართალია, მიწის ფუნქციები გადანაწილდა სხვადასხვა სამინისტროზე, კერძოდ მიწის ფონდის კონტროლი დაევალა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროებს, მაგრამ არც ერთმა მიწის ბალანსი არ ჩაატარა. რის გამოც, სამწუხაროდ, აღნიშნულ საკითხებზე პასუხი არ არსებობს, მაშინ როდესაც, მიწის მართვის დეპარტამენტის ლაბორატორიებში აღრიცხული იყო საქართველოს ფარგლებში

არსებული, როგორც ეროზირებული, ისე გაუდაბნოებული, დამლაშებული, დაჭაობებული და სხვა ნიადაგების როგორც ფართობები, ისე მათი დეგრადაციის ხარისხი, რის მიხედვითაც საქართველოს ეროზირებული ნიადაგების ფართობი 3 ათასი ჰა იყო (ეს მონაცემი დღესაც უცვლელად მოიხსენიება სამეცნიერო ლიტერატურაში. საინტერესოა მას შემდეგ რა სახის ცვლილებები განიცადა აღნიშნულმა სავარგულებმა).

სოფლის მეურნეობის ნგრევის შემდეგი ეტაპი იყო სოფლის მეურნეობის დარგის საგანმანათლებლო დაწესებულებების გაუქმება, ან ისე შეცვლა, რომ მათ ფაქტობრივად დაკარგეს ფუნქციები. მაგ. ისეთი ინსტიტუტები, როგორიც იყო მ. საბაშვილის სახელობის ნიადაგმცოდნეობის, აგროქიმიის და მეღიორაციის, მიწათმოქმედების, მცენარეთა დაცვის, სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციისა და ელექტროფიკაციის, აგრარული უნივერსიტეტი; ასევე იგივე ბედი ეწია ცნობილ წინანთმძღვრიანთ კარის სოფლის მეურნეობის ტექნიკუმს, რომლის დაარსებასაც ილია ჭავჭავაძე ესწრებოდა. ამის შედეგია, რომ დღეისათვის მიწათმოზომელი სპეციალისტები არ გვყავს და იუსტიციის სამინისტროში მიწის ნაკვეთის აზომვა და დამუშავების პროცედურა ხშირად „გადაფარვით“ მთავრდება. ამ ინსტიტუტების გაუქმების და მათი პროფესორ-მასწავლებლების „ჩარეცხვის“ შედეგად შეწყდა სოფლის მეურნეობის სპეციალისტთა: აგრონომთა, ვეტეკიმთა, ზოოტექნიკოსთა მეტყევეთა, მიწათმოზომელთა,

ინჟინერ-მექანიკოს სპეციალისტთა მომზადება, რაც საგრძნობლად დაეტყო ქვეყნის სოფლის მეურნეობას.

შემდეგი ეტაპი იყო თვით სოფლის განადგურება.

შეამცირეს და გააუქმეს სოფლის ინფრასტრუქტურა, რის გამოც ახალგაზრდა ოჯახები იძულებულნი გახდნენ დაეტოვებინათ სოფელი და გადასახლებულიყვნენ. ამჟამად სოფელი უმეტესად დაცარიელებულია ან დარჩენილნი არიან მოხუცები.

ვინც დარჩა სოფლად და ხელი მოჰკიდა სოფლის მეურნეობას, მოკლებული იყო სპეციალისტის კონსულტაციას და საჭირო სასოფლო-სამეურნეო მომსახურებას. საერთოდ განადგურებულ იქნა მანქანა-ტრაქტორთა სადგურები, რომლებიც გაუქმდა პრივატიზაციის გამოცხადებისთანავე, დატაცებული და განიავებულ იქნა სასოფლო-სამეურნეო იარაღები და მანქანები (ზოგი ჯართად ჩააბარეს).

ამრიგად, მეურნეს, რომელსაც სურვილი ჰქონდა დასაქმებულიყო სოფლის მეურნეობაში მრავალი დაბრკოლება ედობებოდა წინ: კრედიტის ხელმიუწვდომლობა, მანქანა-იარაღების არარსებობა, სასუქების და შხამ-ქიმიკატების სიძვირე, მიწის ნაკვეთის მცირე კონტურიანობა და სხვა. ამიტომ, იგი ვერ აწარმოებდა სასაქონლო პროდუქციას და ოჯახის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად მისდევდა მხოლოდ შიგა მეურნეობას.

ყოველივე ამას ემატებოდა ზუსტი სტატისტიკური

მონაცემების არ არსებობა.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ისედაც მცირე მიწიანი ქვეყანაა, მისი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობი ყოველ წელიწადს სულ უფრო და უფრო მცირდება, რასაც განაპირობებდა სხვადასხვა სახის სუბიექტური და ობიექტური მიზეზები:

1. ერთ-ერთი მიზეზი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების ნაყოფიერების დაცემაა, რის გამოც ისინი დაბალი კატეგორიის მიწის ფონდში ხვდებიან. (ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენის არავითარი ღონისძიება არ ტარდებოდა);

2. საქართველოსათვის ერთ-ერთი საჭირობო პრობლემა, რომელიც იწვევს ნიადაგების დეგრადაციას და მათი სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვიდან ამოღებას, არის **ეროზია**. უკანასკნელი 50 წლის განმავლობაში საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო და სატყეო მეურნეობის მიწების ფონდს ეროზიის გამო 50 ათასი ჰა გამოაკლდა;

3. სასოფლო-სამეურნეო მიწების ფართობის შემცირების შემდეგი მიზეზია მათი არა სასოფლო-სამეურნეო მიზნით გამოყენება (მშენებლობები, ქალაქებისა და დასახლებული პუნქტების, ნავთობსადენების ფართობების გაზრდა და სხვა საქმიანობისათვის გამოყენება). აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ბოლო წლებში საქართველოს ისეთ დიდ ქალაქებს, როგორიც არის თბილისი, ბათუმი და

სხვ. შემოუერთდა მომიჯნავე სოფლის ტერიტორიები, რითაც ასეული პექტარი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები გადავიდა არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების ფონდში, რითაც კიდევ უფრო შემცირდა ქვეყნის სახნავ-სათესი ფართობები.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის ეროვნულ პრიორიტეტებს შორის, მიწის რესურსების დეგრადაციის საწინააღმდეგო მთელი რიგი საკითხები სახელდებოდა, მაინც არ ხდებოდა მისი რეალური უზრუნველყოფა.

აშშ-ის მიდგომა მიწის დეგრადაციისადმი კარგად ჩანს 1985 წელს მიღებულ კანონში, სადაც აგრარული მეურნეობის სახელმწიფო სუბსიდირებისა და კრედიტის ასაღებად სოფლის მეურნეობის პროდუქციის დაგირავების ახალი დებულებები და მექანიზმები შემოღებული, რამაც პრაქტიკულად აშშ-ის მთავრობას საშუალება მისცა არა მარტო გაეძლიერებინა თავისი ზემოქმედება ბაზრის, სათესი ფართობების და სხვა. ფერმერების შემოსავალზე, არამედ ასევე გამხდარიყო ქვეყანაში წარმოებული სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მთავარი მყიდველი და გამანაწილებელი.

აღნიშნულ კანონში უმთავრესი ადგილი უკავია სასოფლო-სამეურნეო რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, სადაც, პირველ პლანზე წამოიწია ნიადაგის ეროზიასთან ბრძოლის კონკრეტულმა პროგრამამ. მისი განხორციელება განიხილებოდა აშშ-ის მთავრო-

ბის მიერ არამართო როგორც მიწის შენარჩუნების კომპანია, არამედ აგრეთვე, როგორც ქვეყნის სასურსათო უშიშროების უზრუნველყოფა.

კანონი ითვალისწინებდა სახელმწიფო სუბსიდირების შეწყვეტას იმ ფერმერთათვის, რომლებიც აწარმოებდნენ ჭაობების ამოშრობას (სახნავად გამოყენების მიზნით), თუკი ექსპერტები დაასკენიდნენ, რომ ეს უარყოფითად იმოქმედებდა იმ ტერიტორიის ბიოლოგიურ გარემოსა და ჰიდროლოგიაზე.

XX საუკუნის 80-იან წლებამდე კანონმდებლობის მთელი ფრაზეოლოგია და პათოსი მიმართული იყო საოჯახო ფერმების მხარდასაჭერად.

ამავე კანონის მიხედვით ყველა იმ ფერმას, რომელიც ჩართულია ნიადაგის ეროზიის მაღალი დონით მქონე მიწის რესურსების დამუშავებაში, კანონმა დააეალა ნიადაგის დამცავი ზომების გატარება. წინააღმდეგ შემთხვევაში ფერმერი კარგავდა ყველა სახელმწიფოს სუბსიდიას. კანონმა დააეალა ყველა მეურნეობას წარედგინა სოფლის მეურნეობის სამინისტროში, ნიადაგდამცავ ღონისძიებათა გეგმა [21].

საქართველოს მთავრობამ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში ბაზარს მიანდო მთელი რიგი საკითხების რეგულირება, მათ შორის - სასოფლო-სამეურნეო მიწების გამოყენებისა და დაცვის პრობლემები, რაც სავალალო შედეგით დამთავრდა. გასული ოცი წლის განმავლობაში არ ჩატარებულა არანაირი ნიადაგდაცვითი ღონისძიებები, როგორიც არის: დე-

გრადირებული ნიადაგების რეკულტივაცია, ჭაობების ამოშრობა, დამლაშებული ნიადაგების მოკირიანება და ა.შ.. რამაც გამოიწვია ასობით ჰექტარი სავარგულის სამეურნეო ბრუნვიდან ამოღება.

მხედველობაშია მისაღები, რომ მიწათსარგებლობის სფეროში ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირება და პრაქტიკული რეალიზაცია დამოკიდებული იყო მმართველი პოლიტიკური ელიტის შეხედულებებზე. სუბიექტურ გარემოებათა გამო მიწათსარგებლობის სფეროში უსუსური ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგია საქართველოში მიწის რეფორმასთან დაკავშირებული უმწვავესი პრობლემები.

სახელმწიფომ და ბაზარმა მიწათსარგებლობის პროცესში უნდა გაინაწილონ მართვის ფუნქციები, რაც მოითხოვს მათი მხრიდან მართვის პრინციპების გარკვეულ სიმბიოზურ ურთიერთდამოკიდებულებას. ამასთან სახელმწიფოს ფუნქციები კონკრეტული სიტუაციის მიხედვით შეიძლება იყოს მრავალფეროვანი, მაგრამ საბოლოო მიზანი უნდა იყოს მიწათსარგებლობის პროცესების ეფექტიანობის ამაღლება ეკოლოგიურობის გათვალისწინებით [35].

საბაზრო პირობებში¹ მიწათსარგებლობის მიზანმიმართული სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობა განპირობებულია, ერთის მხრივ, წარმოების მოცულობის ზრდით (რაც იწვევს ნიადაგური რესურსების გამოლევას), მეორე მხრივ, ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებული ტემპით (კერძოდ სამეცნიერ-

რო-ტექნიკური პროგრესი ხელს უწყობს ურთულესი ეკოლოგიური პრობლემების წარმოშობას). ამ ორ ურთიერთდაკავშირებულ და ურთიერთგანპირობებულ მიზეზს მივყავართ მიწათსარგებლობის ეკონომიკურ და ეკოლოგიურ პროცესებში სახელმწიფოს ჩარევის აუცილებლობამდე [24].

ბოლო დროს, კერძოდ 2012 წლის მომდევნო პერიოდში შეიმჩნევა საქართველოს მთავრობის პოზიტიური დამოკიდებულება სოფლის მეურნეობის დარგისადმი, რაც გამოიხატა „სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის“ შექმნაში, რომელსაც ევალება სოფლის მეურნეობის დარგში არსებული პრობლემების ანალიზი და სათანადო ღონეზე გადაჭრა. ასევე სოფლის მეურნეობის დარგის მეწარმეთათვის სახელმწიფოს მიერ თანადაფინანსების პროექტის - „დანერგე მომავალი“ შეთავაზება. ბოლო დროს საქართველოს მთავრობამ ყურადღება მიაქცია სოფლის მეურნეობის კრიზისულ მდგომარეობას, რაც გამოიხატა მთელი რიგი ღონისძიებების გატარებაში: ორი წლის განმავლობაში სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, ათამდე პროექტი განახორციელა. წარმატებით მიმდინარეობს: „შელავათიანი აგროკრედიტის“, „გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების“, „აწარმოე საქართველოში“, „მცირემიწიან ფერმერთა საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის“, „აგროდაზღვევა“ და „ვაშლისა და მანდარინის რეალიზაციის ხელშეწყობის“ პროექტები.

სააგენტო, ფერმერებს და სოფლის მეურნეობაში ჩართულ მეწარმეებს, საშუალებას აძლევს იაფი, გრძელვადიანი და ხელმისაწვდომი ფულადი სახსრებით უზრუნველყოფის გზით, გააუმჯობესონ სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი და შენახვა-რეალიზაციის საწარმოო პროცესები. პროექტების ფარგლებში საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში აშენდა ახალი და გადაიარაღდა არსებული საწარმოები, შეიქმნა ახალი სამუშაო ადგილები და დაიწყო ადგილობრივი პროდუქციის გადამამუშავება.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ინიცირებულ გრძელვადიან პროექტებს 2015 წელს ახალი პროგრამა - „დანერგე მომავალი“ დაემატა. პროგრამა მიზნად ისახავს საქართველოში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტიან გამოყენებას მრავალწლიანი კულტურების გაშენების გზით.

„მცირემიწიან ფერმერთა 2014 წლის საგაზაფხულო სამუშაოების ხელშეწყობის პროექტის“ ფარგლებში, 757,145 ბენეფიციარმა მიიღო სასოფლო-სამეურნეო საქონლის სახით 51,895,536 ლარის ღირებულების სარგებელი და 18,059,387 ლარის ღირებულების ხენის სამუშაოების მომსახურება. 2014 წლის პროექტის ფარგლებში მოხსულმა მიწის ფართობმა შეადგინა 220,466 ჰა.

ეს პროგრამა ხელს შეუწყობს ქვეყნის მიწის ფონდის რაციონალურად გამოყენებას. მიზნად ისახავს ჩვენი ქვეყნის სასოფლო-სამეურნეო მიწების მაქსი-

მაღურად ათვისებას და მიზნობრივად გამოყენებას. პროექტი ითვალისწინებს ორ კომპონენტს: ერთია მრავალწლიანი კულტურების – ბაღების გაშენება, ხოლო მეორე - სანერგე მეურნეობების მოწყობა. სათანადო კრიტერიუმებისა და მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, სახელმწიფო თანადაფინანსების პრინციპით დაეხმარება მეწარმეებს ბაღების გაშენებისა და სანერგე მეურნეობების შექმნის ხარჯების დაფინანსებაში, რაც ახალი საწარმოების და მათი საშუალებით სამუშაო ადგილების შექმნას შეუწყობს ხელს.

ახალი პროექტის ბენეფიციარები მიიღებენ კვალიფიციურ დახმარებას სახელმწიფოსაგან. მათ ამ დახმარებას გაუწევს ახლადშექმნილი სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი, რომელიც მუშაობს სოფლის მეურნეობის დარგში მოსავლიანობის ზრდის საკითხებზე და მისი მიზანია მეცნიერულ დონეზე გაანალიზოს და გადაჭრას არსებული პრობლემები, ასევე დანერგოს თანამედროვე ინოვაციური ტექნოლოგიები და სხვადასხვა მეთოდოლოგია“ [20].

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. ჩხეიძე, სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა. თბ., „მეცნიერება“, 2000.
2. კ. კორდონი, საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის საზოგადოების განვითარების პერსპექტივები, ჟურნალი „საქართველოს ეკონომიკური ტენდეციები“, კვარტალური მიმოხილვა, 2005.
3. საქართველოს კანონი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“. თბ., 1954 წ.
4. საქართველოს კანონი „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკურების შესახებ“, თბ., 1996.
5. კანონპროექტი „სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი სასოფლო-სამეურნეო მიწის პრივატიზების შესახებ“, 2003 წ.
6. ნ. ჭითანავა, გარდამავალი პერიოდის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები, თბ., 1996.
7. სტატისტიკური კრებული – თბ., 2008.
8. გ. გოდერძიშვილი, სამთო მიწათმოქმედების პრობლემები და საერთაშორისო CARE საქართველოში, თბ., 2009.
9. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის პრივატიზების შესახებ“, 2005 წ. 8 ივლისი.
10. ო. ქეშელაშვილი, საქართველოს სოფლის მეურნეობა და ეკონომიკა“, თბ., 2008.

11. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული, 2004.
12. თ. ჩხეიძე, მიწის რესურსის ოპტიმალურად გამოყენება როგორც სიღარიბის დაძლევის საწინდარი, პ. გუგუშვილის ეკ. ინ-ტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, თბ., 2010.
13. თ. ჩხეიძე, სიღარიბის დაძლევის ეკოლოგიური ასპექტები, პ. გუგუშვილის ეკონომიკის ინ-ის სამეც. შრომების კრებული, ტ. III, თბ., 2010.
14. თ. ჩხეიძე, ლ. დათუნაშვილი, ქ. ქველაძე, მიწის რესურსის ოპტიმალურად გამოყენების საკითხისათვის საქართველოში, ჟურნ. „სოციალური ეკონომიკა“, №6, 2006.
15. თ. ჩხეიძე, ნ. არევაძე, ლ. დათუნაშვილი, სასურსათო უსაფრთხოება და მიწის პრივატიზება საქართველოში, ჟურნ. „სოციალური ეკონომიკა“, 2003, №5.
16. თ. ჩხეიძე, ქ. ქველაძე, მიწის პრივატიზება საქართველოში, საქ. ეკონომიკის და სამართლის უნივერსიტეტის საუნივერსიტეტოაშოროსო სამეც. კონფერენციის შრომების კრებული, თბ., 2010.
17. გ. ძნელაძე, საქართველოს ანტიკრიზისული რეფორმების 2010წლის კურსი - შეიცვალა თუ არა მიმართულება ექსტორმა?, სსკგც-ს ბიულეტენი №118, 2011.

18. ქ. ზონენაშვილი, საქართველოს მიწის რესურსები, საქართველოს სტრატეგიული კვლევის და განვითარების ცენტრი, 1998, № 16
19. რ. აბესაძე, ეკონომიკური განვითარება და სოფლის პრობლემები თანამედროვე ეტაპზე, პ. გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული თბ., 2012.
20. <http://www.epn.ge/?id=2247>
21. პ. კოდუაშვილი, რა უნდა გავიზიაროთ ამერიკის გამოცდილებიდან, ჟურნ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, 2015, №1.
22. საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია ...
www.moa.gov.ge/contentimage/STRATEGIA_-geo_print.pdf
23. წლიური ანგარიში 2014 საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, 2015, www.moa.gov.ge
24. ც. ზარანდია, გ. ბუცხრიკიძე, ჯ. ფანჩულიძე, საქართველოს მიწის რესურსების ადმინისტრირების პრობლემები, რესპუბლიკური სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, შრომათა კრებული, ბათუმი, 2011.
25. სტატისტიკის დეპარტამენტი 2009.
26. მეწარმეობა საქართველოში 2014.
27. სტატისტიკის დეპარტამენტი, სოფლის მეურნეობა. 2006.
28. რ. გოგოხია, მხოლოდ პროექტის დონეზე დარჩა,

- გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2005, 17 ივნისი.
29. სტატისტიკის დეპარტამენტი 2009.
30. საქართველოს წელიწდეული 2014.
31. საქართველოს სტატისტიკის წელიწდეული 2010.
32. საქართველოს სტატისტიკის სახ. დეპარტამენტი, 2006.
33. საქართველოს სოფლის მეურნეობა, სტატისტიკური პუბლიკაცია 2014, თბ., 2015.
34. საქართველოს სოფლის მეურნეობა, სტატისტიკური პუბლიკაცია 2009, თბ., 2010.
35. ქ. ქველაძე, ნ. აჩელაშვილი, სახელმწიფო პოლიტიკა ბუნებათსარგებლობის საქმეში, პ. გუგუშვილის სახ. ეკონომიკის ინ-ტის შრომათა კრებული, თბ., 2004, ტ.III, გვ. 570-580.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი	3
--------------------	---

თავი I. მიწა როგორც ბუნებრივი რესურსი, ერის სიმდიდრე და სახელმწიფოს საფუძველი

1.1 საქართველოს მიწის ფონდი	17
1.2 საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები	25
1.3 მიწა - სახელმწიფოს ხელშეუხებელი საფუძველი	35
1.4 ნიადაგის გლობალური ფუნქცია	47

თავი II. საქართველოს გარემოსდაცვითი პოლიტიკა გლობალიზაციის პირობებში

2.1 მიწის რესურსების დაცვის პრობლემები გლობალიზაციის პირობებში	58
2.2 ეროზია	75
2.3 გაუდაბნობა – ეკონომიკის მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვანი პრობლემა	89
2.4. საქართველოს სოფლის მეურნეობა გლობალური დათბობის მოლოდინში	103
2.5. მიწის რესურსების ოპტიმალური გამოყენება და დაცვა	116

თავი III. აბრარული რეზორმის ძირითადი საკითხები

3.1 მიწა და სასურსათო უსაფრთხოება	132
---	-----

3.2 მიწა და სიღარიბის დაძლევის პრობლემა	141
3.3 მიწა და უმუშევრობა სოფლად	147
3.4 მიწის გადასახადის საკითხისათვის	159
3.5 მიწის რეფორმის სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები	168